

**T.C.
SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VE ORTAOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA
İLİŞKİN BEKLENTİLERİNİN BELİRLENMESİ**

NURAY PİŞMEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Dr.Öğr. Üyesi SELMAN ABLAK

SIVAS-2020

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VE ORTAOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA
İLİŞKİN BEKLENTİLERİNİN BELİRLENMESİ**

Nuray PİŞMEK

**Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü**

**Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Tükçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı İçin Öngördüğü**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

Tez Danışmanı - Dr.Öğr.Üyesi. Selman ABLAK

Sivas

Ağustos-2020

KABUL VE ONAY

Nuray PİŞMEK' in hazırlamış olduğu “SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA İLİŞKİN BEKLENTİLERİNİN BELİRLENMESİ” başlıklı bu çalışma, 22/07/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, “TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI”nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İ m z a

Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ (Başkan)

İ m z a

Dr. Öğr. Üyesi Selman ABLAK (Danışman)

İ m z a

Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım. ../.../

İ m z a

Doç. Dr. Fatih KARAKUŞ

Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)'nda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- ✓ Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ✓ Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ✓ Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- ✓ Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ✓ Tezin herhangi bir bölümünü, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede, bir başka tez çalışması olarak sunmadığımı; beyan ederim.

.../.../2020

Nuray PİŞMEK

ÖZET

PİŞMEK, Nuray, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Beklentilerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2020.

Bu tezin amacı; sosyal bilgiler dersi gören ortaokul öğrencilerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentilerini belirlemek, bu beklentilerin nasıl ve neden ortaya çıktığını saptamaktır. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre kurgulanan bu çalışmada katılımcılar, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yaklaşımının alt dalı olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme ile seçilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Özellikle bulgular bölümünde sunulan bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak ve fenomeni göz önüne sererek okuyucuda durumu betimlemek amacıyla sık sık doğrudan alıntılar kullanılarak betimsel analiz yapılmıştır. Çalışmada içerik analizi sürecinde elde edilen bulgular ‘Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum’, ‘Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum’ olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır.

Bu çalışma sosyal bilgiler öğretmenleri ve ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik çok farklı beklentiler içinde olduklarını ortaya koymuştur. Bu sonuçlara göre ilgili alan yazın taranmış sosyal bilgiler öğretim programına yönelik öğretmen ve öğrenci beklentilerinin belirlenmesi ile ilgili bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu araştırma alanyazında yer alan bu boşluğu doldurmak amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Öğretmen Beklentileri, Öğrenci Beklentileri

ABSTRACT

PIŞMEK, Nuray, Determination of Social Studies Teachers 'and Secondary School Students' Expectations Regarding the Social Studies Curriculum, Master's Thesis, Sivas, 2020.

The aim of this thesis is; To determine the expectations of middle school students and social studies teachers who attend social studies course towards the social studies course curriculum and to determine how and why these expectations emerge. In this study, which was designed according to the case study, one of the qualitative research designs, the participants were selected with easily accessible case sampling, which is a sub-branch of purposeful sampling approach, among non-random sampling methods. Data were collected using a semi-structured interview form. In particular, descriptive analysis was conducted using direct quotations, in order to reflect the views of the individuals presented in the findings section in a striking way and to describe the situation in the reader by revealing the phenomenon. The findings obtained during the content analysis process in the study were discussed in two categories as "Findings and Comments on Student Opinions", "Findings and Comments on Teacher Opinions".

This study revealed that social studies teachers and secondary school students have very different expectations for the social studies course curriculum. According to these results, it was seen that the related literature was scanned and there was no study on determining teacher and student expectations for social studies curriculum. This research was conducted to fill this gap in the literature.

Keywords: Social studies, Social Studies Course Curriculum, Social Studies Education, Teacher Expectations, Student Expectations

ÖNSÖZ

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentilerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmanın tamamlanma sürecinde birçok değerli bilim insanının, kıymetli ailemin ve arkadaşlarımın katkısı bulunmaktadır.

Yüksek lisans tezimi hazırlarken her aşamadaengin bilgilerinin ışığıyla bana yol gösteren ve beni destekleyerek yardımlarını benden esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Selman ABLAK'a, lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince bilgi, kaynak ve manevî desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ'a, araştırma süresince uzman görüşlerine başvurduğum sayın Doç. Dr. Ömer Faruk SÖZMEZ'e değerli katkılarından dolayı en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez hazırlama sürecimde yanımda olarak benden desteklerini esirgemeyen değerli öğretmen arkadaşlarım Nurcan BAZ'a ve Mesut GEZİCİ'ye teşekkür ederim.

Varlığımı borçlu olduğum, dualarını hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli annem Nağlan PİŞMEK'e, değerli babam Naim PİŞMEK'e, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen değerli amcam Ahmet PİŞMEK'e; en güzel anılarımın şahidi olan değerli abilerime sevgilerimi, saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Nuray PİŞMEK

İçindekiler

Onay sayfası

Etik Sözü	iii
Özet ve Anahtar Kelimeler.....	iv
Abstract ve Keywords.....	v
Önsöz	vi
Tablolar Dizini	x
Şekiller ve Grafikler Dizini	xi
Kısaltmalar	xii

BÖLÜM I

1.GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu.....	11
1.2.Araştırmanın Önemi.....	12
1.3.Araştırmanın Problem Cümlesi ve Alt Problem Cümleleri	13
1.4.Araştırmanın Amacı.....	13
1.5.Varsayımlar.....	13
1.6.Sınırlılıklar	14
1.7.Araştırmanın Kavram Tanımları.....	14

BÖLÜM II

ALANYAZIN TARAMASI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.SOSYAL BİLGİLER.....	15
2.1.1.Sosyal Bilgilerin Tanımı	15
2.1.2.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Tarihsel Gelişimi.....	18
2.1.3.Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları	20
2.1.4.Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amaçları.....	22
2.1.5.Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Genel Amaçları	25
2.1.6.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkili Olan Faktörler	27
2.1.6.1.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmen Faktörü	27
2.1.6.2.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenci Faktörü.....	29

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli	31
3.2.Çalışma Grubu	31
3.3.Verilerin Toplanması	33
3.4.Verilerin Toplanması	34
3.5.Verilerin Analizi	34

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM.....	36
-------------------------------	-----------

4.1. Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum	37
---	-----------

4.1.1.Sosyal bilgiler dersi alan 5., 6., 7.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentileri ve görüşleri nelerdir?	37
--	----

4.1.1.1.Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri	37
--	----

4.1.1.2.Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentilerinin nedenleri	46
---	----

4.2. Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum	51
--	-----------

4.2.1.Sosyal bilgiler 5., 6., 7. sınıf dersini yürüten öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentileri ve görüşleri nelerdir?	51
---	----

4.2.1.1.Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin beklentileri	51
---	----

4.2.1.2.Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar konusunda genel olarak belirtilen öğretmen görüşleri	62
--	----

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1.Sonuç ve Tartışma.....	70
-----------------------------------	-----------

5.1.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	70
--	----

5.1.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	71
---	----

5.2.Öneriler	73
---------------------------	-----------

KAYNAKÇA	75
-----------------------	-----------

EKLER	84
Ek1:Araştırma İzni	84
Ek2:Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu	87
Ek3:Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu	89

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo1. Öğretmen Katılımcılara Ait Temel Bilgiler	32
Tablo2. Öğrenci Katılımcılara Ait Temel Bilgiler	33
Tablo3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri sonucunda daha fazla yer verilmesi istenilen konular	38
Tablo4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri sonucunda daha az yer verilmesi istenilen konular	39
Tablo5. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentilerinin nedenleri.....	46
Tablo6. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin beklentileri sonucunda sadeleştirilmesini veya çıkarılmasını istedikleri konular.....	52
Tablo7. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin programı eklenmesini bekledikleri konular	53
Tablo8. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar konusunda beklentileri ve görüşleri	63

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil1. Araştırmada elde edilen kategori ve temaları gösteren örüntü 37

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri..... 45

Grafik 2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentilerinin nedenleri..... 50

Grafik 3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin beklentileri . 62

Grafik 4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar konusunda genel olarak belirtelen öğretmen görüşleri 69

KISALTMALAR

SBDÖP : Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Akt. : Aktaran

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

“Eğitim” günlük hayatımızda çok fazla kullandığımız kelimelerden birisidir. Eğitimcilerin çoğu eğitimin ne olduğu, nasıl olması gerektiğini beyninde tasarlamış ve yeni düşünceler üretmişlerdir. Fakat birçok eğitimci eğitim kavramının çok geniş bir anlam içerdiğinin farkında değildir (Gültekin, 2005, s.3). Eğitim, bireyin kabiliyetlerinin, davranışlarının uygun bir biçimde veya istendik yönde geliştirilmesi, ona programın amaçlarına yönelik yeni kabiliyetler, tutumlar, bilgiler edinmesi için yapılan çalışmaların bütünüdür (Akyüz, 2013, s.2). Ayrıca eğitim bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Bu süreçte bireylere çeşitli bilgi, beceri, davranış ve değerler kazandırılır. Bu öğrenimler bireyin davranışlarında gözle görülebilen değişikliklere neden olur (Erden, 1998, s.13). Bilindiği gibi eğitim en geniş anlamıyla, çocuklara, ergenlere ve yetişkinlere kazandırılacak zihinsel ve bedensel yeteneklerin tümünü kapsayan her çeşit yetiştirmedir (Demirtaş, 1999). Eğitim, ortaya çıktığı tarihten günümüze kadar insanoğlunun şekillenmesinde ve özelliklerinin gelişerek artmasında ana unsur olma özelliğini artan bir önemle sürdürmektedir. Eğitimin boyutu tarihi süreç içerisinde, bireyin fiziksel, zihinsel ve moral değerlerine, yaşadığı cemiyyete ve sosyal çevresine göre değişim göstermektedir (Hürsen, 2007).

Eğitim, tarihsel süreç içerisinde birçok eğitim düşünürü tarafından çok farklı biçimde anlaşılmış ve değişik biçimlerde tanımlanmıştır. Buradan hareketle eğitimi;

- ⇒ Aristo, kişinin ahlaki davranışlar kazanabilmesi sanatı,
- ⇒ Eflatun, kişiyi yetiştirmenin en iyi yolu,
- ⇒ Kant, bireyin doğuştan var olan yeteneklerinin geliştirilmesi,
- ⇒ E.Durkheim, bireyi sosyalleştirmek,
- ⇒ J.J. Rousseau, çocukları iyi insan yapabilme sanatı,
- ⇒ Farabi, sağlam bir beden ve zihne sahip, konuşması düzgün, tutumlu, adaletli vatandaşlar yetiştirme çabası şeklinde tanımlamıştır.

Yukarıda yer alan tanımlar gibi binlerce tanım yapılabilir. Eğitimle ilgili kabul gören genel tanım ise şöyledir: Eğitim; bireyin davranışlarında kasıtlı olarak ve kendi yaşantıları yoluyla istendik yönde davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1973; akt. Özmen ve Ekiz, 2013, s.4).

Kızılloluk (2013, s.1)'a göre eğitim, çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren başlar ve ölünceye kadar bu süreç devam eder. İnsan sosyal çevresi içerisinde informel eğitim sürecinden; resmi kurumlarda ise formal eğitim sürecinden geçer. Örgün eğitim kurumlarında fizik, kimya, biyoloji gibi bilimler vasıtasıyla canlı ve cansız varlıkların; sosyoloji, arkeoloji, felsefe gibi sosyal bilimler vasıtasıyla sosyal varlıkların eğitimini alır. Matematik, geometri gibi bilimler vasıtasıyla da reel olayların bilgisini öğrenir. Sönmez (2009, s.90)'e göre ise eğitim, felsefi akımlara ve psikolojik yaklaşımlara göre farklı şekillerde tanımlanmıştır. Temele alınan felsefeye ve psikolojik yaklaşıma göre eğitim anlayışı değişim göstermiştir. İdealistler eğitimi; Tanrıya ulaşmak için yapılan etkinlikler, Realistler; toplumun değerlerini öğreten ve uygulayan bir sistem, Pragmatikler; problem çözme ve değişimi yaşantılar yoluyla öğretme süreci, Marxistler; üretimde bulundurma süreci, Varoluşçular eğitimi; özgürlük için gereken sınır durumu, Programlandırılmış eğitimciler; olabilirlik anlayışına göre insan yetiştirme olarak ele almışlardır. Eğitim tarihte çok eski zamanlara dayanan bir çalışma sahası olmasına karşın, bir bilim dalı olarak gelişim göstermesi çok yenidir. Eğitim, belirli hedeflere yönelik bireylerin tutumlarını istedik yönde değiştirmek ve geliştirmek için belli kural ve kanunları bulmaya ve bu kasıtlı yöntemleri geliştirmeye çalışan bilim dalıdır (Erden, 1998). Eğitimin tanımı kişilerin hareketlerini şekillendirme süreci olarak yapılabilir (Tay, 2005, s. 210). Eğitim planlı ve programlı değişimler içerir. Tesadüfler söz konusu olamaz. Bireyin davranış gelişimlerini toplumun kabul göreceği, toplumun istediği biçimde olacak şekilde düzenler. Her şeyi yaparak yaşayarak öğretmenin, davranış değişikliklerini pozitif biçimde etkileyeceğini kabul eder (Akçay, 2006). Eğitim başka bir deyişle “gerçeği araştırma” ve “kişilik oluşturma” sürecidir. Bu süreç, bireyin bilişsel ve duygusal oluşumunu, zihni ve kalbi kültürle dolduran bir süreçtir. Bu sürecin temel amacı, bireyde kendine saygı bilinci oluşturmaktır (Akçay, 2006). İnsanoğlu yaşamını eğitim vasıtasıyla geliştirmektedir. Eğitim, bireyin bireysel, çevresel ve sosyal yönlerden başarılı olmasında; barış, özgürlük, sosyal adalet ve evrensel bütünlük ideallerine ulaşmasında temel araçtır. Çünkü günümüzde bireysel, toplumsal ve evrensel gelişimin ana boyutunu eğitimin sağladığı belirtilmektedir (Arslan ve Eraslan, 2003). Bir bilim olarak eğitim, istedik yönde davranış değiştirmek için kuralları bulmaya ve programlar geliştirmeye çalışan, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, felsefe ile yakın ilişkisi bulunan bilim dalıdır (Erden ve Akman, 1997; akt. Yıldırım, 2010, s.311). Bu davranış değişimleri yeni davranışların oluşumu, istenmeyen davranışların düzeltilmesi ya da silinmesi olabilir (Turgut ve Baykul, 2012, s.1). Âdem (1997) ise eğitimin, kendine

özgü birçok işlevi bulunmakla birlikte, genel anlamda üç temel işlevi olduğunu belirtmektedir. Bu işlevleri;

- Kültürel İşlev,
- Toplumsal İşlev
- Ekonomik İşlev oluşturmaktadır.

Bu üç işlevi ise şu şekilde açıklamaktadır: Eğitimin birinci görevi, milletin kültürel kalıtını oluşturan her şeyi nesilden nesile aktarmaktır. Kültürün korunmasını sağlayan, bu aktarımın ötesinde eğitim, araştırma yoluyla kültürel kalıtımı zenginleştirmektedir. Kültür, bir toplumun yaşayış biçimini, dilini, yazını, halkbilgisini (folklorunu), sanatsal etkinliklerini, zevklerini, öz olarak yaratıcı gücünü içermektedir. Bu nedenle eğitim, ulusal kültürün oluşması ve gelişmesinde temel öğedir. Eğitimin toplumsal hedefleri ise, bireysel isteklerini doyandırmak, eğitime kabul sırasında bölgesel ve toplumsal eşitsizlikleri azaltmaktan oluşur. Ayrıca eğitim, ekonominin ana oluşum faktörü olan emeğe kalite kazandırmaktadır. Ekonomik etkinlikler günden güne daha da artmaktadır. Bu bağlamda daha nitelikli insan gücü istenmektedir. Günümüzde insan gücünün eğitilmesi, ekonomik kalkınmanın temel taşı oluşturmaktadır (Demirtaş, 1999). Toprakçı (2002)'da Âdem (1997) gibi eğitimin temel işlevleri olduğunu belirtmekte ve bu işlevleri, Âdem (1997)'den farklı olarak dört grupta ele almaktadır. Toprakçı (2002), Âdem'den farklı olarak eğitim işlevleri içerisinde "bireyi geliştirme işlevini" de katmaktadır.

Bireyin yaşamı boyunca süre gelen eğitimin bir kısmı okulda, ya da sınıf ortamında planlı ve programlı bir biçimde yürütülmektedir. Bu kesite "öğretim" denmektedir. Öğretim, kurumsal oluşum içerisinde, belirlenmiş hedefler doğrultusunda, kişinin bu hedeflere ulaşması için, çoğunlukla bir döküman ile neticelenen, teşkilatlanmış öğrenme faaliyetlerinin uygulanması süreci olarak tanımlanmaktadır. Öğretim, ekseriyetle bir öğretim kurumunda öğretmenler aracılığıyla, öğrencilere, araç gereç kullanılarak bilgi aktarılması ve öğretilmesi çalışmalarının tümüdür (Kaptan, 1993; Kuzgun ve Deryakulu, 2004, s.7; Gürkan ve Gökçe, 1999; Akyüz, 2013, s.2; Fidan, 1985). Öğretim, eğitimin bir parçasıdır ve ancak öğretilen şeyler bireyin tutumlarında istendik yönde değişimler meydana getirmişse eğitim haline dönüşür.

Açıkgöz (2003, s.14) öğretimi, öğrencinin ilerlemesini hedefleyen, öğrenmenin oluşturulması, devam ettirilmesi ve ortaya koyulabilmesi amacıyla hazırlanan planlı faaliyetlerden oluşan bir süreç olarak tanımlamaktadır. Ayrıca öğretimin özelliklerini de şu şekilde sıralamaktadır:

- ⇒ Öğretim bir süreçtir.
- ⇒ Öğretim planlıdır.
- ⇒ Öğretim öğrenciyi geliştirmek, ona yetenekler edindirmek hedefindedir.
- ⇒ Öğretim öğrenmenin başlatılması ve devam ettirilmesi faaliyetlerini içermektedir.

Öğretme faaliyetlerinin önceden belirlenen hedefler ışığında, istenilen tutumların kazandırılması amacıyla hazırlandığı yerler genellikle eğitim kurumlarıdır. Öğretim formal eğitim içerisinde yer almaktadır. Öğretim sürecinde gerçekleştirilecek faaliyetlerin tamamı önceden planlanır ve bu plana uygun bir şekilde öğretim faaliyetleri yürütülür (Güven ve Özerbaş, 2018, s.6). Bu noktada ise devreye öğretim programları girer. Öğrenci merkezli bir program hazırlanırken bireysel farklılıkları dikkate alarak hareket edildiğinde, öğretim programının merkezine birey alınmalıdır. Bu sebeple öncelikle bireyin öğrenme gereksinimleri, ilgi ve kabiliyetleri nedeniyle geliştirilmesi gereken becerileri dikkate alınarak öğretim programının hedefleri belirlenir (Hotoman, 2010, s.34). Eğitimde hedefler, öğretimi yönlendirmesi, öğretme-öğrenme etkinliklerinin gerçekleştirilmesinin sağlanmasını ve ölçümlere rehberlik etmesi nedeniyle gerekli görülmektedir. Hedefler öğretim sürecinde öğrenciye kazandırılmak için düzenlenen istenilen davranışlardır. Diğer bir deyişle yetiştirilecek bireyde bulunması gereken, eğitim aracılığıyla kazandırılabilir istenilen davranış biçimidir (Demirel, 2015, s.95).

Eğitimin her seviyesinde bir hedefe ulaşmak ve bu hedefe ulaşmak için gereken tüm faaliyetlerin yapılması istenmektedir. İşte bu nedenle programlar önem kazanmaktadır (Hürsen ve Uzunboylu, 2011, s.96). Eğitim etkinlikleri, programlar vasıtasıyla hazırlanmakta ve geliştirilmektedir. Öğretim programlarının belirli bir hedefe varmak için, bireylere kazandırılması istenen hedefler, bu hedeflere ulaşabilmek için içeriğin belirlenmesi, eğitim durumları, değerlendirme aşamalarını taşıması gerekir (Tay, 2005, s.210). Genel olarak öğretim programı, öğrencilerin yaşamlarını planlamak şeklinde tanımlanabilir.

Okullardaki eğitimin bir düzen içerisinde yürütülebilmesi için öğretim programları oluşturulmaktadır. Okullardaki yapılan etkinlik ve çalışmalar bu öğretim programı çerçevesinde düzenlenmektedir (Kottler ve Gallavan, 2013). Öğretim programı, bireylerde istendik yönde davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla oluşturulan planlardır (Çatak, 2015). "Ulusal eğitim politikalarının uygulamaya dönüştürülmesinde öğretim programları, öğretim programları içinde de sosyal bilgiler dersi öğretim programı büyük bir rol üstlenmektedir " (Öztürk, 2016, s.1). Devletin beklediği "iyi vatandaşı" yetiştirme noktasında temel bir ders disiplini olarak karşımıza çıkan sosyal bilgiler araştırmanın devamında ortaya çıkış, tarihsel gelişim ve muhtevası açısından incelenecektir. Bu noktada sosyal bilgilerin dersinin kaynağını oluşturan "sosyal bilim" kavramına değinmekte fayda olacaktır.

Bireyler ve cemiyetler devamlı bir yenilenme gereksinimi duymaktadırlar. Karmakarışık sorular ve problemlerle iç içedirler. Bu nedenle, cemiyetler ve bireyler için sosyal bilimler çok önemlidir. Cemiyet içerisinde bulunan insanların gereksinimleriyle, cemiyetin istekleri arasındaki istikrarı sağlamada, insanlara lazım olacak bilgi, beceri ve davranışları kazandırabilmek görevini sosyal bilimler üstlenmektedir. Sosyal bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, insanı sosyalleştirme hedefi edinen eğitimde, sosyal bilimlerin etkin bir rol oynamasına neden olmuş ve eğitimin, hem bir sosyal bilim dalı, hem de sosyal bilimlerin uygulama alanı olması "sosyal bilgiler" kavramını doğurmuştur (Dönmez ve Cömert, 2007, s.30). Sosyal bilgiler, olanca türleriyle yeryüzünde gerçekleşen hadiseleri anlatan, bu hadiselerin nedenlerini izah eden, yurttaşlık hak ve vazifelerinin, mesuliyetlerini açıklayan, hülasa bireyin sosyal ve fiziki çevresiyle tarihte, şuada ve istikbaldeki etkileşimini anlatan bilgilerdir. Sosyal bilgiler, toplumun gerçekleriyle kanıt temelli ilişkilendirme süreci ve bu ilişki kurma neticesinde ulaşılan derin bilgiler şeklinde açıklanabilir. Toplumun gerçekleri ile kastedilen, toplumun yaşamını düzenlemeye yönelik her çeşit faaliyetler bütünüdür. Bireyin yaşamında yararlandığı ve hayati olan, yaşamını kolaylaştıran, daha huzurlu, rahat yaşamasına, kendini geliştirmesine yardımcı olan tüm toplumsal olgular ve ilişkileri bu kavram kapsar denilebilir (Ambarlı, 2010, s.7).

Sosyal bilgiler, ilk ve ortaokullarda iyi ve etkili vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilen bilgiler ışığında, toplum yaşamına yönelik esas

bilgi, beceri, tutum, değerleri öğrencilere kazandırmaya çalışan bir derstir (Erden, 1998, s.2). Sönmez (2005, s.455)'de sosyal bilgileri, "toplumsal gerçeyle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler" olarak tanımlamaktadır. Sosyal bilgiler ilköğretim öğrencilerinin sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olan dünyada, yaşamlarında ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, değer ve tutumları kazandırmak hedefiyle temelde sosyal ve beşeri bilimlerden faydalanarak bireye yönelik birçok disiplinden de yararlanan bir öğretim programı, ilköğretim dersi ve çalışma disiplindir (Sever, 2015, s.3).

1921'de ABD'de kurulan ve şüanda çeşitli ülke ve sosyal bilgiler eğitimcilerinin üye olduğu bir kuruluş olan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies, kısaca NCSS) tarafından 1992 yılında yapılan tanım ise şöyledir (Savage ve Armstrong 1996'dan akt. Öztürk, 2012, s.4) : "Sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır." Tanımların hepsine bakıldığında, sosyal bilgilerin etkili yurttaş yetiştirme amacına dayandığı görülmektedir. İçeriğinde birçok sosyal bilimi barındıran sosyal bilgiler, bu bilimlerin sahip olduğu bilgileri öğrencilere, eğitim ve öğretim süreci boyunca sarmal bir şekilde bütüncül bir yaklaşımla aktarmaktır. Böylelikle öğrencilere çeşitli sosyal bilim konuları hep birlikte öğretilmektedir. Bu hedeflere yönelik olarak sosyal hayatı araştıran bilimler yardımıyla etkili yurttaş yetiştirebilmek için bu ders oluşturulmuştur (Kaya ve Öner, 2017, s.5). Sosyal bilgiler ilkokul 4 ve ortaokul 5., 6., 7. sınıflar öğretim programı içerisinde yer alan bir derstir. Sosyal bilgiler dersi oluşumunun ana hedefi olarak etkin bir yurttaş yetiştirme çabası gösterilebilir. Farklı bir anlatımla sosyal bilgiler dersi aracılığıyla demokratik süreci geliştirecek yurttaşlar yetiştirilmek istenmektedir (Kabapınar, 2012, s.3).

Sosyal bilgilerin temel amaçlarının başında geleceğin etkin vatandaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi gelmektedir. NCSS ise ortak bir karar sağlamak amacıyla 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda sosyal

bilgiler öğretimi için şu dört amacı önermiştir (Barth, 1991, s.8'den akt. Öztürk, 2016, s.3):

1. İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirme;
2. Bilgiyi işleme için gerekli becerileri kazandırma;
3. İnanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirme;
4. Vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama.

Tüm ülkelerde uygulanabilir olduğu için bunlar evrensel amaçlar olarak değerlendirilmektedir. Öztürk (2012) evrensel amaçları yukarıda vurgulandığı gibi şöyle sıralamaktadır:

✪ Bilgiye İlişkin Amaçlar:

Çoğulcu bir toplum içerisinde yer alan yurttaşların gereksinim duyduğu bilgi, beşeri ve sosyal marifetler ve diğer marifetlerden, aktüel vakaların gözlemlenmesinden, kişi ve toplumun gereksinimlerinin tahlilinden temin edilir.

✪ Beceriye İlişkin Amaçlar:

Sosyal bilgiler öğretimi, etkin vatandaş yetiştirebilmek amacıyla çalışma, düşünme, kişilerarası ve grup, değerlere ilişkin becerileri geliştirmeyi hedefler.

✪ Sosyal Katılıma İlişkin Amaçlar:

Vatandaşlarda bilgi, beceri ve değerlere ilişkin donanımın kurulması, faal bir toplumsal katılımı gerçekleştirmek amacıyla kişisel, grup etkileşimi ve sosyal / siyasal becerilerin geliştirilmesi icap eder (Öztürk, 2012, s.8-11).

Sosyal bilgilerin evrensel amaçları olduğu gibi özel amaçları da vardır. Bu özel amaçlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

1. Ailenin görevlerini bilir.
2. Ailede demokratik yaşamın gerçekleşmesi için yapılması gerekenleri bilir.
3. Okulun kazandırdıklarının farkında olur.
4. Okulda demokratik yaşamın gerçekleşmesi için yapılması gerekenleri bilir.
5. Toplum içinde bir arada yaşamının önemini bilir.
6. Toplum yaşamını düzenleyen kuralları tanır.

7. Toplum yaşamını düzenleyen kuralların önemini bilir.
8. Toplumda demokratik yaşamın gerçekleşmesi için yapılması gerekenleri bilir.
9. Türk toplumunda ailenin önemini kavrar.
10. Aile bireyleri arasındaki dayanışmanın önemini kavrar.
11. Dayanışmanın toplum yaşamındaki önemini kavrar.
12. Türk kadınının toplumdaki yerini fark eder.
13. Atatürk'ün öğretmenlere önem verdiğini fark eder.
14. Cumhuriyetten önceki olay ve olguları bilir.
15. Cumhuriyet yönetiminin özelliklerini bilir.
16. Cumhuriyetin getirdiği yenilikleri açıklar.
17. Atatürk'ün yaşamıyla ilgili olaylar ve olguları kavrar.
18. Atatürk'ün son günleri ile ilgili olaylar ve olguları bilir.
19. Atatürk'ün kişiliğini ve özelliklerini tanımaya ilgi duyar.
20. Atatürk ile ilgili anıları dinlemekten zevk alır.
21. Ulus kavramının anlamını bilir.
22. Vatan kavramının anlamını bilir.
23. Türk ulusunun özelliklerini bilir.
24. Diğer din, örf ve âdetlere hoşgörülü olmanın gereğini kavrar.
25. Haritayı tanır.
26. Harita çeşitlerini bilir.
27. Haritaları çeşitlerine göre ayırt eder.
28. Haritanın yönlerini bilir.
29. Haritalarda bazı özel renk ve işaretler kullanıldığını bilir.
30. Haritadan yararlanma yollarını bilir.
31. Atlası tanır.
32. Köyün özelliklerini bilir.
33. Köyün yönetimini bilir.
34. Bulunduğu ilçeyi tanır.

35. Bulunduğu ilçenin yerini ayırt eder.
36. Bulunduğu ilçenin özelliklerini bilir.
37. İlçenin yönetimini bilir.
38. Bulunduğu ili tanır.
39. Bulunduğu ilin yerini ayırt eder.
40. Bulunduğu ilin özelliklerini bilir.
41. İlin yönetimini bilir.
42. Türkiye'nin dünya üzerindeki yerini tanır.
43. Türkiye'nin dünya üzerindeki yerini ayırt eder.
44. Yurdumuzun coğrafi bölgelerini tanır.
45. Yurdumuzdaki coğrafi bölgelerin yerini ayırt eder.
46. Yurdumuzun doğal durumunu tanır.
47. Yurdumuzun doğal durumunu kavrar.
48. Yurdumuzun ekonomik yaşamını oluşturan alanları tanır.
49. Yurdumuzun ekonomik yaşamını oluşturan alanların önemini kavrar.
50. Yurdumuzdaki başlıca sosyal yardım kurumlarını tanır.
51. Yurdumuzdaki başlıca sosyal yardım kurumlarının görevlerini açıklar.
52. Türkiye Büyük Millet Meclisini bilir.
53. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görevlerini bilir.
54. Cumhurbaşkanlığı ile ilgili olguları bilir.
55. Cumhurbaşkanının görevlerini bilir.
56. Bakanlar Kurulunu bilir.
57. Bakanlar Kurulunun görevlerini bilir.
58. Doğal çevreyi bilir (MEB, 2005).

Bu hedefler ilköğretimin, kişiler arası ilişkiler, ekonomik ve toplumsal hayat ile ilgili hedeflerini açıklamaktadır (Sönmez, 1999, s.65). Sosyal bilgiler, ferдин toplum içerisinde yerini almasını desteklemek amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını aktaran; bir tema veya ünite şeklinde öğrenme alanlarını birleştiren;

kişinin fiziki ve sosyal dünyasıyla etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında araştırıldığı; toplu öğretim düşüncesinden hareketle kurulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005, s.4).

Sosyal bilgiler ilköğretim 4 ve ortaokul 5., 6. ve 7.sınıflar öğretim programlarında yer bulan bir ders disiplinidir. Okul programı içerisinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun, aynı zamanda bu içeriklerden oluşturulan düzenli ve eş zamanlı bir çalışma alanı sağlar (Demir ve Akengin, 2014). Ülkemizde uzun yıllar tek ve çok disiplinli öğretim programı anlayışı şeklinde yürütülen sosyal bilgiler programı, yapılandırmacı yaklaşıma geçilmesiyle beraber 2005 yılından itibaren disiplinler bir anlayıştan disiplinler arası bir anlayışa bürünmüştür (Turan ve Ulusoy, 2011). Türkiye’de 1998 yılından itibaren, sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili evrendeki değişimler dikkate alınarak, program geliştirme çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda hazırlanan sosyal bilgiler programı 2005 yılında pilot uygulamaları yapılmış ve programın verimli olduğu sonucuna varılmıştır. 2005-2006 öğretim döneminden itibaren sosyal bilgiler öğretim programı kademeli olarak 5., 6., 7. sınıflarda tüm ilköğretim okullarında uygulanmıştır (Kılıçoğlu, 2014). 2005 yılından itibaren uygulamaya konulan bu program 2017 yılında revize edilmiş ve güncel sosyal bilgiler dersi öğretim programı 2018 yılında yayımlanarak uygulamaya koyulmuştur. İlkokul 4 ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflar öğretim programları, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. (MEB, 2018).

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı günün ihtiyaçlarına, zamanın değişen şartlarına, öğrenci ve öğretmen beklentilerine göre her zaman güncellenmektedir. Bu anlamda Talim ve Terbiye Kurulu tarafından hazırlanan taslak program hazırlandıktan sonra görüşe sunulmaktadır. Sonrasında ise ilgili öğretim programına son şekli verilerek basılı hale getirilmektedir. Zira çağdaş program geliştirme yaklaşımına göre bu süreç zorunludur. Buradan hareketle mevcut program üzerindeki eksikliklerin ve ihtiyaçların saptanması önem arz etmektedir. Eğer programın revize edilmesi gerekirse köklü değişiklik için beklentilerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada öğretim programına yönelik en iyi dönüt başta dersi yürüten öğretmenler ve de ilgili dersi alan öğrencilerden elde edilebilecektir.

1.1.Problem Durumu

Günümüzde teknolojideki gelişim günlük hayatımızda birçok alana yansımıştır. Toplumda yer alan bireylerin vatandaşlık hizmetlerinden faydalanabilmeleri, ülkelerinin gelişimine katkıda bulunabilmeleri, ülkenin eğitim politikası ile etkili iş gücüne sahip birey yetiştirebilmesi eğitim ile teknolojinin harmanlanmasından geçmektedir (Akgün, Yılmaz ve Seferoğlu, 2011, s.116). Günümüzdeki kültürel, bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda öğrencilerin kazanması gereken bilgi birikimi de değişime uğramıştır. Bu çağda çocuğun kazanmış olduğu özellikleri gerekli yerlerde kullanabilmesi için belli bir altyapıya sahip olması gerekmektedir. Bunun sonucunda daha donanımlı ve teknolojik yeterliliğe sahip nesiller yetiştirebilmek için ülkemizdeki mevcut müfredatlar çağın gereklerine uygun olarak bireyin ihtiyaçları doğrultusunda yenilenmiştir (Talim Terbiye Kurulu, 2017, s.4).

Sonuç olarak, 2005 yılından itibaren uygulanan SBDÖP çağın gerekleri ve ortaya çıkan yeni gelişmeler sonucunda 2017 yılında revize edilerek 2018’de yayınlanmış ve uygulamaya alınmıştır. Ülkemizde her geçen gün farklı gelişmeler ve değişimlerin olduğu göz önünde bulundurulursa bu değişimler sonucunda bu araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmen ve öğrenci beklentilerinin neler olduğunun incelenmesi gerektiği düşünülmüştür.

Bu konuya dair ilgili alan yazın incelendiğinde; Gelen ve Beyazıt, (2007), araştırmalarında eski ve yeni ilköğretim programları ile ilgili görüşleri karşılaştırmışlardır ve elde edilen bulgularla yeni programa dair görüşlerin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır. 2005’e kadar uygulanan sosyal bilgiler dersi öğretim programları, felsefi bakımdan öğrenciyi merkeze alan, karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan ilerlemecilik ve yeniden kurmacılık akımlarının etkisinde hazırlanmış olmakla birlikte, çok yüklü içerikleri ile uygulamada söz konusu becerilerin geliştirilmesine imkan vermemiş; aksine, ilköğretim okullarında ezberci bir sosyal bilgiler öğretim uygulamasının gelenekselleşmesine yol açmıştır (Öztürk, Coşkun Keskin, ve Otluoğlu, 2014). Yapılan araştırmalarında; sosyal bilgiler dersi öğretim programının toplumsal ihtiyaçları karşılama düzeyine ilişkin öğretmen görüşlerini inceleyen ve elde ettikleri bulgularla sosyal bilgiler dersi öğretim programı (SBDÖP) ’nın öğrencilerin kültürel değerlerini, vatandaşlık haklarını ve sorumluluklarını bilip yerine getiren, dünya ve yaşadığı coğrafyayı tanıyabilme açısından yeterli bulunmuş, milli kimliklerini merkeze alıp evrensel değerleri

benimsemeleri açısından kısmen yeterli olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Şahin, (2017), araştırmasında SBDÖP' de yer alan coğrafya konularının programın genel amaçlarını karşılayıp karşılamadığını araştırmış ve programda coğrafya konularına verilen yeri öğretmenlerin yeterli bulduğu sonucuna ulaşmıştır. Diktaş, (2018), ise çalışmasında SBDÖP' de öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin Kur 'ani karşılıklarını araştırmıştır. Yapıcı ve Demirdelen, (2007), yapmış oldukları araştırmalarında 4.sınıf sosyal bilgiler programına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemişlerdir. Çetin, (2007), ise araştırmasında 4.sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmesini yapmıştır. Çakmak ve Aslan, (2016), sosyal bilgiler dersinin içeriğine yönelik öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerini araştırmışlardır. Memişoğlu, (2012), araştırmasında sadece 4.ve 5.sınıf sosyal bilgiler programına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesine yer vermiştir. Dinç ve Doğan, (2010), ise çalışmalarında ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı hakkında öğretmen görüşlerini araştırmışlardır. Aykaç, (2007), araştırmasında 2005-2006 yılında uygulamaya geçirilen sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşlerini saptayıp değerlendirmiştir. Daha önce yapılan araştırmalar göz önüne alındığında, SBDÖP' ye dair yapılan çalışmaların programın içeriğine yönelik eleştirilerin ve görüşlerin belirlenmesi ile ilgili olduğu görülmektedir. Fakat alan yazın incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğine ilişkin beklentilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın konusu ilköğretim okullarında 2017 yılında revize edilen ve 2018 yılında yayınlanarak uygulamaya koyulmuş sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmen ve öğrenci beklentilerinin belirlenmesidir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu tez çalışması, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentilerinin neler olduğunu araştırmak amacıyla yapılmıştır. Bu tez çalışmasında yapılması planlanan araştırmalar sonrasında elde edilecek verilerin, ortaokul öğrencilerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentilerinin ortaya konulmasının programın geliştirilmesine katkılarının olacağı düşünülmüştür. Yapılan literatür taramasında, SBDÖP' ye dair yapılan çalışmaların programın içeriğine yönelik eleştirilerin ve görüşlerin belirlenmesine yönelik çalışmaların olduğu görülmüştür. Bu

araştırmada, programın uygulayıcısı olan 5., 6., 7. sınıf dersini yürüten sosyal bilgiler öğretmenleri ve 5., 6., 7.sınıf ğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ğretim programına ilişkin beklentilerinin neler olduğu, bu beklentilerinin nasıl ve neden ortaya çıktığı gösterilmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen olumlu sonuçların sonrasında SBDÖP'nin geliştirilmesine katkıda bulunacağı düşünülmüştür. Bu çalışmanın nihai hedefi, SBDÖP'nin ğretmen ve ğrenci görüşleri kapsamında ve sosyal bilgiler dersinin hayatilik boyutu göz önünde bulundurularak geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problem Cümleleri

Araştırmanın problem cümlesi; Sosyal bilgiler ğretmenlerinin ve ortaokul ğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ğretim programına ilişkin beklentileri nelerdir? Araştırma süresince bu soruya cevap aranmaya çalışılacaktır. Bu temel probleme yönelik aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

Araştırmanın alt problemleri şunlardır;

- 1- Sosyal bilgiler dersi alan ortaokul ğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ğretim programına ilişkin beklentileri ve görüşleri nelerdir?
- 2- Sosyal bilgiler 5., 6., 7. sınıf dersini yürüten öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi ğretim programına ilişkin beklentileri ve görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Son dönemde program geliştirme ile ilgili yapılan çalışmalar doğrultusunda sosyal bilgiler dersi ğretim programı 2017 yılında revize edilerek 2018 yılında yayınlanarak uygulamaya koyulmuştur. Güncel sosyal bilgiler dersi ğretim programında içerik ile ilgili bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu araştırmanın amacı; sosyal bilgiler dersini alan 5., 6., 7.sınıf ğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ğretim programına yönelik beklentilerinin neler olduğu ile ilgili görüşleri, bu beklentilerinin nasıl ve neden ortaya çıktığı belirlenmeye çalışılmıştır. Öte yandan programın uygulayıcısı olan sosyal bilgiler ğretmenlerinin; sosyal bilgiler dersi ğretim programına ilişkin beklentilerinin neler olduğu, bu beklentilerinin nasıl ve neden ortaya çıktığını belirlemektir.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlar göz önünde bulundurulmuştur.

- ✓ Ordu İli Korgan İlçesi'nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ve 5., 6., 7.sınıf öğrencileri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme sorularına verilen cevapların çalışmanın problem durumunu açıklamada ve yeni verilerin araştırılmasında kaynak sağlayacağı varsayılmıştır.

✓ Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve 5., 6., 7.sınıf öğrencilerinin görüşme sorularını samimi ve içten bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı,
- 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Ordu İli Korgan İlçesi'nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri,
- 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Ordu İli Korgan İlçesi Ortaokullarında 5., 6., 7. sınıf öğrencilerinin görüşleri,
- Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Kavram Tanımları

Eğitim: Bireyin zihnen, bedenen, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının istendik yönde geliştirilmesi yolundaki çalışmaların bütünüdür (Akyüz, 2013, s.2).

Eğitim Programları: Belli bir öğrenim çağında ya da belli bir alanda yetiştirilecek öğrencilerin, önceden belirlenmiş eğitim amaçlarına erişebilmeleri için gerçekleştirilen planlı eğitsel etkinliklerin tümüne denir (acikders.ankara.edu.tr, 2017).

Öğrenme: Bireyin yaşadığı çevrede yaşamını devam ettirebilmesi ve yaşamdan anlam çıkarabilmesi için gerek duyduğu bilgi, beceri ve fiillerin kazanılması sürecidir (Yılmaz, 2009, s.175).

Öğretim: Okullarda yapılan planlı ve programlı yapılan öğretme etkinlikleridir (Güven ve Özerbaş, 2018, s.6).

Sosyal Bilgiler: “Sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitim programı” (Bilgili, 2008, s.5).

BÖLÜM II

2.ALANYAZIN TARAMASI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. SOSYAL BİLGİLER

2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Bireyler ve toplumlar devamlı bir değişimin içerisinde bulunmakta ve problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle bireyler ve toplumlar açısından sosyal bilgiler önemli bir yere sahiptir. Toplumda yaşayan bireylerin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda, bireylere bu konuda bilgi, beceri, tutumları kazandırma görevi sosyal bilimlere düşmektedir. ‘‘Sosyal bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, bireyi toplumsallaştırma amacı güden eğitimde sosyal bilimlerin etkin bir yer kazanmasına yol açmış ve eğitimin hem bir sosyal bilim dalı, hem de sosyal bilimlerin uygulama alanı durumuna gelmesi ‘‘Sosyal Bilgiler’’ kavramını meydana getirmiştir’’ (Safran, 1993, s.2; akt. Tokcan ve Alkan, 2013, s.2). Sosyal bilgiler, tüm çeşitliliğiyle yeryüzünde meydana gelen olayları anlatan, oluş nedenlerini gösteren, vatandaşlık hak ve ödevlerini, sorumluluklarını belirten, kısaca bireyin sosyal ve fiziki çevresiyle ilişkisini geçmiş ve gelecek boyutunda ele alan disiplindir (Oruç ve Ulusoy, 2008, s.123). Ülkemizde 2005 yılında uygulamaya konulan ve uzun yıllar davranışçı ekol üzerine hazırlanan sosyal bilgiler öğretimi anlayışından farklı olarak yapılandırmacılığı esas alan 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında sosyal bilgilerin en geniş tanımı şu şekilde yapılmıştır: Sosyal bilgiler, ferdin toplum içerisinde yerini almasını desteklemek meramıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını aktaran; bir tema veya ünite şeklinde öğrenme alanlarını birleştiren; kişinin fiziki ve sosyal dünyasıyla etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında araştırıldığı; toplu öğretim düşüncesinden hareketle kurulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB. 2005, s.4).

Sosyal bilgiler dersi, insanın toplum içindeki yaşam alanından başlayarak tüm dünyayı kapsayacak biçimde fiziksel, sosyo-kültürel, ekonomik, politik boyutlarını içerir. Farklı bir ifadeyle sosyal bilgiler dersi yalnızca kişinin yaşadığı ülke ve komşularının tarihi, sosyal, politik ve fiziksel bilgileriyle değil tüm dünyayı orantılı bir biçimde tanıtmaya çalışmaktadır (Doğanay, 2004; akt. Gömleksiz ve Cüro, 2011,

s.146). Sosyal bilgiler dersi, kişinin yaşam alanından başlayarak dünyayı da fiziksel, sosyo-kültürel, ekonomik, politik boyutlarıyla ele alır. Yani sosyal bilgiler dersi sadece insanın ülkesi ve komşularının tarihi, sosyal, fiziksel, politik yapısını değil dünyayı anlatma amacı gütmektedir (Doğanay, 2004, s.208). Bu nedenle değişim içerisinde olan ülke ve dünya problemlerine çözüm üretmeye çalışan bireyler yetiştirilebilir (Öztürk ve Dilek, 2004, s.54). Yaşama ve topluma olumlu yaklaşım geliştirmek derse karşı olumlu yaklaşım geliştirmekten geçer. Programlara baktığımızda yaşama ve topluma en yakın derslerden birisi sosyal bilgiler dersi olduğunu söyleyebiliriz. İlköğretimde okutulan dersler arasında yaşama yakınlığı noktasında en etkili görevi sosyal bilgiler dersinin üstlendiği söylenebilir. Bu nedenle sosyal bilgiler dersini sözü edilen noktalar ışığında şekillendirmek önem arz etmektedir (Karakuş, 2006, s.125). Sosyal bilgiler, ilk ve ortaokul düzeyinde iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek hedefiyle sosyal bilimlerden seçilmiş bilgilerle, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir ders şeklinde tanımlanabilir (Memişoğlu, 2012, s.66). Öztürk (2012, s.4) sosyal bilgileri “Sosyal bilgiler, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır” şeklinde tanımlamıştır. Sosyal bilgiler, “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler” bütünü şeklinde de tanımlanmaktadır. Toplumsal gerçekle ifade edilmek istenen, toplumsal yaşamı düzenleyen etkinlikler bütünü şeklinde düşünülebilir (Sönmez, 1999, s.17). Sever (2015, s.3) sosyal bilgileri, ilköğretim öğrencilerinin evrendeki değişimler ve gelişmeler karşısında, yaşamlarında ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, değer ve tutumları geliştirmek hedefiyle sosyal ve beşeri bilimleri içeriğinde barındıran, bireye yönelik olan bütün alanlardan faydalanan bir öğretim programı ve ilköğretim dersi şeklinde tanımlamıştır.

Sosyal bilgiler, kritik sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin uygulanması hedefiyle, sosyal ve beşeri bilimler kavramlarının disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırılmasıdır (Bart, 1991, s.1; akt. Kaya ve Öner, 2017, s.4). Doğanay (2004, s.17) ise “sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerikli demokratik vatandaşlar

yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı” şeklinde tanımlamıştır. Sosyal bilgiler içeriğinde birden fazla sosyal bilimi barındıran bir çalışma alanıdır. Bu nedenle sosyal bilgilerin ortak bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Yapılan tanımlar değerlendirildiğinde sosyal bilgilerin “yurttaşlık eğitim programı” olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu kapsamda sosyal bilgiler öğretimine yönelik farklı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımların başlıcaları aşağıda yer almaktadır:

✪ **Yurttaşlık (Vatandaşlık) Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler:** sosyal bilgiler öğretiminde en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımda sosyal bilgiler öğretiminin amacı, çocuğa kültürel miras aktarılıp, iyi vatandaş yetiştirmektir.

✪ **Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler:** Amaç iyi vatandaş yetiştirmektir fakat öncelik öğrenciye, sosyal bilim disiplinlerinin bilgisini ve becerisini edindirmektir.

✪ **Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler:** Bu yaklaşımda ise amaç öğrencilerin, analiz ve karar verme yeteneklerinin geliştirilmesidir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014, s.2).

Erden (1998, s.8) sosyal bilgileri, temel eğitim okullarında öğrencileri iyi ve sorumluluk sahibi bireyler olarak yetiştirmek hedefiyle, sosyal bilim alanlarından oluşturulmuş bilgiler yoluyla, toplumsal hayata yönelik bilgilerin, becerilerin, tutumların ve değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı bir ders şeklinde tanımlamıştır. Sözer (1998) ise “temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren; ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir ders” şeklinde sosyal bilgileri tanımlamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde sosyal bilgiler eğitimi alanında tüm gelişmeler, Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [National Council of the Social Studies (NCSS)] tarafından düzenlenmektedir. NCSS’e göre sosyal bilgilerin tanımı: “Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için, sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimleri, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerin alınarak sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı oluşturulmasını hedefler. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağımlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun

vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır” şeklindedir (NCSS, 1993; akt. Safran, 2014, s.4-5). Bugün sosyal bilgilerin, üzerinde herkesin anlaştığı ortak bir tanımı yoktur. Ancak, tanımların ortak noktalarını incelediğimizde şu noktalar ortaya çıkmaktadır.

⇒ Sosyal bilgilerin temel amacı vatandaşlık eğitimidir.

⇒ Vatandaşlık eğitimi dört önemli ve zorunlu boyutu kapsamaktadır. Bunlar bilgi, bilgi işleme becerileri, demokratik değer ve inançlar ve sosyal katılım becerileridir.

⇒ Sosyal bilgilerin bilgi temelini sosyal bilimler ve insanla ilgili tüm bilgiler oluşturmaktadır. Bu bilgiler insanların tarihsel boyutta diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerinin bilgisidir (Doğanay, 2008, s.80).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere sosyal bilgilerin vatandaşlık aktarımı, iyi vatandaş yetiştirme amacıyla oluşturulduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler, sosyal bilimlere ait bulguların öğrenci seviyesine indirgenmiş olarak ilk ve ortaokul düzeyinde yer alan öğrencilere okutulduğu bir ders disiplini. Bu açıklamaların sonucunda sosyal bilgiler; “sosyal bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak, öğrencilere, sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir yurttaşlık eğitim programı” şeklinde tanımlanabilir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014, s.2).

2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Tarihsel Gelişimi

Sosyal bilgiler eğitiminin hangi tarihte verilmeye başlandığı tam olarak bilinmemektedir (Ablak, 2019, s.270). Bir ders olarak ise ilk olarak 1916 yılında ABD’de okutulmaya başlanmıştır (Moffatt, 1957). ABD’de başlangıçta sosyal bilgiler dersi aracılığıyla iyi vatandaş yetiştirmek amaçlanırken; süreç içinde bu beklenti “etkin vatandaş” yetiştirme çabasına dönüşmüştür. Ancak sosyal bilgilerin köklerinin Eski Çağ’a kadar uzandığı bilinen bir gerçektir. Eski Çağ’da gerek Mısır, gerek Pers gerekse Roma medeniyetlerinde sosyal bilgiler dersinin içeriğini oluşturan sosyal bilim disiplinlerine yönelik eğitimlerin verildiği bilinmektedir. Türkler açısından değerlendirildiğinde ise bu durum çok farklı olmamaktadır. Sosyal bilgilerin hayata dair bilgiler sunmasından hareketle bakıldığında yarı-göçebe kültürü sürdüren Türklerinde,

Uygurlardan sonra yerleşik hayatı benimseyen Türklerinde sosyal bilgiler eğitiminden uzak olmaları beklenemez. Ancak Türk tarihinde gelişmiş bir okul ve eğitim anlayışının Osmanlı Devleti ile sistemleştiği kabul edilirse, sosyal bilgiler dersine yönelik eğitimin de bu dönemde tam anlamıyla verilmeye başlandığı görülmektedir (Ablak, 2019, s.270).

Cumhuriyet dönemi açısından bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk eğitim programı olan ve amaçları, ders içerikleri ve öğretim yöntemleri açısından Tevhid-i Tedrisat Kanunu öncesi dönemdeki müfredatlardan önemli farklılıklar barındıran (Aslan, 2011, s.723). 1924 İlkokul Programı'ndan itibaren Türk eğitim sistemi içinde doğrudan sosyal bilgiler adı altında olmasa da sosyal bilgiler dersinin ana içeriğini barındıran tarih, coğrafya veya yurttaşlık bilgisine yönelik dersler yerini almıştır. Bu anlayış 1926, 1936 ve 1948 Öğretim Programlarında da devam ettirilmiştir (Demir, 2019, s.7). Bu dersler, ilk kez 1962 yılında yayınlanan program taslağında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir (Öztürk ve Dilek, 2005). Türkiye’de sosyal bilgiler adıyla bir ders ilk defa 1968 programında yer almıştır (Dilek, 2001; İnan, 2014; Kan, 2010; Keskin ve Keskin, 2013; Öztürk ve Otluoğlu, 2003; Safran, 2011; Sağlamer, 1997; Sönmez, 1999; Sözer,1998).

1968 sosyal bilgiler programı da daha önceki programlar gibi ilerlemecilik akımının etkisindedir. 1985 yılına gelindiğinde Türkiye’de yaşanan gelişmelere bağlı olarak çok disiplinli bir yapı arz eden sosyal bilgiler dersi kaldırılmış ve tek disiplinli anlayışa dayalı olarak “Milli Tarih”, “Milli Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgileri” dersleri öğretim programlarında yerini almıştır. 1998’e gelindiğinde ise bu dersler yeniden “sosyal bilgiler” adı altında birleştirilmiştir. Böylesi bir değişikliğe gidilmesinde 1998’de Türkiye’de zorunlu kesintisiz eğitimin 8 yıla çıkarılması etkili olmuştur. 2000’li yılların başıyla birlikte Türkiye’de program yenileme çalışmaları başlatılmış; bu kapsamda sosyal bilgiler dersi öğretim programı da yenilenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Türkiye’de daha önce uygulanan öğretim programlarına nazaran daha kapsamlı ve çağa uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Bu yönüyle öğretim programı öğrenme alanı – ünite - kazanım üçlüsü üzerine kurgulanmıştır. Öte yandan öğretim programlarında ilk defa sosyal bilim disiplinleriyle ilişkilendirilecek düzeyde beceri, kavram ve değerlere de ayrıntılı yer verilmiştir.

2005 Öğretim Programının yapılandırmacı yaklaşımı esas alması diğer programlardan farklı bir yapısı olduğunu göstermektedir (Kılıçoğlu, 2014, s.9). 2015

yılında sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik başlatılan revize çalışmaları 2017 yılında tamamlanmış ve sosyal bilgiler dersi açısından güncel öğretim programı 2018 yılında yayınlanarak uygulamaya alınmıştır.

Türkiye’de sosyal bilgilerin gelişimi dünyadaki gelişmelere paralel bir şekilde ilerlemiştir. 2018 SBDÖP’de özel ve genel amaçlar, yetkinlikler, öğrenme alanları, kazanımlar, temel beceriler ve değerler yer almaktadır. 2018 SBDÖP’de sosyal bilim disiplinlilerinden derlenmiş bilgilerin, Türkiye Yetkinlikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenen yetkinliklerin, temel becerilerin, değerlerin ve kazanımların öğrenme alanları ile harmanlanarak öğrenciye aktarıldığını söyleyebiliriz (Turan, 2019, s.169). Ülkelerin eğitim sistemlerinin temelinde vatandaş yetiştirme amaçları yer almaktadır. Bu amaç etkin vatandaş yetiştirme ile gerçekleşir. Etkin vatandaş daha büyük ölçüde sosyal bilgiler dersi kapsamındaki programlar yardımıyla yetiştirilmektedir. “Ülkemizde etkin vatandaşın özellikleri; demokrasiye inanmış ve ona bağlanmış, vatandaş olma bilincine ulaşmış, vatanın önemini analiz etmiş, Atatürk ilkelerine gönülden bağlanmış, hak ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti’ni ilelebet yaşatma bilincine ulaşmış, vatanseverlik sıfatını taşıyan vatandaş olmaktır” (Demir, 2019, s.7).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

Sosyal Bilgiler dersi demokratik, farklılıklara saygılı, adil, eşitlikçi, sorumluluk bilincine sahip bireyler yetiştirmeyi amaçladığı gibi birbirine bağlı, kültürel farklılıklara demokratik yaklaşım içerisinde olan, genç bireylerin bilgi ve yeteneklerini geliştirme amacındadır. Sosyal bilgilerin temel amacı, karşılıklı olarak birbirlerine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı kararlar alabilme yeteneği geliştirmede yardımcı olmaktır (Öztürk, 2007, s.24). Sosyal bilgiler geçmişin anlaşılmasını, günümüze uyum sağlanmasını kolaylaştırmak amacıyla bireyleri donatır ve edinilen bilgileri rahatça işleyebilmelerine ve açık görüşlülükle geleceği planlamalarına yardım eder. “Sosyal bilgiler sayesinde, haritaların nasıl hazırlandığı ve okunduğu, kariyerlerin nasıl belirlendiği ve geliştirildiği, nasıl yatırım yapılacağı ve çek defterlerinin nasıl dengeleneceği, siyasetin nasıl yapılacağı ve nasıl oy verildiği, vatandaş olunan toplumun nasıl aktif ve sorumluluk sahibi birer üyesi olunacağı ve bunun gibi daha birçok şey öğrenilir” (Kılıçoğlu, 2013, s.19).

İlköğretimde sosyal bilgiler dersinin en önemli hedefi, bireye “toplumsal kişilik” kazandırmaktır. Toplumsal kişilikle asıl belirtmek istenen ise “iyi bir yurttaş” olmaktır. İyi bir

yurttaş olmak için bireyin sorumluluklarını bilmesi ve çevresine karşı duyarlı olması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersi, öğrencinin kendisine, ailesine, topluma, yasalara, devlete karşı sorumluluklarının bilincinde olmasını ve çevresine nasıl uyum sağlayabileceğini öğretir. ‘‘Çocuğun elde edeceği kazanç bakımından sosyal bilgiler öğretiminin amaçlarını (kapsamlı olmakla birlikte) her biri davranışa dönüştürülecek biçimde, dört ana kümede belirleyebiliriz:

- 1- Sosyal bilgiler dersinde öğrencinin eleştirme, yaparak yaşayarak öğrenme ve yaratıcı düşünme becerileri gelişir; sorun çözme becerilerini edinmesi sağlanır;
- 2- Sosyal bilgiler öğretimi sayesinde öğrenci kişilerarası münasebetini artırır; birlikte çalışmayı öğrenir; sorumluluk şuurunu edinerek gelişir;
- 3- Sosyal bilgiler dersinde öğrenci başlıca vatandaşlık hak ve ödevlerini anlar; anayasa ve kanunlara karşı vazifesini ve mesuliyetlerini bilir;
- 4- Sosyal bilgiler öğretimi sayesinde öğrenci hesaplı olma konusunda bilgi sahibi olur; ihtiyaçlarını iyi tespit etme ve yerinde seçimler yapabilme yeteneğini kazanır (Sözer, 1998, s.18-19).

2005 SBDÖP’nda sosyal bilgiler dersinin vizyonu şu şekilde belirlenmiştir: ‘‘21.yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir.’’ (MEB, 2005, s.45).

Eğitimin amacı insanları, değişen şartlara göre bilim ve teknolojiadaki gelişmeleri göz önüne alarak yetiştirmektir. Sosyal bilgiler dersi de teknoloji ile birlikte sürekli gelişen ve değişmeye açık olan bir olgudur. Son yıllarda dünyanın her yerinde meydana gelen gelişmeler bütün alanları olduğu gibi sosyal bilgileri de büyük ölçüde etkilemiştir. Bilgi çağının yaşandığı dünyada meydana gelen yenilikler ve değişimler toplumları değiştirdiği gibi toplumun beklentilerinin değişmesine de yol açmıştır (Kan, 2006, s.537).

NCSS (ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi) sosyal bilgiler öğretiminin amaçlarını;

- İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirme,
- Bilgiyi işleme için gerekli becerileri kazandırma,
- İnanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirme,
- Vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama şeklinde sıralamaktadır (Barth, 1991:8 ; Akt: Öztürk, 2012, s.8).

2.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amaçları

Bireylere sadece bilgi kazandırmak öte bireyi hayata hazırlama ve eğitim öğretim hayatı sonrasında da karşılaşabileceği problemlere çözüm bulma noktasında karşımıza çıkan sosyal bilgiler dersi ve bu bağlamda sosyal bilgiler dersi öğretim programları içeriğinde birbirinden farklı alanlara hitap eden birçok amaç barındırmaktadır. Öğrenciler bu derste:

A. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden;

- Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılap ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.
- Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlatları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.
- Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler.
- Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.
- Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler.
- Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük,

yüksek kavrayış, cesaret, fedakârlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediğini kavrarlar.

- Toplumunu yönlendiren Mustafa Kemal Atatürk ve diğer Türk büyüklerinin sadece millî değil, evrensel yönlerini de kavrayarak ve takdir ederek; milletimizde de düşen insanlık görevleri bulunduğunu görür, insanlığa sevgi, saygı ve hizmet verme bilincine varırlar.
- Türk İnkılâbının anlamını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye'nin refah ve mutluluğuna yaptığı ve ülkenin geleceğine yapacağı etkiyi kavrar; Türk İnkılâbının değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır, fedakâr birer Türk evladı olarak yetişirler.
- Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar; bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlayarak Atatürk'ün direktifleri uyarınca "millî kültürümüzü çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma" yolunda her fedakârlığı göze alabilme bilincini kazanırlar.
- Bugünü daha iyi değerlendirebilmeleri için geçmiş çağlardaki sosyal, ekonomik ve siyasî olayların neden ve sonuçlarını günümüzle kıyaslama yaparak düşünme, araştırma ve yürütme yeteneğini geliştirirler.
- Her yerde görev ve sorumluluk alabilecek hale gelir, aile bütünlüğüne bağlılık kazanır, ailenin refah ve mutluluğu için sorumluluk ve görev duygularını geliştirirler.
- Kanun kavramını benimser; kanunlara ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazanırlar.
- Çevresindeki eski, yeni sanat ve kültür eserlerini, müze ve anıtlar gibi millî değerlerimizi tanır, onları korumak gerektiğini öğrenirler.

B. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden;

- İnsanların birbirlerine muhtaç olduklarını anlar, grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir eder ve bunu uygulayabilir hale gelirler.
- İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılaşmaları gerektiğini benimserler.
- Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.
- Bütün çalışmalarını demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler.

- Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamamanın zorunluluğunu kavrarlar.
- Trafik kurallarına uymayı alışkanlık haline getirirler.

C. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden;

- Yurdumuzun, dünya üzerindeki yerinin önemini kavrar, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirirler.
- Türkiye'nin, yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.
- Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenirler, Türklerin geniş bir alanda yaşayan büyük bir millet olduğunu kavrarlar.
- İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler; yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer vatandaş olarak yetişirler.
- Plân, kroki, harita ve grafik bilgileri kazanarak onlardan yararlanabilir hale gelirler.
- Çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrarlar.
- Yaşanabilir bir çevrenin temel insan hakkı olduğunu kavrarlar.

Ç. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden;

- Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile millî kaynaklarımızı tanıyıp ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.
- Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar.
- Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler.
- Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili temel bilgileri öğrenirler.
- İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.
- Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.
- Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar. (Sözer, 1998, s.23-24-25).

2.1.5. Sosyal Bilgiler Programının Genel Amaçları

Sosyal bilgiler programının genel amaçları şöyle açıklanmaktadır: Türkiye’de ilköğretim sosyal bilgiler programının genel amaçları, 1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanunu’nun ikinci maddesine göre oluşturulmuştur. Bu maddeye göre (MEB, 2005, s.5);

Türk millî eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

I. Atatürk ilke ve inkılâplarına ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

II. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere; hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

III. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

Türk Millî Eğitiminin genel amaçları olduğu gibi her dersin kendine özgü genel amaçları olabilmektedir. Örneğin Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler vb. derslerin kendilerine has farklı genel amaçları vardır. Okuldaki tüm derslerin işlevi, içinde bulunduğu eğitim kademesinin ve okulun amaçlarını gerçekleştirerek, millî eğitimin genel amaçlarını gerçekleştirmeye katkı yapmaktır (Doğanay, 2007, s.41). Öte yandan her ders disiplinin derse yönelik öze amaçları da bulunmaktadır. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler programının da on sekiz adet özel amacı bulunmaktadır. Bunlar:

- 1- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,

- 2- Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
- 3- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- 4- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
- 5- Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- 6- Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
- 7- Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
- 8- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
- 9- Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
- 10- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- 11- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
- 12- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
- 13- Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
- 14- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,

- 15- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- 16- Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
- 17- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
- 18- Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır (MEB, 2018, s.8).

2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkili Olan Faktörler

2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretmen Faktörü

Öğrenme-öğretim sürecinde en önemli kişi öğretmendir. Bilgileri öğrenciye aktaran, öğrenme sürecini yönlendiren, öğrenciye rehberlik eden öğretmendir (Sünbül, 1996). Öğretmen eğitimin temel taşlarından. İyi ve etkili bir öğretmen;

- Sabırlı davranır, olaylar karşısında dayanıklıdır ve duygularını kontrol altında tutar.
- Farklı inanç, görüş ve gruplara saygılı ve uzlaştırıcıdır.
- Kılık kıyafetine, temizlik ve düzene özen gösterir.
- Kendini geliştirmeye ve eleştirmeye açıktır.
- Kişisel sorunlarıyla sınıfı ve okulu meşgul etmez.
- Öğrencileri güdüleyici özelliklere sahiptir.
- Başarıya odaklanmıştır, öğrenciden yüksek başarı beklentisi içinde, destekleyicidir.
- Düşünce ve davranışlarıyla öğrenciler için modeldir.
- Öğrencilere karşı güler yüzlü, hoşgörülü ve sevecendir.
- Öğrencilere karşı güvenilir, dürüst, objektif, sırdaş ve dosttur.
- Sınıfta yapıcı ve eğitsel bir disiplin oluşturur.
- Liderlik özelliklerine sahiptir.
- Öğrencileri, velileri, çevresini etkilemede başarılıdır.
- Arabuluculuk, hakemlik, temsilcilik özelliklerine sahiptir.
- Cesaretlendirici ve destekleyicidir.
- Sevecen, anlayışlı ve esprilidir.
- Sorunlardan yakınmak yerine çözüm bulmak için çaba harcar.

- Sınıfta otoriteyi sağlar, sınıfı grup olarak cezalandırmaz, cezaları bireysel olarak verir.
- Verdiği ödevleri takip ve kontrol eder.
- Eğitim bilimlerinin temel kavramlarını tanır ve öğrenmeyi kolaylaştırır.
- İyi bir gözlemcidir, kendini sürekli yenileme gayreti içindedir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005, s.216-217).

İyi bir öğretmen bunların yanında sınıfın ruhunu canlı tutar. Öğretmen öğrencilerine hemen dönüt vermeli, somut yardımlarda bulunmalıdır. Öğrencilere karşı yüksek beklentilere sahip olmalı ve bu konuda motivasyonu arttırmalıdır. Derse karşı motivasyonu yüksek tutabilmek için sadece akademik anlamda değil kişisel olarak da öğrencilerle iyi ilişkiler kurmalıdır. Öğretmen, her hareketiyle öğrenciye örnek teşkil ettiğinin bilincinde olarak hareket etmelidir (Sürücü ve Ünal, 2018, s.261). Güvenç, (1994, s.62)'e göre; "öğretmen bilgiç bir öğretici olmaktan çok öğrencisi ile birlikte öğrenmeye de hazır olmalıdır. Öğrenme deneyimini paylaşmalı heyecanını yaşamalıdır. Öğretmen öğretecek daha çok bilgisi olduğunu değil, öğrenilecek şeylerin çokluğunu bilmelidir. Öğretmen gözlem ve keşiflerini değil, araştırma/soruşturmayı gündemde tutmalıdır. Öğretmenlik sanatı, bir insan ilişkileri laboratuvarını yönetmek gibidir. Bu laboratuvarda öğretmede öğrenci olmalı ve kendini geliştirmeli; yanıtları değil, soruları ve ilişkileri tutmalıdır".

Günümüzün öğretmeni sadece bilgiyi aktaran durumunda olmamalıdır. O, öğrencilerine yön gösteren, bilgiye ulaşma yolunda ihtiyaç duydukları becerileri kazandıran ve bilgiyi anlamlandırıp, üzerinde düşüncelerine yardımcı olan kişi olmalıdır. Böylelikle bilgi içerik olmaktan çıkıp, süreç haline gelecektir. Öğrenme de ezbere dayalı bir öğretim yöntemi değil, araştırmaya dönük, sorgulatan bir yöntem uygulayarak, bilgiyi aktif bir şekilde arayan ve zihinde yeniden yapılandıran öğretim modeli haline getirmelidir (Doğanay, 2005; akt. Çalışkan, Uymaz ve Tekin, 2013, s.24). "Öğrenci-öğretmen ilişkilerinin niteliği, akademik başarıyı ve öğrenci davranışlarını etkilemektedir. Öğretmenin cana yakın, sempatik, hoşgörülü tavır ve davranışları öğrencilerin istenilen davranışları kazanması açısından önemlidir, bu bağlamda öğretmen-öğrenci ilişkisi birincil bir ilişki türüdür" (Erdoğan, 2006, s.97).

"Öğretmenin derste kullandığı yöntem ve teknikler öğrencinin bilgiyi, beceriyi ve tutumları kazanmasında en etkili faktördür. Dolayısıyla öğrenme-öğretme sürecinin okuldaki uygulayıcısı olan öğretmenlerin yeniçağın gerektirdiği niteliklere ve çağdaş bilgi, beceri ve tutumlara sahip olmaları, ayrıca yeni öğrenme kuramlarından haberdar

olmaları gerekir. Öğretmenler okulda geleneksel öğretim yöntemlerinden kurtulmalı, öğrencinin yaparak yaşayarak öğrendiği çağdaş öğretim yöntemlerini benimsemelidir. Bu amaçla eğitim ve öğretimde yapılan reform hareketlerinde öğrencinin merkezde olması, öğretmenin bu süreçte rehber rol oynaması ve öğrencinin bilimsel süreç becerilerini kullanması en önemli hedef haline gelmiştir. Bu bağlamda öğretmenin çağdaş öğretim yöntemleri olarak nitelendirilen öğrencinin merkezde olduğu öğretim yöntem ve tekniklerini kullanması gerekir’’(Demirkan ve Saraçoğlu, 2016, s.2).

Günümüzde okullarda uygulanan öğretim yöntem ve tekniklerinin yanında eğitici materyaller de kullanıldığında öğrencilerin sosyal ve akademik yönleri gelişmektedir. Öğretmenler sadece bilinen geleneksel yöntemlere ağırlık vermemeli, konuya uygun öğrencinin dikkatini çeken yöntemlere yer verilmelidir (Kulak ve Ayparçası, 2018, s.2). Sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklenen yeniliklere açık olmaları, kendilerini geliştirmeli ve öğrencilerine bu birikimlerini en iyi şekilde aktarabilmeleridir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretimi ile ilgili yayınları takip etmelidirler. Okulun da en az bir dergiye veya gazeteye abone olmasına öncülük etmeli, konuları anlatırken pek çok kaynaktan faydalanmalıdırlar. Bunların yanında bir sosyal bilgiler öğretmeni, öğrencilerine okumayı ve araştırmayı sevdirmeli, sadece ders anlatan değil rehber olan öğretmen olmalıdır. Alanda gelişmek adına alana yönelik olan konferans, panel vb. etkinliklere katılmalıdır (İskender ve Altunayşam, 2006).

2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenci Faktörü

Sosyal Bilgiler dersinde etkili olan faktörlerden bir diğeri de öğrenci faktörüdür. Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla öğrencilerin girişimci, üretken, yenilikçi ve ne istediğinin farkında olan kişiler olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu sebeple yapılandırmacı yaklaşım uygulanmaya başlanmıştır. Yapılandırmacı yaklaşıma geçmeyle birlikte ezberci öğretimden uzaklaşmış öğrencilerin girişimci, yaratıcı, yorumlayıcı ve eleştirel düşünebilen özelliklere sahip olması hedeflenmiştir. Öğrenciler, okulda öğrendikleri bilgiler yoluyla sahip oldukları özellikleri günlük yaşama aktarabilme görevini üstlenmelidirler. Sosyal bilgiler dersinde yapılandırmacı eğitim anlayışı ile birlikte günlük yaşam becerilerinin öğretimi artmış ve bu durum öğrencilerin sosyal bilgilere olan ilgisini arttırmıştır (Ocak ve Didin, 2018, s.4).

Sosyal bilgiler öğretiminin en genel amacı demokratik bir toplum oluşturabilmek için etkin vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda öğrencileri iyi birer ülke ve

dünya vatandaşı haline getirebilmek, toplumsal yaşamda uyum içinde var olmalarını sağlamak, toplum rollerini benimsetmek amaçlarına ulaşmak hedeflenmektedir (İskender, 2007, s.22). Sosyal bilgiler dersi, öğrencinin sosyalleşebilmesi için önemli bir işleve sahiptir. Bireylerin tümünün sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tavır sergilemeleri istenir. Bireyin ön planda tutulduğu, düşüncelerinin önemsendiği, aktif bir şekilde ve bilgiyi yaparak yaşayarak anlamlandırması için öğrenme öğretme ortamı hazırlamak, bireylerin sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tavır oluşturmalarına yardım edebilir (Kan, 2006, s.537-538).

Sosyal bilgiler, okulu topluluk olarak kabul etmekte, çocuğu ise bu toplulukta yaşayan bir birey olarak görmektedir. Çocuğun yaşamda karşısına çıkan sorunları önceden belirlemek ve çözüm yolları geliştirmek hedefini taşır. Bu amaç doğrultusunda sosyal bilgiler öğretiminin sosyal bilimlerden oluşturulmuş bir ders olması öğrenciler açısından sıkıcı olduğu düşünülebilmektedir. Çünkü öğrencilerin çoğu bu bilgilerin ezbere dayalı bilgiler olduğunu düşündükleri bilinmektedir. Oysa sosyal bilgiler, bilginin çok boyutunun ele alındığı bir derstir. Sosyal bilgiler dersinin günlük yaşamla olan bağlantısı çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Bunun nedeni olarak öğrencilerin sosyal bilgilerin önemini tam anlamıyla kavrayamamaları gösterilebilir. Bu nedenle sosyal bilgilerin amaçlarının önemi öğrencilere öğretmenler tarafından kavratılmalıdır (Gevenç, 2014, s.7).

“Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde başarılı olmaları için, derse ilgi duymaları, olumlu bir tutum içerisinde olmaları gerekir. Öğrencilerin alışkanlıkları, değerleri, inançları, tutum ve davranışları duyuşsal özelliklerdir. Özellikle sosyal bilgiler dersinde öğrencilere duyuşsal birtakım özelliklerin kazandırılması önem kazanmaktadır. Sosyal bilgiler dersine karşı öğrencinin takınacağı tutum önemlidir. Çünkü bu durum öğrencinin toplumla uyumlu bir iletişim içerisinde olması, toplumun sorunlarına duyarlı, iyi bir vatandaş olması açısından önemlidir. Aynı zamanda öğrencilerin derse karşı takınacağı olumlu tutumun öğrencinin okul başarısını olumlu yönde etkilemektedir” (Aktepe, Tahiroğlu ve Sargin, 2014, s.262).

Bütün bunlara ek olarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersini sevmeleri ve derse yönelik ilgilerinin artması sosyal bilgiler öğretmenlerinin dersin önemini ve anlamını iyi aktarabilmelerine kısmen bağlı olduğu söylenebilir.

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli (Deseni)

Bu araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenleri ve ortaokul öğrencilerinin 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu beklentiler öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ve ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentileri derinlemesine araştırılmak istendiğinden bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına göre yürütülmüştür. Nitel araştırmalar kısaca nitel verilerin toplanmasına dayanan araştırmalardır. Nitel araştırma süreci; “soruların ve işlem basamaklarının geliştirilmesi, genellikle katılımcıların kendi ortamlarından veri toplanması, özel durumlardan genel temalara ulaşılarak tümevarımsal veri analizi yapılması ve araştırmacının verilerin anlamını yorumlama aşamalarını kapsamaktadır. Yazılan son rapor esnek yapıya sahiptir.” (Creswell, 2013, s.4).

Durum çalışması; olayların, programın, ortamın veya diğer bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntemdir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.22). Durum çalışması okuyucuyu olayın içine veya bir grubun yaşantısına götürmelidir (Patton, 2014). Farklı bir ifadeyle bir ya da birden fazla duruma ilişkin detaylı açıklama ve analiz oluşturan nitel araştırma türünü durum çalışması şeklinde tanımlayabiliriz (Johnson ve Christensen, 2014, s.395). Çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler dersi alan öğrencilerin sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yaşantıları sonucunda beklentileri ortaya koyulmaya çalışılacağı için bu araştırma bir durum çalışmasıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Bir araştırmada evren verilerden elde edilen analiz sonuçlarının geçerli olacağı, yorumlanacağı büyük gruptur. Aynı zamanda hedef evren ve ulaşılabilir evren olmak üzere iki çeşit evrenden bahsedilebilir. Hedef evren, araştırmacının ulaşmak istediği ideal evrendir. Ulaşılabilir evren ise, araştırmacının gerçekten ulaşabileceği evrendir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.80). Hedef evren çok geniş bir kapsama alanına sahip olduğundan araştırma ulaşılabilir evrende

yürütülmüştür. Bu araştırmanın amacına uygun olarak araştırmanın evrenini Ordu ilinde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ve Ordu ili ortaokullarında 5., 6., ve 7. sınıfta öğrenimine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem, bir evrenden örnek çekmeye verilen isimdir. Araştırmacılar evreni anlamak için örneklemin özelliklerini incelerler. Diğer bir ifadeyle araştırmacılar örnekleme dayanarak evren hakkında genelleme yaparlar (Johnson ve Christensen, 2014, s.216). Bu çalışmada katılımcılar, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yaklaşımının alt dalı olan kolay ulaşılabılır durum örnekleme ile seçilmiştir. Kolay ulaşılabılır durum örnekleme, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan yakın ve kolay ulaşılabılır durumun seçildiği hızlı ve pratik bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.123). Bu çalışmada çalışma grubunda Ordu ili Korgan İlçesi'nde yer alan okullardan 4' ü 5.sınıf, 4' ü 6.sınıf ve 4' ü 7.sınıf olmak üzere 12 öğrenci ve 12 öğretmen katılımcı yer almıştır. Katılımcılar araştırmaya katılmadan önce bilgilendirilmiş ve gönüllülük esası üzerine araştırmaya katılım sağlanmıştır. Gizlilik ilkesi çerçevesinde katılımcılar rumuzlandırılmıştır. Katılımcılara ait temel bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğretmen Katılımcılara Ait Temel Bilgiler

Rumuz	CİNSİYET	YAŞ	KIDEM
Öğretmen1	ERKEK	36	5
Öğretmen2	KADIN	28	6
Öğretmen3	KADIN	27	1
Öğretmen4	ERKEK	29	2
Öğretmen5	ERKEK	27	1
Öğretmen6	KADIN	36	12
Öğretmen7	ERKEK	28	3
Öğretmen8	ERKEK	29	4
Öğretmen9	KADIN	26	3
Öğretmen10	ERKEK	35	10
Öğretmen11	KADIN	31	5
Öğretmen12	ERKEK	30	6

Tablo 2. Öğrenci Katılımcılara Ait Temel Bilgiler

Rumuz	CİNSİYET	YAŞ	SINIF
Öğrenci1	ERKEK	10	5
Öğrenci2	KADIN	10	5
Öğrenci3	ERKEK	11	5
Öğrenci4	KADIN	10	5
Öğrenci5	KADIN	12	6
Öğrenci6	ERKEK	12	6
Öğrenci7	KADIN	11	6
Öğrenci8	ERKEK	12	6
Öğrenci9	KADIN	12	7
Öğrenci10	KADIN	13	7
Öğrenci11	ERKEK	13	7
Öğrenci12	KADIN	12	7

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada da veri toplama sürecinde konuyu derinlemesine inceleyebilmek, genel bir çerçevede kalıp katılımcıların verdiği cevapların nedenlerini ayrıntılı olarak ortaya çıkarabilmek ve ek sonda sorular yöneltebilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, hem kesin cevapları hem de soruya ilişkin derinlemesine cevapları içerir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.154).Görüşme, araştırmacı tarafından hazırlanan sorulara yönelik ilgili kişilerden araştırma hakkında derinlemesine veri toplama sürecidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.153). Bununla birlikte “pek çok sosyal bilim alanında görüşme, etkili bir veri toplama yöntemi olarak yerini almıştır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.129). Alanyazında özelliklerine göre genellikle üç tür görüşmeden bahsedilmektedir. Bu görüşme türleri; yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış görüşmelerdir.

Bu araştırma için hazırlanan yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu 12 merkezi soru ve 2 sonda sorudan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış öğrenci görüşme formu ise 11 merkezi soru ve 2 sonda sorudan oluşmaktadır. Ancak katılımcıların cevaplarını daha derinlemesine anlamak amacıyla istinaden görüşme formunda yer almayan bireysel sonda sorular da katılımcılara yöneltilmiştir. Görüşme formu

hazırlanırken soru havuzunun oluşturulması, uzman görüşü, pilot uygulama olmak üzere nitel veri toplama aracı geliştirme süreçleri adım adım takip edilmiştir. Bu kapsamda temelde; Erbakırcı, (2005), Türnüklü (2000)'nün çalışmalarından yararlanarak soru havuzu oluşturulmuştur. Soruları; dil anlatım ve nitel araştırmanın paradigması şekillendirmiştir. Bu kapsamda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular 3 (üç) alan eğitimcisi öğretim üyesine ve 1 (bir) ölçme ve değerlendirme alanında doktoralı öğretim üyesine sunulmuş ve olumlu görüşleri neticesinde veri toplama aracına son şekli verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler öğrenci ve öğretmen katılımcılar için ayrı ayrı hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formları ile toplanmıştır. Bu yarı yapılandırılmış görüşmeler 12'si öğretmen, 12'si öğrenci olmak üzere toplamda 24 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcılar ile boş bir sınıfta yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci yasal dayanaklara uygun etik hususlar gözetilerek yürütülmüştür. Çalışma, tüm yasal izinler alınarak süreç eşgüdümlü yürütülmüştür. Katılımcılara çalışmanın amacına ilişkin bilgilendirme yapılmış ve kişisel bilgilerinin gizli kalacağına dair ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. Katılımcıların izni doğrultusunda görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Ses kayıtları ve transkriptler etik hususlar gereği talep edildiğinde sunmak üzere saklı tutulmaktadır. Araştırmada sadece çalışmanın amacı doğrultusunda veri toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Görüşmeler her bir katılımcıyla birebir ve yüz yüze gerçekleştirilip onay alınarak ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Daha sonra ses kayıt cihazları dinlenerek yazıya geçirilmiştir. Tüm transkriptlerin yazıya geçirilmesinden sonra analiz için katılımcılardan onay alınmıştır. Daha sonra transkriptler baştan sona okunarak bütüncül bir bakış açısıyla durum anlaşılmaya çalışıldıktan sonra verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. "Betimsel analiz yaklaşımına göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır." (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.239). Özellikle bulgular bölümünde sunulan bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak ve fenomeni göz önüne sererek okuyucuda durumu betimlemek amacıyla sık sık doğrudan alıntılar kullanılarak betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analizde aynı sorulara farklı katılımcıların verdiği cevaplara bu

katılımcıların görüşlerinin olduğu gibi aktarılabilmesi için müdahale edilmez (Akbulut, 2016, s.5). “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir teknik olarak tanımlanabilir.” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016, s.250). Çalışmada içerik analizi sürecinde elde edilen bulgulardan hareketle ‘Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum’, ‘Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum’ olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Bir diğer değişle tümevarımsal bir mantıkla süreç yürütülmüştür. Temalar arasındaki ilişki ve elde edilen bulguları gösteren örüntü çizilerek okuyucunun geneli görebilmesi için süreç şematize edilmiştir. Elde edilen bulgular düzenlenerek aralarındaki benzerlik ve farklılıklara göre kategorilere ayrıldıktan sonra kategoriler arasında karşılaştırmalar yapılmış, anlamlı bütüncül kategoriler birleştirilerek her bir alt probleme ilişkin ikişer ana temaya ulaşılmıştır. Bulgular ve yorumlar bölümünde temalar başlıklar altında sunulmuştur. Çalışmada inanılabilirlik, aktarılabilirlik, tutarlılık, teyit edilebilirlik olmak üzere dört temel nitel unsur ve aynı zamanda tüm etik ilke ve süreçler tamamen takip edilmeye özen gösterilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda sosyal bilgiler dersini yürüten sosyal bilgiler öğretmenleri ve 5., 6., 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentileri ve görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenlerin ve öğrencilerin yarı yapılandırılmış soru maddelerine verdikleri yanıtlarla, sosyal bilgiler öğretim programına yönelik öğretmen ve öğrenci beklentileri hakkında bulgular toplanmıştır. Sosyal bilgiler dersini yürüten öğretmenler ve 5., 6., 7. sınıf öğrencileriyle yapılan yüz yüze görüşmelerin analizi sonucunda iki alt problem altında dört ana temaya ulaşılmıştır. Bu temalar;

4.1. Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum

4.1.1.Sosyal bilgiler dersi alan 5., 6., 7.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentileri ve görüşleri nelerdir?

4.1.1.1.Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri

4.1.1.2.Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentilerinin nedenleri

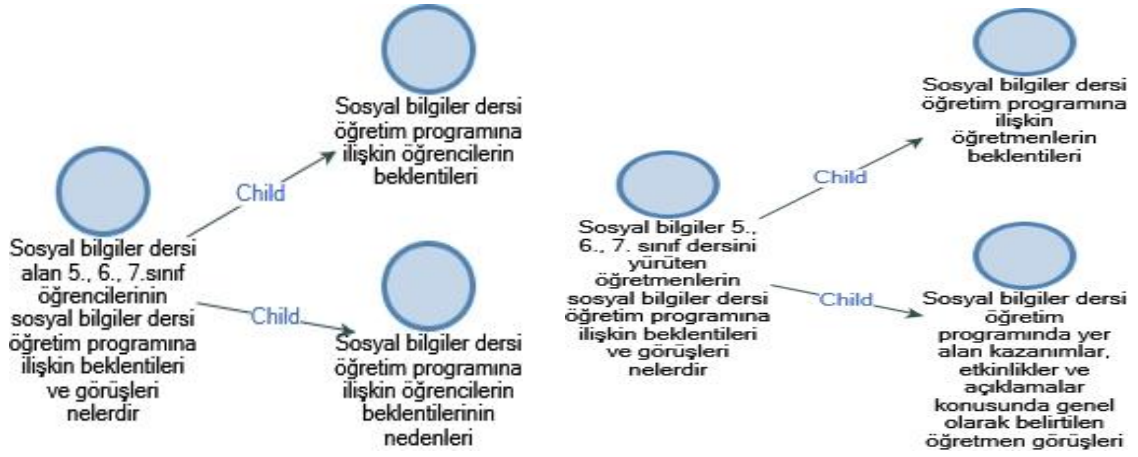
4.2.Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum

4.2.1.Sosyal bilgiler 5., 6., 7. sınıf dersini yürüten öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentileri ve görüşleri nelerdir?

4.2.1.1.Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin beklentileri

4.2.1.2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar konusunda genel olarak belirtilen öğretmen görüşleri şeklindedir.

Analiz sonunda elde edilen alt problemlere ilişkin temalara ait örüntüler aşağıdaki şekildeki gibi olmuştur;

Şekil 1. Araştırmada elde edilen alt problemleri ve temaları gösteren örüntü

4.1.Öğrenci Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum

4.1.1. Sosyal bilgiler dersi alan 5., 6., 7.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentileri ve görüşleri nelerdir?

4.1.1.1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri

Bu temaya yönelik olarak Ordu İli Korgan İlçesi'nde 6 farklı devlet ortaokulunda okumakta olan 5 6 ve 7.sınıf öğrencisi 12 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden, sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentilerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Bu tema kapsamında öğrencilere

- Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer almayan fakat yer almasını istediğiniz konular nelerdir?
- Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer almasını düşündüğünüz konular hangi ihtiyacınızdan dolayı ortaya çıkmaktadır?
- Sosyal bilgiler dersi öğretim programı günümüzün ihtiyaçlarına göre nasıl düzenlenmelidir? Programa hangi konular eklenirse daha fazla ilginizi çeker veya hangi konular çıkarılırsa sizin beklentilerinize daha fazla cevap vermiş olur?
- Hangi toplumsal olaylar program için hangi ihtiyacı doğurmaktadır? Yaşadığınız veya duyduğunuz hangi olaylar programda olmalı ya da hangi olaylar programdan çıkarılmalı? Neden buna ihtiyaç duyuyorsunuz?
- Günlük yaşamda karşılaştığımız hangi problemlerin sosyal bilgiler öğretim programında karşılığı veya çözüm yolları bulunmamaktadır? Bu problemin çözümüne yönelik hangi konuların eklenmesine ihtiyaç duyuyorsunuz?

- Sosyal bilgiler dersinde işlemediğiniz ama işlenmesini istediğiniz konular var mı? Bunlar nelerdir?
- Sosyal bilgiler dersinde işlemediğiniz ama işlenmesini istediğiniz günlük yaşamda karşılaştığınız hangi beklentileriniz bulunmaktadır?
- Sosyal bilgiler dersinde işlediğiniz hangi konular beklentilerinizi karşılıyor?
- Programda yer alan hangi konuları hayati ve değerli buluyorsunuz? Hangi konuları değersiz ve anlamsız buluyorsunuz? Neden? soruları yöneltmiştir.

Katılımcılar aynı soruya yönelik birden fazla cevap verdikleri için frekans ve yüzdeler verilen cevap sayılarına göre belirtilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri ve görüşleri Tablo 3 ve Tablo 4’de yer almaktadır;

Tablo 3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri sonucunda daha fazla yer verilmesi istenilen konular

Konu başlıkları	Katılımcılar	Kişi Sayısı	%
Devlet yönetimi	Ö1, Ö3	2	7,4
Milli tarih	Ö1	1	3,7
Ülkemizin çok kültürlü yapısına uygun konular	Ö10	1	3,7
Osmanlı ve İslam Tarihi	Ö9	1	3,7
Geçmişte sosyal yaşam	Ö2, Ö3	2	7,4
Diğer ülkelerdeki sosyal yaşam ve kültürel yapı	Ö2, Ö5, Ö11, Ö12	4	14,8
Uzay bilimi	Ö2, Ö6, Ö8	3	11,1
İnsan ilişkileri	Ö2, Ö4, Ö7, Ö10	4	14,8
Günümüz bilim insanların çalışmalarını	Ö4, Ö5, Ö6, Ö8	4	14,8
Teknolojik gelişmelerin aşamaları	Ö4	1	3,7
Teknoloji bağımlılığının zararları	Ö5, Ö8	2	7,4
Yakın çevremizde yaşanan savaşlar	Ö7	1	3,7
Kültür ve Miras	Ö7	1	3,7
Toplam	12	27	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için kişi sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Bu kapsamda Tablo 3’de görüldüğü üzere 12 katılımcının 12’sinden 27 cevap alınmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentilerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3’e göre çalışma grubunda yer alan ortaokul öğrencilerden alınan cevapların 2’si (%7,4) devlet yönetimini anlatan konuların, 1’i (%3,7) milli tarih konularının, 1’i (%3,7) ülkemizin çok kültürlü yapısına uygun konuların, 1’i (%3,7) Osmanlı ve İslam Tarihi konularının, 2’si (%7,4) geçmişteki sosyal yaşam ile ilgili konuların, 4’ü (%14,8) diğer ülkelerdeki sosyal yaşam ve kültürel yapı konularının, 3’ü (%11,1) uzay bilimi konularının, 4’ü (%14,8) insan ilişkileri konularının, 4’ü (%14,8) günümüz bilim insanlarının çalışmalarına yönelik konuların, 1’i (%3,7) teknolojik gelişmelerin aşamaları konularının, 2’si (%7,4) teknoloji bağımlılığının zararları konularının, 1’i (%3,7) Kültür ve Miras ünitesi konularının, 1’i (%3,7) yakın çevremizde yaşanan savaşlar ile ilgili konuların artırılmasına yönelik beklentiler içerdiği görülmektedir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri sonucunda daha az yer verilmesi istenilen konular

Konu başlıkları	Katılımcılar	Kişi Sayısı	%
Roller	Ö1	1	6,25
Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları	Ö1, Ö2, Ö4	3	18,75
Nüfus	Ö2, Ö4	2	12,5
Tarih bilimi kapsamında yer alan konular	Ö6, Ö11, Ö12	3	18,75
Kültür ve Miras	Ö8	1	6,25
İletişim	Ö9	1	6,25
Doğal afetler	Ö1, Ö3	2	12,5
Cevap yok	Ö5, Ö7, Ö10	3	18,75
Toplam	12	16	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için kişi sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Tablo 4’de Öğrenci 5, Öğrenci 7 ve Öğrenci 10 dışındaki 12 katılımcıdan 16 cevap alınmıştır.

Tablo 4’e göre çalışma grubunda yer alan ortaokul öğrencilerden alınan cevapların 1’i (%6,25) roller konusunu, 3’ü (%18,75) Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları konularını, 2’si (%12,5) nüfus konularını, 3’ü (%18,75) Tarih bilimi kapsamında yer alan konuları, 1’i (%6,25) Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan konuları, 1’i

(%6,25) iletişim konularını, 2'sinin (%12,5) doğal afetler konusunun azaltılmasına yönelik beklentiler içerdiği görülmektedir. 3'ü (%18,75) ise sorulara bu konuda cevap vermemiştir.

Bu temaya yönelik öğrenci görüşleri incelendiğinde;

- Öğrenci 1: *“Olması gereken konularda en başta politikayı bu yaşta azıcık bir şekilde vermeleri gerekiyor. Devleti yönetme anlamında eski padişahların nasıl yönettiği, şimdi nasıl yönetildiği. Nasıl yönetilirse daha iyi olduğu şeklinde olabilir. Bilinçli olmamızı veriyorlar. Mesela Devletin başına geçsek veya bir siyasetçi olsak dış ülkelerle ilişkilerimiz nasıl yürütülüyor. Fatih Sultan Mehmet devleti nasıl yönetiyordu ona benzer konular Yavuz Sultan Selim nasıl yönetiyordu. Şu kişi bu şekilde yönetiyordu ve bu iyidir. Bu kişi de şu şekilde yönetiyordu bu da kötüydü gibi olsa bence iyi olur. Daha fazla yaparak öğrenmeliyiz program böyle düzenlenmeli bence. Roller konusu bence sadece ilkokulda olmalı şu an ortaokulda olmamalı çünkü basit bir konu bize göre. Doğal afetler konusu da öyle çünkü her sene işledik nerdeyse biz bunu 2.sınıftan beri. İlkokulda işlediğimiz buna benzer konuların ortaokulda olmaması gerekiyor bence. Yönetim ve Türk Tarihi ile ilgili konuların artırılmasını istiyorum”* ifadesiyle sosyal bilgiler dersi öğretim programında devlet yönetiminin nasıl olduğuna dair konuların daha fazla olmasını istediğini söylerken roller konusunun daha az olmasını istediğini dile getirmiştir.

- Öğrenci 3: *“Ben bir ülkenin nasıl yönetildiğini, cumhurbaşkanı nasıl olunduğunu çok merak ediyorum. Bu şekilde bunları öğrenebileceğim konular olsa daha mutlu olurum derste”* diyerek öğrenci 1 ile benzer şekilde sosyal bilgiler dersi öğretim programında devlet yönetiminin nasıl olduğuna dair konuların artırılmasını istediğini ifade etmiştir. Öte yandan Öğrenci 3: *“Doğal afetler konusunu değersiz buluyorum”* sözleriyle doğal afetler konusunu değersiz bulduğunu dile getirmiştir.

- Öğrenci 1: *“Şu an mesela biz Firigleri, Hititleri öğreniyoruz ama kendi tarihimizden bir şey öğrenmiyoruz. Mesela Diriliş Ertuğrul dizisi var sadece dizilerden filmlerden gördüklerimizi biliyoruz şu an Ertuğrul Gaziye Diriliş Ertuğrul diyorlar. Bu şekilde bilinçsiz kalıyoruz tarihimiz hakkında”* demiştir. Bu ifadeyle 5.sınıfta Anadolu

ve Mezopotamya Uygarlıkları konuları yerine milli tarihimiz ile ilgili konuların daha fazla olmasını istediğini dile getirmiştir.

- Öğrenci 2: *“Anadolu medeniyetleri konusu değersiz bence çünkü günlük yaşamda hiçbir işime yaramıyor. Nüfus konusunu öğreniyoruz ama benim günlük hayatta işime yaramıyor öğrenmesem de olur”* demiştir. Benzer şekilde Öğrenci 4’de *“Frigler falan işledik o konuların çıkarılmasını isterdim çünkü benim bir işime yaramıyor bu konular. Nüfus konusunu, Anadolu’daki medeniyetler konusunu gereksiz buluyorum çünkü ders dışında işime yaramıyor”* ifadelerini kullanmıştır. Bu anlamda Öğrenci 2 ve Öğrenci 4’de Öğrenci 1’in söylemlerine yakın olarak Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları konusuna sosyal bilgiler dersi öğretim programında daha az yer verilmesini beklediklerini, Öğrenci 1’den farklı olarak ise nüfus konusunu da programda daha az görmek istediklerini ifade etmişlerdir.

- Öğrenci 2: *“Eski dönemlerdeki sosyal hayatın nasıl olduğunu işlesek derslerde daha çok ilgimi çeker. Uzayla ilgili konular arttırılrsa merak ediyorum ben onları. Haberlerde görüyorum savaşlar var her yerde bunların önlenmesi için neler yapılmalı, nasıl yardım edebiliriz o insanlara öğrenmek istiyorum bunları. Suriye’deki insanlar gibi olmamak için neler yapabiliriz öğrenmek isterim. Eskiden sosyal hayat nasıldı şimdi nasıl neler nasıl değişti bunları görebiliriz. Eski oyunlar nasıldı bunlar öğretilbilir anne babalarımızın oynadığı oyunlar nasıldı ve derste bunlar oynatılrsa daha çok ilgimi çeker. Nüfus konusunu öğreniyoruz ama benim günlük hayatta işime yaramıyor öğrenmesem de olur. Başka ülkelerde yaşayan insanlar bizim ülkemize geliyorlar. Onların hayatlarını öğrenirsek onları daha iyi anlayabiliriz. Diğer ülkelerin yaşamlarını öğrenmek istiyorum. İnsan ilişkileri ile ilgili konuların daha çok olmasını istiyorum”* demiştir. Sosyal bilgiler dersinde geçmiş zamanlardaki sosyal yaşamın nasıl olduğunu, diğer ülkelerdeki insanların sosyal yaşamını öğrenmek istediğini, uzay ile ilgili konuların ve insan ilişkilerine yönelik konuların arttırılmasını istediğini dile getirmiştir. Benzer şekilde Öğrenci 3: *“Eski dönemlerdeki sosyal hayatın nasıl olduğunu işlesek derslerde daha çok ilgimi çeker”* şeklindeki ifdesiyle Öğrenci 2 gibi sosyal bilgiler dersinde geçmiş zamanlardaki sosyal yaşamın nasıl olduğunu öğrenmek istediğini ifade etmiştir. Öte yandan Öğrenci 6: *“Uzayla ilgili konular olsa uzaya nasıl gidilir, orda neler*

var. Bunları işlesek daha çok ilgimizi çeker’’derken; Öğrenci 8 ise ‘‘Uzayla ilgili konular ilgimi çeker çünkü uzayı çok merak ediyorum’’ demiştir. Öğrenci 2’nin görüşlerine benzer olarak Öğrenci 6 ve Öğrenci 8’de uzay ile ilgili konuları merak ettiğini ve sosyal bilgiler dersinde daha fazla görmek istediğini belirtmiştir. Öğrenci 4, Öğrenci 7 ve Öğrenci 10’da Öğrenci 2’nin görüşlerine benzer şekilde insan ilişkileri ile ilgili konuların daha fazla olmasını istediklerini dile getirmişlerdir. Buna yönelik olarak Öğrenci 4: ‘‘İnsan ilişkileri ile ilgili konular olsun isterim. Çünkü diğer insanlarla nasıl doğru iletişim kurabileceğimi bilmiyorum ve bunda zorlanıyorum. Arkadaşlık ilişkileri ile ilgili konuların olmasını istiyorum. Arkadaşımla bir problem yaşadığımızda birbirimize nasıl davranmamız gerekiyor bunları görmek isterim. Birbirimizle nasıl iletişim kurabiliriz bunları yani’’ derken Öğrenci 7: ‘‘Aile arası ilişkiler, okulda ve ailedeki sorumluluklarımız ile ilgili konular arttırılsa iyi olur bence. Aile arası ilişkiler kesinlikle olmalı bence’’ demiştir. Benzer şekilde Öğrenci 10: ‘‘İnsanlara nasıl davranmamız gerektiğini öğretseler sonuçta bu sosyal bilgiler dersi ve insanlara karşı nasıl bir tutum sergilememiz gerektiğini öğrenmeliyiz ve daha çok davranışlar üzerine kurulu bir program olması gerektiğini düşünüyorum. İnsan ilişkileri desem daha doğru olur herhalde’’ ifadelerini kullanmıştır.

- Öğrenci 4: ‘‘Büyük insanları tanımak isterim. Bilim adamlarımızı, yenilik yapan insanları tanımak isterim. Mesela ampulü kim buldu falan bunları ayrıntılı öğrenmek isterdim. Teknoloji ile ilgili mesela robotlar yapılıyor nasıl yapılıyor öğrenmek isterdim’’, Öğrenci 5: ‘‘Çok imkânsızlıklar içerisinde büyük işler başarmış kişilerin daha fazla anlatılması ilgimi çeker, gayretimi arttırır. Aziz Sancar gibi kişiler mesela. Ailesinin durumu iyi olmayıp da ya da savaş sırasında ülkesine milletine faydalı olan insanları tanımak isterim’’, Öğrenci 6: ‘‘Tarihimizdeki bilim insanlarının hayatlarını görmek isterim. Sonra Aziz Sancar gibi günümüz bilim insanlarının hayatlarını öğrenmek isterim derste’’ ve Öğrenci 8: ‘‘Biz günümüzdeki bilim insanlarından daha çok geçmişteki bilim insanlarını görüyoruz. Günümüzdeki bilim insanlarını daha çok görmeliyiz onların hayatını bilmeliyiz. Çünkü günümüzde de yapılabiliyormuş diye örnek alabiliriz’’ demişlerdir. Bu anlamda Öğrenci 4, Öğrenci 5, Öğrenci 6 ve Öğrenci 8 günümüzdeki Türk bilim insanlarının çalışmalarını sosyal bilgiler dersi öğretim programında daha fazla görmek istediklerini söylemişlerdir.

- Öğrenci 5: ‘‘Başka ülkelerdeki giyim tarzı, yemek çeşitleri neler daha ayrıntılı şekilde bunları da bilmek isterdim. Orda nasıl yaşıyorlar, hakları neler, ne

yapıyorlar bunları daha ayrıntılı bir şekilde bilmek isterdim. Şuan çağımız teknoloji çağı olduğu için biraz daha teknolojinin zararlarının neler olduğu ile ilgili konular arttırılmalı. Çok kullanımının zararlarından bahsedilebilir. Saygı konusu olabilir büyüklerimize saygı eskisine göre azaldı bu nedenle bu konuların üzerinde durulmalı daha fazla. Eskiden babaları içeri girince çocuklar ayağa kalkarmış saygısından şimdi çocuklar önemsemiyor böyle şeyleri saygı üzerinde durulmalı. Biz hala hak, adalet konularını işliyoruz bu çok güzel ama bu sadece kâğıda döküldüğünde çok da etkili olamıyor insanın hayatında. Güzel bir konu fakat uygulanmayınca yetersiz kalıyor. Bence bu konu olmalı ama uygulamalı şekilde yer almalı programda. Yoksa sadece anlatıldığında çok havada kalıyor'' demiştir. Bu ifadeleriyle sosyal bilgiler dersi öğretim programında diğer ülkelerin kültürünü, teknoloji bağımlılığının zararlarını, saygı konusunu, çalışmalarıyla vatanına faydalı olan kişilerin hayatlarını, hak ve adalet konularını daha uygulanabilir şekilde arttırılmasını istediğini dile getirmiştir. Bu konuda Öğrenci 8 ise ''Günümüzde insanların ihtiyaçları değişti artık sosyal bilgiler dersini bu ihtiyaçlara uygun olarak görebiliriz. Teknoloji çok hızlı geliyor eskiden elektriğe ihtiyaç duymuyorduk artık neredeyse hayatımızın merkezinde elektrikli aletler var. Teknolojiye bağımlı gibiyiz. Bunu nasıl düzenlemeliyiz. Bununla ilgili konular olabilir'' demiştir. Bu yönüyle Öğrenci 5 gibi teknoloji bağımlılığının zararlarının sosyal bilgiler dersi öğretim programında ayrıntılı işlenmesini istediğini söylemiştir.

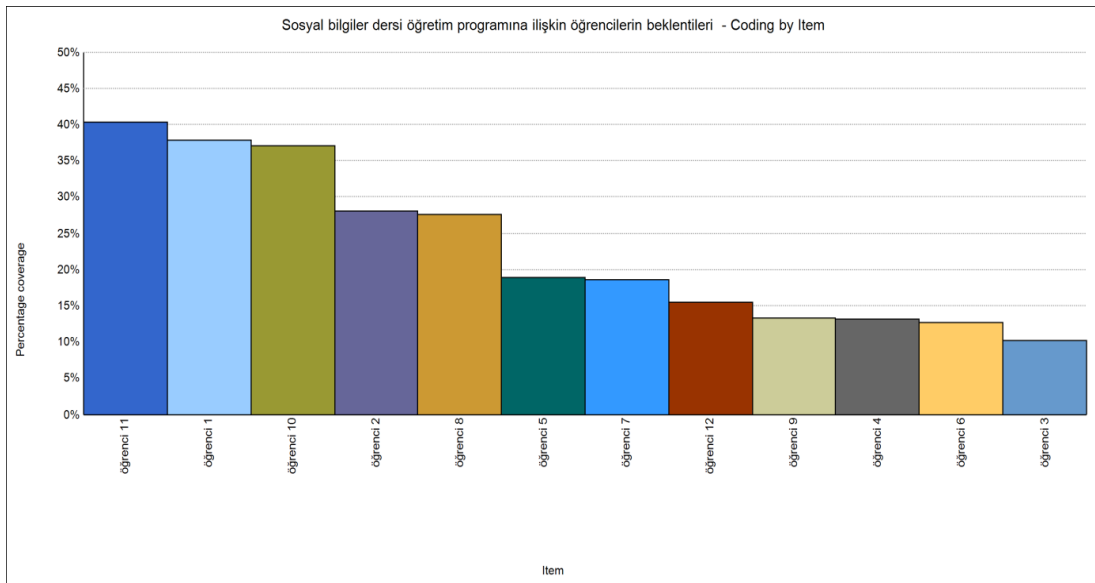
- Öğrenci 11: ''Uzak doğu ülkeleri mesela Afrika ülkeleri buraların kültürleri, dinleri nasıl, sosyal hayatta neler yapıyorlar gibi konuları da görsek hani genel kültürümüzü arttırmak açısından sosyal bilgiler dersinde iyi olur diye düşünüyorum. Babamın işi dolayısıyla sürekli şehir değiştiriyoruz. Bu sadece ülke içinde sınırlı kalmıyor bazen babamın yurt dışına da gitmesi gerekiyor o zaman hani bir gün ben de babamın gittiği bir ülkeye gidersem o ülke ile ilgili sosyal bilgiler dersinden ben az çok bilgiye sahibim diyebilmek istiyorum bundan dolayı böyle düşünüyorum veya hani ileride bir ülkeye gitmek istediğimde neden o ülkeye gitmeliyim bunu derste görsem iyi olur'' derken; Öğrenci 12 ''Farklı kültürel özelliklerin olmasını isterdim çünkü sadece kendi olduğumuz yerin değil diğer ülkelerin de kültürel faaliyetlerini görmek isterdim. Diğer ülkelerin fiziksel, sosyal, kültürel özelliklerini öğrenmek isterdim. Mesela bir yere gittiğim zaman ya da gitmek istediğimde o yerin kültürel sosyal özelliklerini bilirsem daha bilinçli gezebilirim. Dünyadaki diğer insanların neler yaptıklarını merak ediyorum açıkçası bunları daha Sosyal Bilgiler dersinde öğrenebilirim. Dünyadaki çeşitli kültürleri yani

oradaki insanların günlük yaşamını merak ediyorum. Bunlar derste bence ayrıntılı anlatılsa iyi olur çünkü oradaki insanları anlayarak kendi yaşamımızın değerini bilebiliriz veya bizden iyi bir yaşama sahipler onların yaşantısını örnek alıp bizde yaşamımızı daha düzenli, eğlenceli hale getirebiliriz” demiştir. Bu bağlamda Öğrenci 2 ve Öğrenci 5’in de ifade ettiği gibi Öğrenci 11 ve Öğrenci 12’de farklı ülkelerin kültürel ve sosyal özelliklerini ayrıntılı bir şekilde öğrenmeyi istediklerini belirtmişlerdir.

- Öğrenci 6: “Ülkemizdeki bulunan tarihi eserlerin neler olduğunu ayrıntılarıyla görmek isterdim. Bence tarihimizle ilgili konular güzel ama çok sıkılıyor dinlerken biraz daha az olsa daha iyi olur” ifadesiyle ülkemizdeki tarihi eserlerle ilgili konuları görmek istediğini söylerken tarih bilimi kapsamına giren konuları sıkıcı bulduğunu ve azaltılmasını beklediğini dile getirmiştir. Benzer şekilde Öğrenci 11 “Osmanlı Tarihi mesela görüyoruz ayrıntılı bir şekilde tamam tarihimizi öğrenmeliyiz ama şu an biz onu geçmişte bırakmışız yani geçmişte kalmış yaşanmış tabii ki de bundan ders almamız görmeliyiz ama daha çok günümüze yoğunlaşmalıyız diye düşünüyorum hani daha günümüz ihtiyaçlarına yoğunlaşmalıyız diye düşünüyorum. Osmanlı geride kaldığı için günümüze ait konulara daha ağırlık versek daha iyi olur diye düşünüyorum” ve Öğrenci 12 “Osmanlı tarihi ile ilgili konuların azaltılması gerektiğini düşünüyorum” ifadelerini kullanmıştır. Buradan hareketle Öğrenci 11 ve Öğrenci 12, Öğrenci 6 ile benzer olarak tarih bilimi kapsamına giren konuların azaltılmasını beklediklerini dile getirmişlerdir. Buna karşın Öğrenci 9 “Aslında Osmanlı tarihi ile ilgili biraz daha bilgi verilebilir. İslam tarihi ile ilgili bilgiler arttırılabilir. İletişim bence kolay bir konu olduğu için onun üstüne pek durulmaması gerekir. Sözel bir ders olduğu için zaten ezberi kolaylaştıran etkinlikler olabilir. Bize mesela evde çok eski tarihimiz hakkında bilgi vermiyorlar ben bu bilgilerin okulda verilmesini istiyorum. Okulda tarihimiz hakkında daha önemli bilgiler öğrenebiliriz. Mesela iletişim konusunu günlük hayatta da ailede çevreden öğrenebiliriz çoğu konuyu ama tarihi bilgileri bu derste ayrıntılı bir şekilde öğrenmeliyiz. Bence biraz daha tarihi konuları arttırmalılar. Tarihimizi daha ayrıntılı görmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yani bu kadar derste koca tarihi sığdıramıyoruz sosyal bilgiler dersi biraz daha fazla olabilirse daha güzel daha ayrıntılı işleyebiliriz bence” ifadeleriyle Osmanlı Tarihi ve İslam Tarihi konularının arttırılmasını, İletişim konularının azaltılmasını istediğini dile getirmiştir.

• Öğrenci 7: ‘‘Savaşlar olabilir. Filistin mesela, Suriye yakın çevremizde olan olaylar bunlar ve bizim toplumumuzu da etkiliyor ister istemez. Ayrıntılı işlenebilir derste bu konular. Çünkü buralara yardım yapılması gerektiğini bir gün bizim de başımıza böyle olayların gelebileceğini ve gelirse ne yapmamız gerektiğini bilmeliyiz. Kültür ve miras ünitesi konuları çünkü ülkemizin eski zamanlarda yaşadığı olayları öğrendiğimiz için değerli bence’’ diyerek yakın çevremizde yaşanan savaşlar ve olaylar ile ilgili konuları sosyal bilgiler dersinde olmasını beklediğini, kültür ve miras ünitesi konularını değerli bulduğunu söylemiştir. Buna karşın Öğrenci 8 ‘‘Kültür ve miras konuları çıkarılırsa daha iyi olur çünkü biz kültürümüzü ve mirasımızı diğer sınıflarda da öğrenebiliriz. Şimdi bu konuları anlamakta zorlanıyorum ben’’ diyerek Öğrenci 7’nin zıttı bir düşünce ifade etmiştir. Kültür ve Miras Ünitesinde yer alan konuların sosyal bilgiler dersi öğretim programından çıkarılmasını istediğini belirtmiştir.

• Öğrenci 10: ‘‘Bizim ülkemiz çok kültürlü bir yapıya sahip başka kültürden insanlarla nasıl iletişim kurmalıyız bununla ilgili problem yaşıyorum ben mesela yaşadığım bölgede Gürcü arkadaşlarım var onlarla konuşurken bazı noktalarda anlayamıyorum. Onların kültürünü anlatan konuların yer almasını isterim. Onların sosyal hayatını bilsem onları daha iyi anlayabilirim’’ diyerek yaşadığı bölgede yer alan farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurmakta zorlandığını sosyal bilgiler dersi öğretim programında ülkemizin çok kültürlü yapısı göz önünde bulundurulmasını istediğini söylemiştir.

Grafik 1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri

4.1.1.2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentilerinin nedenleri

Bu temaya yönelik olarak Ordu İli Korgan İlçesi'nde okumakta olan 5., 6., 7.sınıf öğrencisi 12 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerden, sosyal bilgiler öğretim programına yönelik beklentilerinin nedenlerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Bu tema kapsamında öğrencilere ‘‘

- Programa yönelik neden bu beklentilerinizin olduğunu düşünüyorsunuz?
- Sosyal bilgiler dersi öğretim programında neden bu değişiklikleri bekliyorsunuz? soruları yöneltilmiştir.

Katılımcılar aynı soruya yönelik birden fazla örnek verdikleri için frekans ve yüzdeler verilen cevap sayılarına göre verilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentileri ve görüşleri Tablo 5'deki gibi olmuştur;

Tablo 5. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentilerinin nedenleri

Öğrencilerin beklentilerinin nedenleri	Katılımcılar	Kişi Sayısı	%
Dünyadaki değişimleri daha iyi anlamlandırmak	Ö1	1	8,3
Sosyal bilgiler dersinden daha fazla bilgi öğrenmek	Ö2, Ö3	2	16,6
Merak duygusu ve dersi günlük yaşamla ilişkilendirmek	Ö4, Ö6	2	16,6
Sosyal bilgiler dersini genel kültür artırıcı bir ders olarak görmek	Ö5, Ö11, Ö12	3	25
İnsan ilişkilerinde yaşanan problemleri çözebilmek	Ö7, Ö10	2	16,6
İlgi alanına giren konuları öğrenmek	Ö8	1	8,3
Tarih konularına duyulan merak	Ö9	1	8,3
Toplam	12	12	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için kişi sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Bu kapsamda Tablo 5'de görüldüğü üzere 12 katılımcının 12'sinden 12 cevap alınmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde sosyal bilgiler dersi öğretim

programına yönelik beklentilerinin nedenlerinin daha çok dersi genel kültür arttırıcı bir ders olarak görmelerine bağlı olduğu görülmektedir.

Tablo 5'e göre çalışma grubunda yer alan ortaokul öğrencilerden alınan cevapların 1'i (%8,3) Dünya'daki değişimleri daha iyi anlamlandırmak, 1'i (%8,3) milli tarih konularının, 2'si (%16,6) sosyal bilgiler dersinden daha fazla bilgi öğrenmek, 2'si (%16,6) merak duygusu ve dersi günlük yaşamla ilişkilendirmek, 3'ü (%25) sosyal bilgiler dersini genel kültür arttırıcı bir ders olarak görmek, 2'si (%16,6) insan ilişkilerinde yaşanan problemleri çözebilmek, 1'i (%8,3) ilgi alanına giren konuları öğrenmek, 1'i (%8,3) tarih konularına duyulan merak öğrencilerin beklentilerinin nedenleri olduğu görülmektedir.

Bu temaya yönelik öğrenci görüşleri incelendiğinde öğrenciler sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentilerinin nedenlerini şu şekilde belirtmişlerdir;

- Öğrenci 1: *'Olması gereken konularda en başta mesela politikayı bu yaşta azıcık bir şekilde vermeleri gerekiyor. Devleti yönetme anlamında eski padişahların nasıl yönettiği, şimdi nasıl yönetildiği. Nasıl yönetilirse daha iyi olduğu şeklinde olabilir. Bu konular yer alırsa şu an ki dünya düzenini daha bilinçli anlayabiliriz. Daha tecrübeli ve bilgili olmamızı istediğimden dolayı, şehir yönetiyorsun ama bir şey yapmıyorsun. Bu yönetimlerde neler yapmamız gerektiğini, isteklerimizi dile getirmeyi öğrenmemiz lazım'* demiştir. Öğrenci 1 dünyadaki değişimleri daha iyi anlamlandırabilmek adına sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentilerinin nedenlerini bu şekilde açıklamıştır.

- Öğrenci 2: *'Eski dönemlerdeki sosyal hayatın nasıl olduğunu işlese derslerde daha çok ilgimi çeker. Uzayla ilgili konular arttırılsa merak ediyorum ben onları. Çünkü hayatı öğreten bir ders ve bunları bu derste daha çok görürsek daha bilinçli olabiliriz'* derken; Öğrenci 3: *'Eski dönemlerdeki sosyal hayatın nasıl olduğunu işlese derslerde daha çok ilgimi çeker. Çünkü bu ders çok şey öğretiyor bize. Bunları da öğretmeli. Çünkü benim merak ettiklerim bunlar'* demiştir. Öğrenci 2 ve Öğrenci 3 bu şekilde düşüncelerinin nedenini sosyal bilgiler dersinden çok fazla bilgi öğrendiklerini bu bilgileri de ancak bu ders vasıtasıyla öğrenebileceklerini düşündüklerini söylemişlerdir.

- Öğrenci 4: *“Arkadaşlık ilişkileri ile ilgili konuların olmasını istiyorum. Arkadaşımınla bir problem yaşadığımızda birbirimize nasıl davranmamız gerekiyor bunları görmek isterim. Çünkü bazen arkadaşlarımla sorun yaşayabiliyorum ve nasıl çözeceğimi bilemiyorum. Arkadaş ilişkilerinde ve insanlarla ilişki kurmakta zorlandığım için. Çünkü günlük hayatı bize öğreten bir ders o nedenle. Ve dersi daha çok dinleme isteğim olması için”* ifadelerini kullanırken; Öğrenci 6: *“Ülkemizdeki bulunan tarihi eserlerin neler olduğunu ayrıntılarıyla görmek isterdim. Tarihimizdeki bilim insanlarının hayatlarını görmek isterim. Çünkü merak ediyorum tarihimizi o dönemde yaşamış insanları. Neler bulduklarını nasıl yaptıklarını merak ediyorum. Çünkü bunları görürsem tarihimi daha iyi anlarım. Bilim insanlarının hayatını tanırsam onları örnek alıp bende bir şeyler yapmaya çalışırım. Çünkü merak ediyorum yeni gelişmeleri, uzayı bilmek istiyorum”* demiştir. Öğrenci 4 ve Öğrenci 6 sosyal bilgiler dersinin günlük hayatı öğreten bir ders olduğunu ve bu konuları merak ettiklerini söylemişlerdir.

- Öğrenci 5: *“Başka ülkelerdeki giyim tarzı, yemek çeşitleri neler daha ayrıntılı şekilde bunları da bilmek isterdim. Orda nasıl yaşıyorlar, hakları neler, ne yapıyorlar bunları daha ayrıntılı bir şekilde bilmek isterdim. Başka ülkelerin alışkanlıkları hakkında da bence daha bilgili, görgülü oluruz. Başka yerlerin, insanların nasıl yaşadığını öğrenirsek biz de onlardan faydalanarak işte bizde bu şekilde yapalım diyebiliriz. Onlardan esinlenebiliriz, yaptıklarını bizde uygulayabiliriz. Onların yaptıklarını anlayıp biz kendi hatalarımızı görüp kendimizi düzeltebiliriz. Çünkü kağıt üzerinde yazma ile bizim onu gerçekleştirmemiz zor oluyor. Uygulamalı şekilde sadece sosyal bilgiler dersinde değil bütün derslerde olmalı bu konu yani derste bir konu olarak kalmamalı hak, adalet gibi konular”,* Öğrenci 11: *“Derste Osmanlı tarihi görüyorum. Osmanlı Tarihi görürken arada Fransa ile şu ilişkimiz oldu şu anlaşmayı yaptık şu savaşı yaptık veya İngiltere'yle bu anlaşmayı yaptık şeklinde görürüz ama işte İngiltere'de o dönemde şöyle bir hayat vardı işte insanlar bunları bunları yapıyordu bunları yaşıyordu gibi şeyler de görebiliriz. Çünkü sosyal bilgiler genel kültürümüzü de geliştiren bir ders bu nedenle böyle düşünüyorum. Daha iyi bir şekilde ülkemiz ve dünyadaki diğer ülkelerin özelliklerini öğrenebilmek için yani daha kültürlü bir birey olabilmek için bu değişikliklerin yapılması gerektiğini düşünüyorum”* ve Öğrenci 12: *“Farklı kültürel özelliklerin olmasını isterdim çünkü sadece kendi olduğumuz yerin değil diğer ülkelerin de kültürel faaliyetlerini görmek isterdim. Diğer ülkelerin fiziksel, sosyal, kültürel*

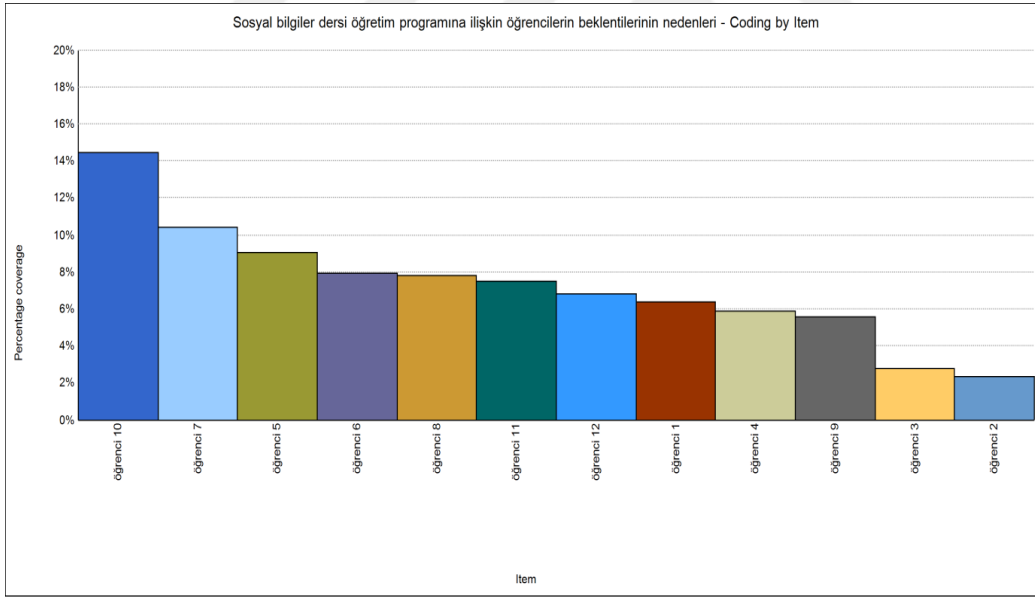
özelliklerini öğrenmek isterdim. Merak ediyorum çünkü diğer ülkelerdeki insanların yaşamlarını. Derste sadece tarih, coğrafya konularını işliyormuşuz gibi oluyor ve sıkılıyoruz açıkçası böyle konular olursa iyi olur genel kültürümüz de artar. Farklı ülkelerin kültürel faaliyetlerini öğrenmek istiyorum. Gitme imkânım yok şu an ama bu merakımı en azından derste görerek gidermek istiyorum” demiştir. Bu yönüyle Öğrenci 5, Öğrenci 11 ve Öğrenci 12 sosyal bilgiler dersini genel kültürlerini arttıran bir ders olarak gördükleri için bu konulara ihtiyaç duyduklarını söylemişlerdir.

- Öğrenci 7: “Aile arası ilişkiler, okulda ve ailedeki sorumluluklarımız ile ilgili konular arttırılrsa iyi olur bence. Günümüz ekonomisinin işleyişi ile ilgili konular eklense iyi olur bence. Hem o konular hakkında bilincimiz artar hem de daha saygılı ve aile gibi değerlerin önemini kavrarız. Aslında benim ailemle falan bir sorunum yok ama mesela ailesiyle sorunu olan arkadaşlarım var. Ailesiyle nasıl iletişim kurabileceğini bilmeyen arkadaşlarım var. Onlar için olabilir. Çünkü ciddi manada Türkiye’de aile ilişkilerinin zayıf olduğunu düşünüyorum. Bunun biraz daha bence güçlendirilmesi lazım bu da sosyal bilgiler dersi aracılığı ile yapılabilir bence” demiştir. Benzer şekilde Öğrenci 10’da “Sonuçta sosyal bilgiler dersi sadece Tarih ve Coğrafyadan ibaret değil ve olmamalı diye düşünüyorum daha çok sosyal yapı, sosyal ilişkiler, insan ilişkileri üzerine kurulu olması gerektiğini düşünüyorum programın. Çünkü programda tarih ve coğrafya konularına ağırlık veriliyor. Sanki sosyal bilgiler dersi sadece Tarih ve Coğrafyadan ibaretmiş gibi bir algı oluşuyor aslında bu dersin daha çok sosyal hayattaki ilişkileri nasıl yürütmemiz gerektiğini bize öğretmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bunları yaparlarsa çocuklar daha fazla bilinçli olacak ve şimdiki neslin ilerleyişi daha düzenli net daha kültürümüze yakın olacak. Geçmişe dönük olan bilgiler daha fazla değil de günümüzde gerçekleşen bilgilerin daha fazla programda yer alması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bu söylediklerimin bir sorun olduğunu düşünüyorum ve bu sorunlarla nasıl baş etmem gerektiğini derste öğrenmek istiyorum” demiştir. Bu yönüyle Öğrenci 7 ve Öğrenci 10 günlük yaşamda insan ilişkilerinde problem yaşadıkları için bu konuların daha fazla yer alması gerektiğini dile getirmişlerdir.

- Öğrenci 8: “Biz günümüzdeki bilim insanlarından daha çok geçmişteki bilim insanlarını görüyoruz. Günümüzdeki bilim insanlarını daha çok görmeliyiz onların hayatını bilmeliyiz. Çünkü günümüzde de yapılabiliyormuş diye örnek alabiliriz. Günümüzdeki bilim insanlarının çoğunu bilmiyorum. Bu bilim insanlarının nasıl

hayatları olduğunu bilmiyorum ve merak ediyorum. Çünkü uzayı çok merak ediyorum bilim insanların neleri nasıl başardığını çok merak ediyorum o yüzden. Çünkü bizim de yapabilmemiz için örnekleri görmemiz lazım” diyerek ilgi alanının teknoloji ve uzay olması nedeniyle programda bu gelişmelere ilişkin konuların yer almasını beklediğini söylemiştir.

- Öğrenci 9: “Osmanlı tarihi ile ilgili biraz daha bilgi verilebilir. İslam tarihi ile ilgili bilgiler arttırılabilir. İletişim bence kolay bir konu olduğu için onun üstüne pek durulmaması gerekir. Çünkü diğer konular biraz kolay ve sosyal bilgiler dersinde tarih hakkında bir şeyler öğrenmek istiyorum. Çünkü geçmişimizi öğrendiğimizde daha iyi bir gelecek hazırlayabiliriz. Çünkü tarihimizi milletimizin geçmişini ve bu geçmişe göre geleceğimizi nasıl şekillendirmemiz gerektiğini öğrenmemiz için tarihi konuların arttırılması gerektiğini düşünüyorum” diyerek geçmişimiz ile ilgili konuların daha ayrıntılı ve çok olmasına ihtiyaç duyduğunu günümüzle ilgili konuları zaten çevreden de öğrenebildiğini neden göstermiştir.

Grafik 2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğrencilerin beklentilerinin nedenleri

4.2. Öğretmen Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorum

4.2.1. Sosyal bilgiler 5., 6., 7. sınıf dersini yürüten öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentileri ve görüşleri nelerdir?

4.2.1.1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin beklentileri

Bu temaya yönelik olarak Ordu İli Korgan İlçesi'nde görev yapmakta olan 12 sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden, sosyal bilgiler öğretim programına yönelik beklentilerinin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Bu tema kapsamında öğretmenlere;

- Sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğine ilişkin beklentileriniz nelerdir?
- Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan hangi konuların günlük hayatta çocuğun işine yaramadığını düşünüyorsunuz?
- Neden bu konuların çocuğun işine yaramadığını düşünüyorsunuz?
- Sizce programa çocuğun işine yarayabilecek neler eklenebilir?
- Programa hangi konular eklenirse sosyal bilgiler dersi daha fazla öğrencinin günlük yaşamında yararlı olur?
- Sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğine ilişkin beklentileriniz sonucunda programın ihtiyaçları sizce nelerdir?
- Sosyal bilgiler dersi öğretim programı günümüz insan beklentilerine bağlı olarak nasıl güncellenmelidir? Programa hangi konular eklenirse öğrencinin daha fazla ilgisini çeker veya hangi konular programdan çıkarılırsa sosyal bilgiler dersi çocuğun güncel beklentilerine cevap vermiş olur?
- Hangi toplumsal dinamikler (dini, ahlaki, kültürel) program için hangi ihtiyaçları doğurmaktadır? Hangi toplumsal olaylar program için hangi ihtiyacı doğurmaktadır? Sizce bu etkenler programda hangi ihtiyaçtan dolayı nasıl işlenmelidir?
- Programda yer alan hangi içerikler çocuğun günlük yaşamda karşılaştığı bir problemin çözümüne katkı sunmaktadır? soruları yöneltmiştir.

Katılımcılar aynı soruya yönelik birden fazla örnek verdikleri için frekans ve yüzdeler verilen cevap sayılarına göre verilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin beklentileri ve görüşleri Tablo 6 ve Tablo 7'deki gibi olmuştur;

Tablo 6. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin beklentileri sonucunda sadeleştirilmesini veya çıkarılmasını istedikleri konular

Konu başlıkları	Katılımcılar	Kişi Sayısı	%
Tarih bilimi kapsamında yer alan konular sadeleştirilmeli veya çıkarılmalı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö10	6	42,6
Coğrafya bilimi kapsamında yer alan konular sadeleştirilmeli veya çıkarılmalı	Ö1, Ö12,	2	14,2
SBDÖP'de yer alan tüm konular sadeleştirilmeli veya çıkarılmalı	Ö6, Ö7, Ö9, Ö11	4	28,4
SBDÖP'de değişiklik yapılmamalı	Ö7, Ö8,	2	14,2
Toplam	12	14	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için kişi sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Tablo 6'da görüldüğü üzere 12 katılımcının 12'sinden 14 cevap alınmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentilerinin SBDÖP'de yer alan konuların sadeleştirilmesi veya çıkarılması şeklinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 6'da alınan cevapların 6'sı (%42,6) Tarih bilimi kapsamında yer alan konular, 2'si (%14,2) Coğrafya bilimi kapsamında yer alan konular, 4'ü (%28,4) SBDÖP'de yer alan tüm konular sadeleştirilmeli, 2'si (%14,2) SBDÖP'de değişiklik yapılmamalı şeklinde öğretmen beklentilerini yansıtmaktadır.

Tablo 7. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin programa eklenmesini bekledikleri konular

Konu başlıkları	Katılımcılar	Kişi Sayısı	%
Teknolojik gelişmeler ile ilgili konular	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12	9	59,4
Güncel olarak nitelendirilebilecek (cinsel istismar, siber zorbalık, iletişim kazaları vb.) konular	Ö1, Ö2, Ö10, Ö11	4	26,4
İnsan ilişkileri ve iletişim konuları	Ö1, Ö12	2	13,2
Toplam	12	15	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için kişi sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Tablo 7’de görüldüğü üzere 12 katılımcının 12’sinden 15 cevap alınmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik beklentilerinin SBDÖP’ye yeni konuların eklenmesi şeklinde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 7’de alınan cevapların 9’u (%59,4) Teknolojik gelişmeler ile ilgili konular, 4’ü (%26,4) Güncel olarak nitelendirilebilecek (cinsel istismar, siber zorbalık, iletişim kazaları vb.) konular, 2’si (%13,2) İnsan ilişkileri ve iletişim konuları ile ilgili öğretmen beklentileridir.

Bu temaya yönelik öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretmenler sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin beklentilerini şu şekilde açıklamışlardır;

Öğretmen 1, Öğretmen 2, Öğretmen 3, Öğretmen 4, Öğretmen 5, Öğretmen 6, Öğretmen 10 ve Öğretmen 12 SBDÖP’de yer alan tarih ve coğrafya bilimi kapsamına giren konuların yoğunluğunun azaltılması yönünde beklentilerini belirtmişlerdir.

- Öğretmen 10: *“Programa yönelik beklentim ben 7.sınıf programında kültür ve miras ünitesinde Osmanlı Devletinin kuruluşundan başlıyoruz yükselme dönemine kadar kronolojik olarak gidiyoruz orada bırakıyoruz. Sonra son bölüm Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı, yeniliklere geçiyoruz. Orta bölümde bir kopukluk oluyor. Bence burada yüzeysel de olsa en azından dönem dönem oradaki kopukluğunun*

giderilmesi gerektiğini düşünüyorum. Birkaç olay verilerek kuruluş ve yıkılış dönemi arasındaki bağlantının öğrencinin seviyesine uygun tekrar düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü öğrencilerimize yükselme dönemine kadar iyi güzel ondan sonra çocuk diğer kalan dönemlerle alakalı bir bilgi sahibi olmuyor. Kitaplarda da bu konularla alakalı bilgi yok müfredatı sadeleştirme adı altında bu dönemler çıkarılmış ama en azından bağlantının kopmaması açısından her padişah dönemi ile ilgili bir iki olay veya bir yenilik verilerek müfredatın bütünlüğünün sağlanması gerektiğini düşünüyorum. 7. sınıflarda da şey olabilir mesela bu yakın tarihimizle alakalı yaşanan olaylarla alakalı işte siyasi olaylarla alakalı karşılaştırmalı olarak işte Osmanlı dönemindeki yaşam tarzı kültürü geleneği ile günümüzdeki siyasi kültürel gelişmeler de ki değişiklikler ile alakalı karşılaştırmalı olarak bir anlatım detaylı bir anlatım yapılabilir. Geçiyor konularda ama biraz daha ayrıntılı olabilir'' sözleriyle 7.sınıf SBDÖP'de yer alan Osmanlı Devleti Kuruluş ve Yıkılış dönemleri arasındaki bağlantının sağlanması gerektiğini, 7.sınıf SBDÖP'de yakın tarihimiz ve Osmanlı Tarihi konularının karşılaştırılmalı anlatılmasını beklediğini anlatmıştır.

• Öğretmen 1: *''Şöyle düşündüğümüz zaman Osmanlı Devletinin Kuruluş Dönemi işine yaramayabilir. Çok fazla askıda kalan teorik konular var onlar işine yaramayabilir. Rönesans, Reform hareketleri, Avrupa'daki gelişmeler çocuğun işine yaramayabilir. Bu tür bilgileri biz ezbere olarak veriyoruz çocuğa. Ezbere olarak verdiğimiz için çocuk kanıksamıyor. Ne işe yarayacağını çocuk da bilmiyor. Biz bu bilgileri teorik olarak verdiğimiz için çocuk bunu benimsemiyor. Bir anlamı yok yani onun için bu bilgilerin. Hangi bölgede hangi bitki örtüsü var, hangi maden nerde çıkarılıyor şu yaş grubunda çocuk bunu bilmese de olur. Kendi bulunduğu bölgesini bilse 5.,6., ve 7. Sınıfta yeterli çocuk için daha fazla ayrıntıya gerek yok bence. Liseye geçtiğinde daha ayrıntılı görecektir zaten. Mesela Karadeniz'de yaşıyoruz şu an tamam Karadeniz Bölgesi'nde çevresinde olanları bilsin ama gidip de çok hayatında yer almayan bir kromun Antalya da çıkarıldığını bilmesine gerek yok şimdilik. Mesela Batman da petrol çıkarıldığını bilsin petrol gerçekten önemli bir maden ama Şanlıurfa'da fosfat çıkarıldığını bilmese de olur''* Tarih bilimi kapsamında yer alan Osmanlı Devleti Kuruluş Dönemi ve Rönesans, reform hareketleri, Avrupa'daki gelişmeler konularının SBDÖP'den çıkarılmasını ve coğrafya bilimi kapsamında yer alan bölgelerimiz konusunun sadeleştirilmesini beklediğini dile getirmiştir. Öğretmen 3: *''Çocukların yaş*

seviyesine daha uygun bir içerik bilgiye değil kültüre dair ders programı olmalı. Siyasi tarihi mümkün olduğunca azaltılmalı minimum seviyeye indirilmeli diye düşünüyorum. Dünya ve Avrupa da gerçekleşen toplumu etkileyen olayları anlatmanın gereksiz olduğunu düşünüyorum. Çocuk daha kendi medeniyetini ve yakın çevresini tam olarak anlamlandıramazken dünyayı anlamlandırılması için yaşlarının küçük olduğunu düşünüyorum. Tarih anlatımında neredeyse her ders adlarını bile hiç duymadığı hatta söyleyemedikleri şeyleri öğrenmelerini beklemek tarihi öğretmek değil çocukları tarihten soğutmakla eş değerdir'' demiştir. Öğretmen 3'de Öğretmen 1'in görüşlerine benzer olarak siyasi tarih azaltılmalı, dünya ve Avrupa'da gerçekleşen olayların SBDÖP'den çıkarılmasını beklediğini söylemiştir.

- Öğretmen 2: ''Yani şöyle ünite ünite olarak baktığımda çoğu ünite gündelik hayatla ilgili tarih kısmı 6. sınıflar biraz ağır 7'lerde de aynı şekilde olduğunu düşünüyorum. Hani tamamen çıkarılması değil de yaş olarak biraz daha o yaşa uygun hale getirirse iyi olur. Yani sadeleştirirsek biraz daha çocukların anlaması daha kolay olur. Çünkü bu yaştaki çocuğa ağır geliyor. Ha bunu bu bölge için söylüyorum belki Ankara'daki çocuğa hafif bile geliyor olabilir. Lisede de bunu zaten detaylı anlatıyorlar ama şu anda biraz daha sadeleştirilmesi temelin daha sağlam atılmasını kolaylaştırır diye düşünüyorum. Çocuk kavrayabilsin, sıkılmasın yani biz milli bilincimizi, duygularımızı öğretirken çocuklarımız sıkılmasın bundan keyif alsınlar'' ifadeleriyle 6. ve 7.sınıf SBDÖP'de yer alan tarih bilimi kapsamına giren konuların sadeleştirilmesi ve İslam tarihi konularının esnetilmesini beklediğini söylemiştir. Öğretmen 5: ''İlk çağ uygarlıkları, İslamiyet dönemi, İlk Türk devletleri gibi konular daha sadeleştirilirse çocuğun seviyesine daha uygun olur'' ve Öğretmen 6: ''Özellikle tarih ile ilgili konular kültür ve miras ünitelerindeki konular ezberlenmeye çok müsait o konuların sadeleştirilmesi lazım. Olabildiğince uygulamaya dönüştürülmesi lazım'' demişlerdir. Öğretmen 5 ve Öğretmen 6 Öğretmen 2'nin belirttiği gibi tarih bilimi kapsamına giren bazı konuların sadeleştirilmesini beklediklerini söylemişlerdir.

- Öğretmen 4: ''Sosyal yaşamda karşılığı olmayan Coğrafi Konum, Harita Bilgisi gibi konular çıkarılmalıdır. Tüm sosyal bilimlerin kaynaştırılmasından müteşekkil bir program olmasından dolayı oldukça yoğun bir program ve bu yoğunluk Tarih, Coğrafya özelinde toplanmış vaziyette. Diğer sosyal bilim derslerine ayrılan yer çok az. Ya Sosyal Bilgiler sadece Tarih-Coğrafya bileşiminden oluşan bir ders haline getirilmeli ya da diğer sosyal bilim derslerine yeterince yer verilmeli. Sosyal bilgilerin amacı ''etkili

vatandaş” yetiştirmektir. Dolayısıyla sadece Tarih-Coğrafya toplumsal dinamiklerin taleplerini karşılayamaz. Sosyoloji, Vatandaşlık, Temel Hukuk gibi dersler de programa dâhil edilmeli. Ve fakat dersin içeriğine tohum yön vermemeli! Ders, bir toplum oluşturmalıdır. Bunun için de her toplumsal olayda ders programı yenilenmemelidir’’ ifadeleriyle Öğretmen 4 coğrafya bilimi kapsamında yer alan coğrafi konum ve harita bilgisi konularının SBDÖP’den çıkarılmasını beklediğini dile getirmiştir. Öğretmen 12’de ‘‘Sosyal bilgileri biraz daha gündelik hayatın içerisine çekebilirsek tarih konularının kazanım sayılarını en azından azaltıp birazcık temelini verip çok ayrıntıya girmeden. Mesela biz Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarında gerçekten ayrıntıya giriyoruz. Bunların çok ayrıntısına girmeden sadece bir temelini atıp daha çok müfredatın içerisine sosyal problemlerin eklenmesi olursa sosyal bilgiler dersinin daha çok yararlı olacağını düşünüyorum. Sosyal bilgilerin temelini tarih, coğrafya, vatandaşlık oluşturuyor. Ama bunun dışında bizim sosyal psikoloji, sosyoloji, felsefe, ekonomi bir sürü sosyal bilimler var. Baktığımız zaman bizim Sosyal bilgilerde olmasını istediğim en önemli şey tarihi verelim ama bir tarihi çok ayrıntısına girmeden temelini verelim. İşte Türkler tarih sahnesine nasıl çıkmıştır, Türkler nerelerde yaşamıştır, kurduğumuz devletler nelerdir, biz Anadolu’ya nasıl geldik, Anadolu nasıl Türk yurdu oldu bunları verdikten sonra çocuğa bu tarih bilincini kazandırdıktan sonra yeter. Coğrafya aynı şekilde gelelim yaşadığımız coğrafyanın ve Türkiye coğrafyasının özelliklerini kısa ve net bir şekilde verdikten sonra çocuk Türkiye’deki coğrafyayı da bilsin bölgelerini de bilsin bu bölgelerde hangi iklimler görülür bilsin. Bugün ben Ordu’dan Konya’ya gideceksem nasıl bir iklim değişikliği görülür bunu bilsin. Genel olarak coğrafyayı vatandaşlık bilgisini haklarını da bilsin. Bunları da temel olarak bildikten sonra güncel hayata yönelik atılımların daha fazla olması güncel hayatta karşılaştığımız problemlerin üstesinden nasıl gelebiliriz. Türkiye’nin komşu ülkelerini veriyoruz ama bunun ayrıntısına girilmesi biraz anlamsız oluyor açıkçası. Verilmesi mantıklı ama temel bir şekilde verirsin ayrıntıya girilmesine gerek yok. Aynı eleştiriyi ben tarih ile ilgili konularda da yapıyorum. Mesela tarih verirsin ama temel olarak verilsin ayrıntıya girmesin ayrıntıyı lisede üniversitede görecektir zaten. Nasıl örneğin biz Karadeniz bölgesinde yaşıyoruz bu bölgede fındıklık ve çay tarımı çok önemli o zaman çocuklara biz şunu diyoruz siz eğer bir işletmen olursanız fındık üzerine ya da çay üzerine bir işletmenlik yapabilirsiniz. Coğrafi şartları ele alıp çocuklara yaşadığı coğrafyada hangi işlerle uğraşabilecekleri konusunda fikir sahibi olmaları konusunda yardımcı olabiliriz yani müfredatta bu şekilde ele alınabilir. Müfredat öğretmene aslında bu konuda esneklik veriyor. Hani örnek

verebilirsiniz şeklinde ama öğretmenlere kaldığı zaman bu durum öğretmen örnek verebilir veremeyebilir ama daha sistemli bir şekilde olması için bunun müfredatta yer alması gerekiyor bence. Yani kitaplar bölgeye göre bazı konularda düzenlenebilir bazı konular bölgeye göre kitapta yer alabilir mesela. Sosyal bilgiler öğretim programının genel içeriğine baktığımız zaman güncellenen öğretim programı güzel oldu yani biraz sadeleştirildi. 7. sınıflarda Büyük Selçuklu, Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesi o tarih oradan kopartılıp 6.sınıfa alındı. Yararlı olmadı niye yararlı olmadı çünkü çocuk daha somut işlemler döneminde tarihi kaldıramadı bu seneki çocuklarda ben onu gördüm. 7.sınıftaki tarih konularının 6. sınıfa alınması daha böyle tarihle boğuldu niye boğuldu çünkü biz Orta Asya ilk Türk tarihinden başlıyoruz uzun bir süre tarihle çocuğu boğmuş oluyoruz. Nerede olabilirdi bu yeniden 7.sınıfın içerisinde kalabilirdi” demiştir. Öğretmen 4 ve Öğretmen 12 tarih ve coğrafya bilimi özelindeki yoğunluk azaltılarak diğer sosyal bilim derslerine yeterince yer verilmesi gerektiğini dile getirmişler, sosyal bilgiler dersinin tarih ve coğrafya bilimleri özelinde toplanmasını eleştirmişlerdir. Öğretmen 12 bunlara ek olarak 6.sınıf SBDÖP’de yer alan Anadolu’nun Türk Yurdu Haline Gelmesi konularının 7.sınıf SBDÖP’e tekrar alınması gerektiğini ve çocuklara yaşadıkları coğrafyada hangi işlemlerle uğraşabileceklerini, coğrafya bilimi kapsamında olan bazı konuların bölgeye göre düzenlenebileceğini, bu konuların anlatımının öğretmenlerin inisiyatifine bırakılmaması gerektiğini dile getirmiştir.

- Öğretmen 6: “12 yıldır bu kitaplarla haşır neşirim konular, anlatımlar hep aynı. Sanki 12 yıl önce biri yazmış da ötekiler de oradan hareketle hep aynı şeyleri yazıp durmuşlar. O zaman niye değişti kitaplar. Mesela 5. Sınıfta Anadolu ve Mezopotamya medeniyetlerinin aktarıldığı bir ünite var. Hititlerle başlayan konu yemeklerimizle ya da halayla bitiyor ne alaka. Çocuk için soyut kalıyor bu konular zaten bir de bağımsız işleniyor. Bu sorunlar herhalde ders saatini arttıramayan ama konulardan da vazgeçemeyen zihniyetten kaynaklanıyor. Mesela Hammurabi Kanunları dünyanın ilk anayasası vs. bu haliyle ne işe yarar. Ezber. Eğer Hammurabi Kanunlarından yola çıkarak, belirli bir alanda çocuğa kanun yazdırırsan o zaman birşey öğretmiş olursun. Konuların daha uygulamaya açık olması lazım”, Öğretmen 12: “Şu olabilir mesela Anadolu Uygarlıkları, Mezopotamya uygarlıkları konusuna ben biraz değineyim. 5.sınıflarda anlatıyoruz ama bunlar soyut. Somut hale getirebilmemiz içinde ne yapmamız gerekiyor bizim buralara gidip çocuklarla görmemiz gerekiyor. Ancak bu

şekilde somutlaştırabiliriz ki okulun fiziki ortamını değerlendirdiğimiz zaman bu biraz bizim elimizi bağlıyor açıkçası. Hem maddi olarak hem de izin konusu biraz prosedür olarak zor bu açıdan. Ben hep şunu düşünmüşümdür Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları soyut kalıyor ve çocuklar göremedikleri için o konu havada kalıyor diye düşünüyorum. Gündelik hayatta karşılaşmayacağı bir problem, Sosyal bilgiler öyle bir ders haline gelsin ki bizim daha çok gündelik hayattaki problemlerinize yönelsin. Tarih dersini çocuk lisede de öğrenebilir. Bu açıdan baktığımız zaman bu olabilir. Çünkü bu yaştaki çocuk için soyut kalıyor” ve Öğretmen 11: “Öğrencilerin zekâ seviyesine soyutluğuna ve somutluğuna uygun olan konuların olması gerektiğini düşünüyorum. Mesela 5.sınıflarda idari yönetimler var işte ne bileyim kaymakamdır, validir, bunların görevleridir çocukta bu net oturmayabiliyor ancak birçok etkinlik yaparak bunu çocukta oturtabiliyorsun. Bunun gibi bir sürü konu var soyut olan somutlaştırılması biraz zor olan. Bu konular mesela kademeli olarak 6'da biraz verilip 7 ve 8'de biraz daha yoğun verilebilir. Ama 5'de vermeye başlayınca çocukta ister istemez bir karmaşıklık yaratıyor. Çocuk soyut kavramları algılayabilecek dönemde olmadığı için bu konuların bu sınıf seviyesinde verilmesini doğru bulmuyorum. Mesela 7.sınıfların son konuları var diyor ki uluslararası kuruluşlar Türkiye'nin üye olduğu uluslararası kuruluşları tanıtır kavrar gibi çocuk ülkesi ile ilgili kazanımlara daha tam ulaşmadan uluslararası kuruluşlardan bahsediyoruz. Çocuk daha ülkesi ile ilgili sorunlara tam değinmeden biz uluslararası çevre sorunlarından bahsediyoruz. Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, UNESCO bunlar 7'lerin son konularına dâhil mesela bence bunlar gereksiz karmaşık konular. Mutlaka bir sadeliğe gidilmesi gerekiyor. Programın kesinlikle sadeleştirilmesi gerekiyor ve öğrenci seviyesine daha uygun hale getirilmesi lazım. Çünkü bazı konular özellikle tarih ve vatandaşlık ile ilgili konular çok soyut kalıyor çocuğa göre. 5.sınıflarda baktığımızda İthalat, ihracat gibi konular var ve bunlar fazla soyut kalıyor. Bunlar mesela çıkarılıp 6'larda verilebilir. Aynı konu 6'larda da var bir daha 5'de verilmesine gerek yok bence. Şimdi ismini direkt hatırlamayacağım konular hem 5'te hem 6'da mevcut bunu hem 5 hem 6 da vermek öğrenciyi boğmak yerine bir tanesini de vermek tercih edilebilir” demişlerdir. Öğretmen 6 ders saatinin az olmasını ve konunun uygulanabilir olmamasını, Öğretmen 11 5. sınıf öğrencilerinin somut işlemler döneminde olmasını, Öğretmen 12 konunun uygulanabilirliğinin kısıtlı olmasını gerekçe gösterip 5.sınıf SBDÖP'de yer alan Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları konusunun çocuğun seviyesine göre soyut olduğunu, somutlaştırılmasının ya da kaldırılmasının yararlı olacağını dile getirmişlerdir. Öğretmen 11 ayrıca 5.sınıf SBDÖP'de yer alan idari yönetimler, ihracat,

ithalat gibi konuların soyut olduğunu 6. veya 7.sınıfta verilmesini düşündüğünü, 7.sınıf SBDÖP’de yer alan uluslararası kuruluşlar ile ilgili konuların karmaşık olduğunu ve programdan çıkarılmasını beklediğini söylemiştir.

- Öğretmen 6: *“Öncelikle kesinlikle sadeleştirilmesi gerekiyor konuların ya da ders saatinin arttırılması gerekiyor. Bu kadar konuyu bu kadar kısa zamanda çocuğa kazandırmak imkânsız gibi bir şey. Uygulama diyoruz yaparak yaşayarak öğrenme diyoruz ama çok zor bu”*, Öğretmen 7: *“En büyük beklentim ders saatlerinin arttırılmasıdır”* ve Öğretmen 9’da *“Programdan beklentim daha nitelikli uygulanabilmesi için olanak ve zaman kısacık ders süresi içerisinde ve sürekli sınıf ortamında içerikler yeterince uygulanma imkânı bulamıyor. Ders süreleri arttırılmalı diye düşünüyorum”* demiştir. Öğretmen 6, Öğretmen 7 ve Öğretmen 9 SBDÖP’de yer alan konuların sadeleştirilerek ders saatinin arttırılmasını beklediklerini söylemişlerdir.

Öğretmenlerin SBDÖP’ye bazı konuların eklenmesine yönelik beklentileri olduğu görülmüştür.

- Öğretmen 2: *“Günümüz insan ihtiyaçlarının en başında olması gereken şey bence teknoloji. Robotik çalışmalar var dünyada. Bizim ülkemizde bunlar daha yeni yeni konuşuluyor. Bizim insanlarımız kız çocuklarını okula göndermeyi bile daha yeni yeni kabullendi. Bizim önümüzde çok büyük bir yol var ve teknoloji açısından bence bizim bir şeyler yapmamız lazım. Kitle iletişim araçlarının tanınmasını yapıp onları öğretmek değil de onlardan bunun gibi bir şeyler bulmalarını sağlayabiliriz, onları üretmeye teşvik edebiliriz. Çocukların fikir dünyasını geliştirebiliriz, işte siz olsanız nasıl bir kitle iletişim aracı bulurdunuz ama bunun için de imkânlar, koşullar hepsi birden olacak bir şey maalesef değil. Teknoloji. Var ama az. Artık günümüz teknoloji çağı ve bu çocukların hepsi akıllı telefonların, bilgisayarların içinde doğdular. Çocukları teknolojiyi kullandıkları gibi teknolojik aletler üretmeye de teşvik etmemiz lazım. Evet, belki bu kuşakta olmayacak, belki 250’de 1 kişi çıkacak, belki hiç çıkmayacak, belki bir sonraki kuşak da 5 kişi çıkacak, ağaç meyve vermiyor diye kökünden kesmek yerine sürekli onu sulamak lazım. Mesela bir şey eklemek istiyorsak oyunlarla ilgili bir şeyler ekleyebiliriz. Mesela teknolojideki oyunların faydaları, zararları ailelerinin bu durumlarda onlara yaklaşımları nasıl olmalı. Bir şey eklenecekse bence bu eklenebilir. Mesela bu mavi balina muhabbeti mavi balinadan çocuğun başına gelen olayın kötü olduğunu*

gösterilebilir'' Öğretmen 2'nin aynı zamanda robotik kodlamanın öğretilmesini ve mavi balina gibi bilgisayar oyunlarının zararlarını SBDÖP'de görmeyi beklediğini söyleyebiliriz. Öğretmen 9'da ''Günümüzde insanlar daha fazla teknolojik alet ve imkânlardan faydalanmaktadır. Okullar bunu takip etse de öğrencilerin dikkatini çekememektedirler. Öğretmenler de bu konuda yeterli eğitime sahip değiller. Bu nedenle günümüzün teknoloji çağına uygun olarak okullarda robotik kodlama vb. teknolojik dersler konulmalı diye düşünüyorum'' sözleriyle robotik kodlamanın olmasını beklediğini söylerken, Öğretmen 12: ''Günümüzde yapay zekâ olayını konuşuyor bu siri olayını. Bunu Amerika yıllar öncesinden yapmış siriye kullanıyor, yapay zekâyı kullanıyor. Mesela ben çocuklarıma ara ara ders anlatırken siri çıkartıp konuşturuyorum nasıl yapıyor hocam falan diyorlar işte diyorum çocuklar bu yapay zekâ geleceğin meslekleri arasında da gösteriliyor zaten yapay zekâ artı yazılımcılık ya da günümüzde postaların dronlarla dağıtılacağı konuşuluyor mesela bir drone pilotluğu. Bunlar olursa çok güzel olur. Bundan sonra drone kullanımı, pilotluğu, yapay zekâ, robotik kodlama bu gibi konular daha çok müfredatın içerisine girerse yararlı olur'' ifadeleriyle drone pilotluğu, yapay zekâ, robotik kodlama gibi konuların SBDÖP'de olmasını beklediğini söylemiştir. Bunların yanında Öğretmen 2, Öğretmen9 ve Öğretmen 12 SBDÖP'ye teknolojik gelişmeler ile ilgili konular eklenmeli şeklinde beklentilerini dile getirmişlerdir.

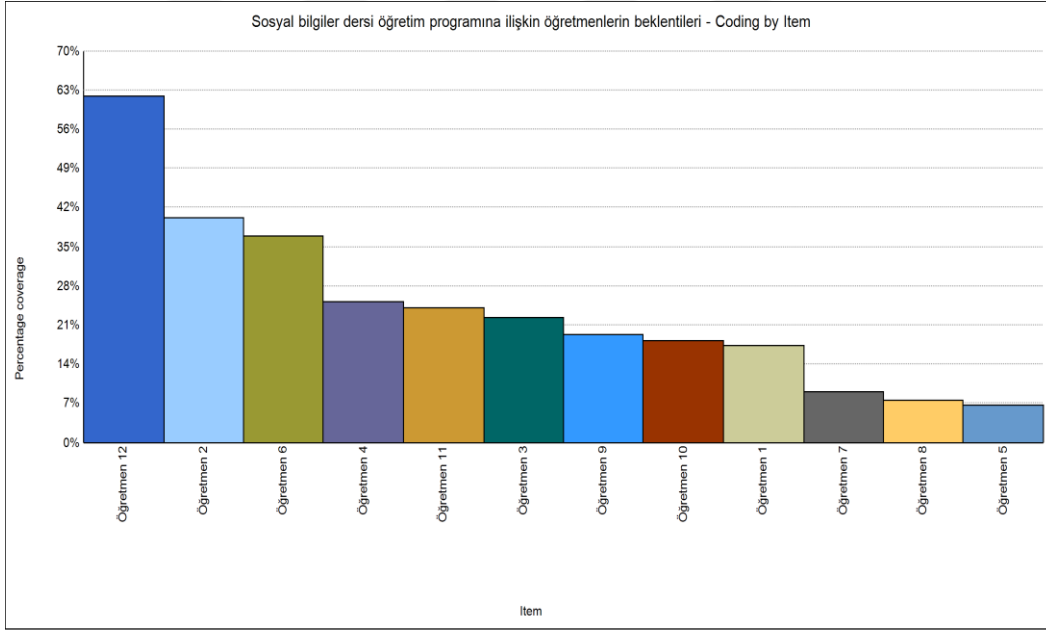
- Öğretmen 3: *''Günümüzde teknoloji çok ön planda teknoloji ile ilgili konuların arttırılması gerektiğini hatta daha ayrıntılı bilgilerin eklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu konuların arttırılması yeterli olmayacaktır tek başına bunun yanında imkânların da eşitlenmesi gerektiğini söylemeliyim''*, Öğretmen 4: *''Çağ, bilim teknoloji çağı. Sosyal Bilimlerse halen ezber dayalı bir sistem üzere devam ediyor. Öğrencinin ilgisini çekebilmek için Bilim Teknoloji Sosyal Değişme dersi program içerisine dâhil edilmeli ve öğrenciler teknolojik materyaller kullanmak marifetiyle araştırmaya sevk edilmesi lazım''*, Öğretmen 5: *''Teknoloji ve bilim çağında olmamız dolayısıyla daha fazla teknoloji ve bilim üzerinde konular yoğunlaşmalı. Teknoloji ve bilim konuları daha fazla yer almalı''*, Öğretmen 6: *''Daha güncel, teknolojik konular eklenebilir. Günümüz teknoloji ve uzay çağı olarak nitelendirilebilir. Çocuklar günlük hayatta bunlarla iç içe bütün çocuklar teknoloji bağımlısı denecek kadar haşır neşirler. Çocukları teknolojinin zararlarından uzaklaştırmamız gerektiğini düşünüyorum''*, Öğretmen 8: *''Sosyal bilgiler*

yapısı gereği değişim ve sürekliliği odağına alması gerekir. Bu bağlamda özellikle teknoloji, meslekler gibi konularda daha güncel örneklerin yer alması öğrencilerin konulara olan ilgisini arttırabilir” ve Öğretmen 7: “Konulara özgü eğitsel oyunlar geliştirilerek bunların bilim ve teknoloji içerikleriyle uygun şekilde derse yansıtılması kullanılması gerekir. En büyük beklentim ders saatlerinin arttırılmasıdır. Ayrıca akıllı tahtaların daha etkin kullanılması için EBA'nın yeterli içeriklerle donatılması gerekir. Özellikle bilim çağında çocuklar akşama kadar ellerinde cep telefonu ve tabletlerle uğraşırken bunu fırsata dönüştürüp eğitsel oyunlar yapılmalı” demişlerdir. Öğretmen 3, Öğretmen 4, Öğretmen 5, Öğretmen 6, Öğretmen 7 ve Öğretmen 8 SBDÖP'e teknolojik gelişmeler ile ilgili konular eklenmeli ve bu konular uygulamaya dönük olmalı şeklinde görüşlerini söylemişlerdir. Öğretmen 7 aynı zamanda teknoloji ile ilgili konuların eğitsel oyunlarla desteklenerek programa eklenmesi ve en büyük beklentisinin ders saatlerinin arttırılması olduğunu söylemiştir.

- Öğretmen 1: “Çocuk günlük hayatta istenmedik bir durumla karşılaştığında nasıl davranması gerektiğini bilmeli. Mesela istismar konusu son günlerde çok fazla ortaya çıkmaktadır. Buna uygun müfredata yeni konular eklenebilir. Sonuçta insanla ilgili her konu sosyal bilgiler ile ilişkili. Çocuk istismarı ile ilgili programda herhangi bir konu yok uygun bir şekilde programa eklenebilir bence. Günümüzde siber zorbalık var bununla ilgili de fazla bir çalışma yok programda. Bu konuya uygun da bir çalışma olması gerekir sosyal bilgiler içerisinde çünkü teknoloji ile beraber çocuklar bundan faydalanıyor ve çocuk bu teknolojiyi nasıl kullanacağını bilmiyor. Bu teknolojide başına neler geleceğini bilmiyor. Müfredata ona uygun konular eklenirse daha iyi olacağını düşünüyorum”, Öğretmen 2: “İstismar konusu var mesela sıkça karşılaşıyoruz bununla bugünlerde derste de biz elimizden geldiğince deniyoruz çocukları bilinçlendirmek adına. Bu konuyla ilgili konu olarak da neden eklenmesin neden olmasın ki kitapta yer alabilir bence”, Öğretmen 10: “Öncelikle bu yakın zamanda sürekli artan bir şiddet olayları işte iletişimsizlik, cinayetler, kadınlara ve çocuklara yönelik istismar sürekli Haberlerde görüyoruz bunları bu konularla alakalı olarak daha farklı uygulamalar yapılabilir” ve Öğretmen 11: “Mesela kadına şiddet, çocuk istismarı, ahlaki değerlerimizi sorgulayan bir olay oldu diyelim bunları hemen sığağı sığağına öğrenciye aktarmalıyız sonraki yıllarda da yine müfredata olan konular bu şekilde yaşadığımız olaylar eklenebilir” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buradan

haraketle Öğretmen 1, Öğretmen 2, Öğretmen 10 ve Öğretmen 11 güncel olarak nitelendirilebilecek (cinsel istismar, siber zorbalık, iletişim kazaları vb.) günlük yaşamda karşılaşılabılır konuların SBDÖP'e eklenmesini beklediklerini söylemişlerdir.

- Öğretmen 1: *“Günümüzde insan ilişkileri daha yoğunlaştı programında buna dönük olması lazım. Çünkü günümüzde artık her yerde makineler var. Günümüzde en çok gelişen sektör hizmet sektörüdür. Hizmet sektörü olduğu için insanlar arasındaki İletişime yönelik konulara programda daha ağırlık verilmesi lazım”* demiştir. Öğretmen 12'de benzer şekilde *“Ben kendimin bir günümü ele alayım sabah kalkıyorum, eşimle günaydınlaşıyorum burada ilk devreye iletişim giriyor. İletişim bu açıdan müfredatın içerisinde var. Biraz daha araştırılıp iletişim kazalarına neden olan konular üzerinde biraz daha fazla durulabilir”* demiştir. Öğretmen 1 ve Öğretmen 12 insan ilişkileri ve iletişim konularının SBDÖP'de artırılmasını beklediklerini dile getirmişlerdir.

Grafik 3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin beklentileri

4.2.1.2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar konusunda genel olarak belirtilen öğretmen görüşleri

Bu temaya yönelik olarak Ordu İli Korgan İlçesi'nde görev yapmakta olan 12 sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerden, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar,

etkinlikler ve açıklamalara ilişkin beklentilerinin neler olduğu ile ilgili görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Bu tema kapsamında öğretmenlere;

- Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalara ilişkin genel olarak neler düşünüyorsunuz?
- Sosyal bilgiler kazanımlarından hangilerinin herhangi bir faydası olmadığını düşünüyorsunuz?
- Programda yer alan hangi içerikleri hayati ve önemli buluyorsunuz? Hangi içeriği değersiz ve anlamsız buluyorsunuz? Neden? soruları yöneltilmiştir.

Katılımcılar aynı soruya yönelik birden fazla örnek verdikleri için frekans ve yüzdeler verilen cevap sayılarına göre verilmiştir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalara ilişkin beklentileri ve görüşleri Tablo.8'deki gibi olmuştur;

Tablo 8. Sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmenlerin kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar konusunda beklentileri ve görüşleri

Beklenti ve görüşler	Katılımcılar	Kişi Sayısı	%
SBDÖP'ye uygulanabilir kazanım ve etkinlikler eklenmeli	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11	8	34,4
SBDÖP'de yer alan bazı kazanımlar soyut	Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö10, Ö12	6	25,8
SBDÖP'de etkinlik örnekleri ve açıklamalar artırılmalı	Ö8	1	4,3
SBDÖP'de yer alan bazı kazanımlar bölgesel farklılıklar dikkate alınarak hazırlanmalı	Ö2, Ö5	2	8,6
SBDÖP'den bazı kazanımlar çıkarılmalı	Ö1	1	4,3
SBDÖP'de yer alan kazanımlar yoğun süre yeterli değil	Ö1, Ö4, Ö6, Ö10, Ö11	5	21,5
Toplam	12	23	100

*Bir katılımcı birden fazla yanıt verdiği için kişi sayısı katılımcı sayısından fazla çıkmaktadır.

Bu kapsamda Tablo.8'de görüldüğü üzere 12 katılımcının 12'sinden 23 cevap alınmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar neticesinde sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik

Tablo.8’de alınan cevapların 8’i (%34,4) SBDÖP’ye uygulanabilir kazanım ve etkinlikler eklenmeli, 6’sı (%25,8) SBDÖP’de yer alan bazı kazanımlar soyut, 5’i (%21,5) SBDÖP’de yer alan kazanımlar yoğun süre yeterli değil, 2’si (%8,6) SBDÖP’de yer alan bazı kazanımlar bölgesel farklılıklar dikkate alınarak hazırlanmalı, 1’i (%4,3) SBDÖP’den bazı kazanımlar çıkarılmalı, 1’i (%4,3) SBDÖP’de etkinlik örnekleri ve açıklamalar arttırılmalı şeklinde öğretmen beklentilerini yansıtmaktadır.

Bu temaya yönelik öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretmenler sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalara ilişkin beklentilerini ve görüşlerini şu şekilde açıklamışlardır;

- Öğretmen 1: *‘Ben dersi anlatıyorum iletişim konusu örneğin iletişimi anlattım ama çocuk yüz yüze birisi ile görüşemiyor, yabancılarla tanışamıyor yani. Mesela benim rehberliğimde ben bu çocuğu götürüp yabancılarla tanıştırsam daha verimli olur. Ama bunu yapamıyorsun çünkü bunun bir sürü teferruatı var. Evrak işi var, veli izni var, okuldan izin alacaksın hepsi ayrı ayrı olduğu için bu çok sıkıntılı bir süreç oluyor. O zaman da sen ders anlattığın sürede bu havada kalıyor yani. Sadece teorik olarak kalıyor’*, Öğretmen 2: *‘Konu olarak değil de daha uygulanabilir kazanımlar, etkinlikler olması gerekir bence. Çocuk dersi daha fazla yaşarsa günlük hayata da aktarımı daha kolay olur diye düşünüyorum’*, Öğretmen 4: *‘Kâğıt üzerinde hepsi güze görünüyor. Hiçbir nokta atlanmamış gibi. Fakat uygulama safhasında iş değişiyor’*, Öğretmen 5: *‘Bence yeterince hayata dönük değil, yani gerçekte uygulanabilirlikten uzak. Daha gerçekleştirilmesi muhtemel, hayalci olmayan, çocukları önemseyen gibi programı uygulayacak öğretmeni de önemseyen bir içeriğe sahip olması gerektiğini düşünüyorum’*, Öğretmen 6: *‘Eğer Hammurabi Kanunlarından yola çıkarak, belirli bir alanda çocuğa kanun yazdırırsan o zaman bir şey öğretmiş olursun. Konuların daha uygulamaya açık olması lazım. Özellikle tarih ile ilgili konular kültür ve miras ünitelerindeki konular ezberlenmeye çok müsait o konuların sadeleştirilmesi lazım. Olabildiğince uygulamaya dönüştürülmesi lazım’*, Öğretmen 8: *‘Öğretmenlere yönelik derslerinde kullanabilecekleri daha fazla etkinlik örneği içerebilir. Çocuğun sosyal hayatına yönelik uygulamalı etkinlikler eklenebilir’*, Öğretmen 9: *‘Yeterli buluyorum fakat kazandırma aşamasında tasarlanan etkinliklerin yeterli ve kaliteli ve sınıf ortamında yeteri kadar uygulanabildiğini düşünmüyorum. Öğrencilerin daha aktif bir şekilde sürece katılmasını sağlaması gerekiyor. Bazen içeriğinde var olan kazanım ya da değerler yeterli düzeyde okul ortamında kazandırılmıyor. Daha gerçekçi olmasını*

bekliyorum” ve Öğretmen 11: “Öğretimin sadece okulla sınırlı kalmaması gerektiğine inananlardanım ben. Mesela coğrafya konuları geldiğinde bir doğaya çıkabilme, tarihi konular geldiğinde bir müzedir, bir tarihi mekân gecesidir bunların yapılabilmesi öğrencilerde o programın, kazanımların daha kalıcı olmasını sağlayacaktır. Diğer ülkelerde bunların temelleri çoktan atılmış bir Japon örneği, bir Finlandiya örneği biz onların çok gerisinde kalmışız bu konuda. Biran önce bu yaparak yaşayarak öğrenmenin sadece lafta kalmaması gerektiğini ve programlara da ciddi manada uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Yerinde öğretimin kolaylaştırılması bu imkânların sağlanması gerektiğini düşünüyorum” demişlerdir. Öğretmen 1, Öğretmen 2, Öğretmen 4, Öğretmen 5, Öğretmen 6, Öğretmen 8, Öğretmen 9 ve Öğretmen 11 SBDÖP’de yer alan kazanımların ve etkinliklerin uygulanabilirlikten uzak olduğunu ve programa daha fazla uygulanabilir kazanımlar ve etkinlikler eklenmesini istediklerini dile getirmişlerdir.

- Öğretmen 5: *“İlk çağ uygarlıkları kazanımlarının 5. Sınıf düzeyi için zor olduğunu ve çocuğun buradan aldığı bilgileri günlük hayatta kullanamayacağını düşünüyorum. Çünkü bu arada verilen bilgi yoğunluğu çok fazla ve 5. Sınıf öğrencisinin seviyesi için zor geliyor. Bu nedenle de çocuk buradan aldığı bilgileri ya tam öğrenemiyor ya da bilişsel gelişiminin üstünde olduğu için anlamakta zorlanıyor. ‘Somut kalıntılardan yola çıkarak kadim uygarlıkların insanlık tarihine katkılarını fark eder.’ Kazanımı aktarılırken bence konu çocuğun gelişim seviyesinin çok üzerinde. Bana göre bu kazanım en az 6. Sınıftan itibaren verilmeli”* demiştir. Öğretmen 5 ayrıca 5.sınıf SBDÖP’de yer alan *“Somut kalıntılardan yola çıkarak kadim uygarlıkların insanlık tarihine katkılarını fark eder.”* kazanımını örnek vererek çocuğun gelişim seviyesinin üstünde olduğunu düşündüğünü, en az 6.sınıftan itibaren verilmesini beklediğini ifade etmiştir. Öğretmen 7: *“Kazanımlar ele alındığında sınıf düzeylerinin gözden geçirilmesi ve düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum. Örneğin ilk çağ uygarlıkları konusunu 5. Sınıf öğrencileri kavramakta zorluk çekebiliyorlar. Çocuğun seviyesine göre soyut kalıyor bu konular”* ve Öğretmen 10’da benzer şekilde *“Kazanımlarla alakalı olarak 5.sınıf kazanımlarında ilkçağ uygarlıkları ile ilgili kazanımlar ağır geliyor. Öğrenciler algılamakta zorlanıyor. Kitapta belirtilenden daha fazla zamana ihtiyaç var. Genel olarak 5.sınıf seviyesinde kazanımları aktarmada sadece bu İlkçağ ve Anadolu Uygarlıkları konusunda zorlanıyoruz”* demiştir. Öğretmen 5, Öğretmen 7 ve Öğretmen 10 5.sınıf

SBDOP’de yer alan Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları kazanımlarının çocuğun yaş seviyesine göre soyut kaldığını ve çocuğa ağır geldiğini söylemişlerdir.

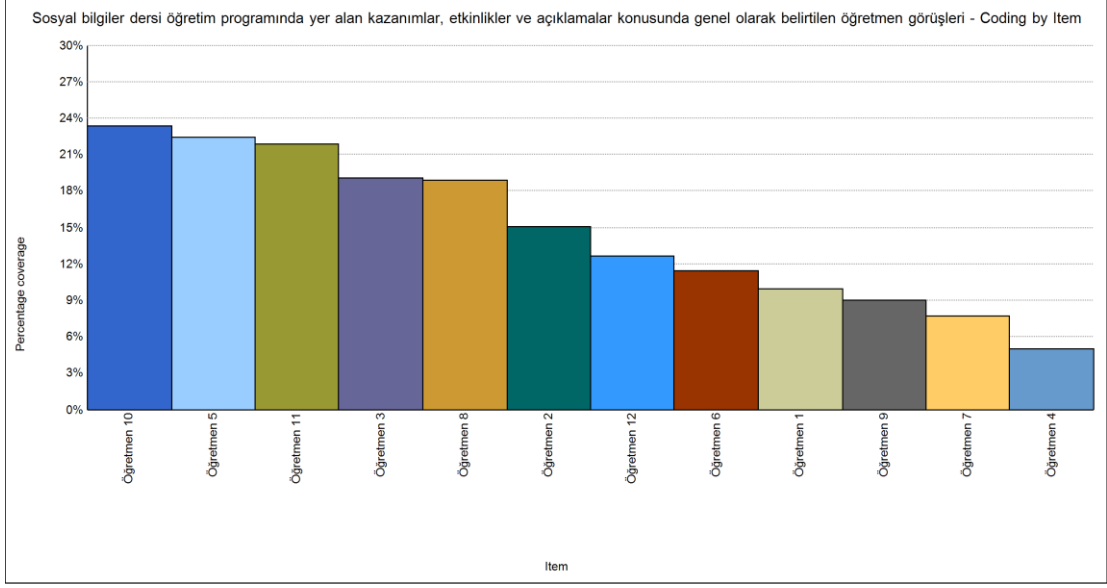
- Öğrenci 3: *‘‘Ders kazanımlarının öğrenci yaş seviyesinin üzerinde olduğunu düşünüyorum. Belki şehir merkezindeki ve batı bölgelerimizdeki öğrenciler için düzeye uygun olabilir fakat bir köy öğretmeni olarak öğrencilerin bilgi ve kavrama düzeyinin üzerine çıkabildiğini göremiyoruz. Kazanımdaki bilgilerin de çocukların yaş seviyesine uygun olmadığını düşünüyorum. 5. Sınıf Kültür ve Miras ünitesinde verilen ilk medeniyetlerimizin isimlerini çocuklar telaffuz bile edemezken onlar hakkında bilgi vermeye çalışmak açıkçası öğretmen olarak bana faydasız gelmekte. Neden 5. Sınıf öğrencisi bunları bilmek zorunda olsun ki ? Özellikle siyasi tarih vermemiz gereken kazanımlarda çocuk bilgiyi anlamlandıramıyor. 7. sınıf Kültür ve Miras Ünitesindeki Reform, Rönesans, Aydınlanma Çağı gibi kavramlar günlük hayatında ne işine yarayacak çocuk bilmiyor. Öğretmeye çalıştığım kazanımlar içinde henüz çocuğun günlük hayatta karşılaştığı sorunları çözmeye yönelik olduğunu düşünmüyorum’’* demiştir. Bazı kazanımların öğrenci yaş seviyesinin üstünde olduğunu söylese de özellikle siyasi tarih ile ilgili kazanımlarda çocuğun bilgiyi anlamlandıramadığını ve tüm kazanımların çocuğun günlük yaşamda karşılaştığı problemleri çözmeye yardımcı olmadığını düşündüğünü dile getirmiştir.

- Öğretmen 12: *‘‘5. sınıfta bizim en çok eleştirdiğimiz nokta Atatürk İlke ve İnkılapları konusuydu. Atatürk İlke ve İnkılaplarını biz 5. sınıfta müfredat içerisinde veriyorduk. Ama bu çocuklarda soyut kalıyordu. Biz bunun eleştirisini yaptık, sene sonu seminerlerinde raporlarını yazdık soyut kaldığına dair. Ama yenilenen öğretim programında tamamen kaldırdılar. Ama bizim istediğimiz bu değildi aslında bizim istediğimiz sosyal bilgiler 5.sınıf müfredatı içerisinde Atatürk ilke ve inkılapları olsun nasıl olsun daha böyle somutlaştırılmış bir şekilde, daha dramatize edilebilecek bir şekilde açıkçası somutlaştırılсын tamamen kaldırılmasın’’* demiştir. Dikkat çekici olarak diğer katılımcılardan farklı bir konuyu örnek vererek Atatürk İlkeleri ve İnkılapları konularının 5.sınıf çocuğunun seviyesine göre soyut olduğunu ve somutlaştırılmış bir şekilde 5.sınıf SBDÖP’de olmasını beklediğini dile getirmiştir.

• Öğretmen 2: *‘‘5’lerin ve 6’ların kazanımları özellikle tarih kısımları çocuklara çok ağır geliyor soyut olduğu için hani diğer coğrafya kısmına göre coğrafya kısmına geçtiğinde bu konuları biraz daha somutlaştırabiliyorsun ama tarih biraz soyut kalıyor. Çocuklar bu alanlarda zorlanıyor. Kazanımlar genelde yerine göre değişiyor. Ben daha önce Van’da görev yaptım. Van’daki bir çocuğa göre bir kazanım ağır geliyor mesela benim bakış açma göre. Ankara’nın göbeğindeki bir çocuk için hafif geliyor buradaki bir çocuk için de eşit seviyede gelmiyor yani ben öyle düşünüyorum en azından’’* demiştir. Öğretmen 2 5.ve 6.sınıf tarih bilimi kapsamına giren konu kazanımlarının çok ağır ve soyut olduğunu düzeltilmesini beklediğini dile getirmiştir. Öğretmen 5’de benzer şekilde *‘‘İmkânlar yeterince dikkate alınmamış. Çünkü her okulun, her bölgenin imkânı, olanakları farklıdır. Daha gerçekleştirilmesi muhtemel, hayalci olmayan, çocukları önemseyen gibi programı uygulayacak öğretmeni de önemseyen bir içeriğe sahip olması gerektiğini düşünüyorum’’* demiştir. Öğretmen 2 ve Öğretmen 5 aynı zamanda SBDÖP’de yer alan kazanımların imkânlar dikkate alınarak hazırlanmadığını, bölgesel imkânlar göz önüne alınarak hazırlanmasını beklediklerini dile getirmişlerdir.

• Öğretmen 1: *‘‘Kazanımlar alan olarak çok geniş. Daha da azaltılması gerekiyor. Yani öğrencilere tam olarak bunu veremiyorsun. Çok geniş kapsamlı olduğu için öğrencilere tam odaklanıp veremiyorsun. Şunu vereceksin deyip veremiyorsun. Öyle bir sıkıntı var kazanımlarla ilgili’’* ve Öğretmen 11: *‘‘Benim şahsi olarak düşüncem şudur kazanımlar bizim dersin olması gereken kazanımlarına göre biraz uzun kazanımlar, karmaşık kazanımlar. Mesela ben deftere yazdığında kazanımları oraya ayrılmış yeri aşmam gerekiyor. Böyle bir uzun kazanımı bir cümleden daha fazlasını benim bile kafamda idrak etmem zor iken bu kazanımı öğrenciye ben nasıl kazandırabilirim’’* diyerek Öğretmen 1 ve Öğrenmen 11 kazanımların kapsam olarak çok geniş ve uzun olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen 6 ise *‘‘Mesela ben üniteden/ öğrenme alanına geçiyoruz kurnazlığı sonrası kazanımların azaldığını gördüm. Ama bu içerik olarak yansımamış. Tam tersine kazanımlar azalırken konular çoğalmış’’* sözleriyle kazanımların azaltıldığını fakat konuların çoğaldığını bu durumun düzeltilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

• Öğretmen 4: “Programın yoğunluğu ve ders saatinin yetersizliği gibi etkenler, ilgili kazanım ve etkinliğin işlenişini sekteye uğrattıyor” ve Öğretmen 10: “Kazanımlarla alakalı olarak 5.sınıf kazanımlarında ilkçağ uygarlıkları ile ilgili kazanımlar ağır geliyor. Öğrenciler algılamakta zorlanıyor. Kitapta belirtilenden daha fazla zamana ihtiyaç var. Genel olarak 5.sınıf seviyesinde kazanımları aktarmada sadece bu İlkçağ ve Anadolu Uygarlıkları konusunda zorlanıyoruz. 6. Sınıflarda ilk Türk devletleri, Türk İslam devletleri yani kültür ve miras ünitesinde konular baya yoğun bunda sürenin üniteye göre düzgün ayarlanmadığını düşünüyorum. Bir de öğrencilerimiz bu konuları işlerken karıştırıyor birbirine, devletleri karıştırıyor. Bizde en yüzeysel seviyede anlatmaya çalışıyoruz. Tarih konularının anlatıldığı ünitelerde özellikle de 6.sınıf ünitesinin çok uzun olması öğrencilerimizin konuyu algılamasını zorlaştırıyor. İçerikle alakalı olarak 5.sınıf içeriğinin müfredatında genel olarak öğrenci seviyesine uygun ama uygarlıklar ünitesini 6.sınıfa alabilirler. Bu içeriğin geçen yıl da olduğu gibi 6.sınıfa aktarılması gerektiğini düşünüyorum. Onun dışında 5.sınıfın içeriğinde bir sıkıntı yok. 6.sınıfın içeriğinde de bu yıl rol, birey gibi kavramlar geçiyor 5.sınıfta da aynı konular aynı kavramlar var. 6.sınıftaki birey ve toplum ünitesindeki konuların 5.sınıfa aktarılması lazım çünkü benzer konular hep aynı şeyi tekrarlıyoruz diyor öğrenciler. Hocam biz bunu geçen sene de gördük diyor. 5.sınıfla 6.sınıfın ilk üniteleri hemen hemen aynı gibi bu sene orda bir sıkıntı görüyorum ben. 6.sınıfta kültür ve miras ünitesi de biraz daha sadeleştirilebilir. Devletlerin kuruluşu, yıkılışı ile alakalı konular çok uzun. Burada bir sadeleştirme yapılabilir. Onun dışında içerikle alakalı bir sıkıntı görmüyorum. Kazanım olarak eksik yok. Kazanımlara uygun ders saatinde sıkıntı olduğunu düşünüyorum. Ders saati olarak sıkıntı yaşıyoruz yetiştirme konusunda. Özellikle 6. sınıf ve 7. sınıf müfredatında yine bir yoğunluk var. Onun dışında sıkıntı yok” demiştir. Öğretmen 4 ve Öğretmen 10 programın çok yoğun buna karşılık ders saatinin az olduğunu söylemişlerdir. Öğretmen 10 buna ek olarak 6.sınıf Kültür ve Miras ünitesi konularının yoğun sürenin ise üniteye uygun ayarlanmadığını, 7.sınıf Kültür ve Miras ünitesi kazanımlarını öğrenciye kavratmakta zorlandığını, 6.sınıf Birey ve Toplum ünitesi konularının 5.sınıfa aktarılmasını beklediğini dile getirmiştir.

Grafik 4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalar konusunda genel olarak belirtilen öğretmen görüşleri

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dair tartışmalar ele alınmıştır.

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda bazı konuların artırılmasına yönelik beklentilerinin olduğu görülmektedir. Bu anlamda ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri SBDÖP'nda devlet yönetimi, milli tarih, Osmanlı ve İslam tarihi, geçmişteki sosyal yaşam, uzay bilimi, yakın çevremizde yaşanan savaşlar vb. konuların daha fazla yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Buna karşın roller, Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları, nüfus, iletişim vb. konularında SBDÖP'nda azaltılması yönünde beklenti belirtmişlerdir. Bu beklentilerinin nedenlerinin başında sosyal bilgiler dersini daha çok genel kültür artırıcı bir ders olarak görmelerinin etkil olduğu söylenebilir. Araştırmada ulaşılan bu sonuca benzer olarak Şimşek (2006), çalışmasında öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde tarihsel hikâyelerin yer almasını istedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırmada ulaşılan sonucu desteklemektedir. Bu araştırmanın bulgularından yola çıkılarak 2018 yılında uygulamaya koyulan sosyal bilgiler dersi öğretim programına yönelik ortaokul öğrencilerinin beklentilerinin genel olarak; tarih bilimi kapsamına giren bazı konuların azaltılması ve bazı konuların ise artırılması, teknoloji ve uzay ile ilgili konuların ve insan ilişkileri ile ilgili konuların artırılması, uygulanabilir konuların daha da artırılması, farklı kültürel ve sosyal yapıları görmek şeklinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin çoğunun programda yer alan tarih bilimi kapsamına giren konulara dikkat çekerek beklentilerini dile getirdiği sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin programa yönelik bu beklentilerinin olmasının nedenleri incelendiğinde öğrencilerin günümüzde zamanın hızlı ilerlediği kanısında olduğu ve bu nedenle sosyal bilgiler dersini güncel konulara en yakın ders olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programının öğrencilerin beklentilerini karşılayıp karşılayamayacağıyla ilgili programın öğrencilerin beklentilerini tam anlamıyla karşılayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada genel

olarak öğrencilerin, konuların sıkıcı olduğunu düşündüklerini ve daha ilgi çekici konuların olmasını beklediklerini ifade etmek mümkündür.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonucu; ortaokul öğrencilerinin SBDÖP’de günümüz bilim insanlarının çalışmalarını görmeyi bekledikleri oluşturmaktadır.. Bu sonuç ile Gedik’in (2010) ulaştığı ‘‘öğrencilerin milletimize ve insanlığa faydası bulunmuş kişileri tanımak istediklerini düşündükleri’’ sonucu benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin programa yönelik beklentilerinin belirlenmesi ile ilgili bulgulardan hareketle özellikle örnek verdikleri konulara bakıldığında en çok günlük yaşam becerileri ve teknolojik gelişmelere yönelik olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç ile Arın ve Deveci’nin (2008) ulaştığı ‘‘öğrenciler yaşadıkları, dinledikleri, izledikleri olaylara karşı daha fazla ilgi duymaktadırlar’’ sonucunun yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise öğrencilerin uygulanabilir konuların daha da artırılması yönündeki beklentileri olmuştur. Ersoy ve Kaya (2009), ‘‘Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) Uygulama Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri’’ isimli çalışmalarında öğrencilerin SBDÖP’nin uygulanabilirliğinin kısıtlı olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırma ile Ersoy ve Kaya’nın (2009) çalışmasının sonucunun yakın olduğu tespit edilmiştir.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentilerinin genel olarak yeniliklerin takip edilerek programa eklenmesi, programın ülkemizde bulunan bölgesel farklılıklar dikkate alınarak düzenlenmesi şeklinde olduğu görülmektedir. Öte yandan sosyal bilgiler öğretmenlerinin programda yer alan tarih ve coğrafya bilimi kapsamında yer alan konuların sadeleştirilmesi ya da sosyal bilgiler ders saatinin artırılması gerektiğini düşündükleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öğretmenler özellikle tarih bilimi kapsamına giren sosyal bilgiler konularının günlük yaşamda çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesinde pek fazla etkisinin olmadığını söylemişlerdir. Böyle düşünmelerinin tarih bilimi kapsamına giren konuların günlük yaşamda karşılığının olmadığını, soyut ve yoğun olmasını göstermişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik gelişmeler, insan ilişkileri ve iletişim, güncel olarak nitelendirilebilecek (cinsel istismar, siber zorbalık, iletişim kazaları vb.) konularının artırılması beklentisine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin programa yönelik beklentileri teknolojik ve bilimsel gelişmelerin yakından takip edilmesi,

teorikten çok uygulamaya dönük olması, ders saatine uygun şekilde programın sadeleştirilmesi, soyut konuların olabildiğince somutlaştırılması şeklinde olmuştur. Bu sonuçlardan hareketle öğretmenlerin genel olarak programın uygulanabilirliği konusunda zorlandıklarını ve uygulanabilir konuların artırılmasına yönelik beklenti içinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara ek olarak; sosyal bilgiler öğretmenlerinin programda yer alan kazanımlar ve etkinlikler konusunda genel görüşü doğrultusunda kazanımların azaltılmasını beklendiklerine, etkinliklerin ise uygulanabilirliğinin zor olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Tay (2017), “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması” isimli çalışmasında kazanım sayılarında azalma olduğunu belirtmiştir. Tay (2017)’ın çalışması ile bu çalışmada elde edilen programdaki kazanımlarla ilgili öğretmen görüşleri arasında kazanım ve etkinlikler açısından sonuçların yakın olduğu tespit edilmiştir. Keçe, (2013)’ de araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin dersin içeriğinde yer alan tarih konularının çoklu bakış açısından yoksun olduğunu, mevcut yaklaşımdan daha çok milliyetçi bakış açısının yansıtılması gerektiğini söylemişlerdir. Bu çalışmada da öğretmenler tarih bilimi kapsamına giren sosyal bilgiler konularının günlük yaşamda çocuğun işine yaramayacağını ve programda çok yoğun bir şekilde işlendiğini söylemişlerdir. Bu noktadan hareketle bu çalışmalardan elde edilen bulgular örtüşmektedir. Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri SBDÖP’nin konu sayısı ve içeriğin çok yoğun olduğunu ve buna karşın ders saatinin arttırılmasına yönelik beklentilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Dinç ve Doğan (2010), “İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri” isimli çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin konu sayısına karşın ders süresini kısıtlı buldukları sonucuna ulaşımlardır. Bu çalışmada elde edilen sonuç ile Dinç ve Doğan (2010)’ ın çalışması uyumlu bulunmuştur. Kuş ve Çetinkaya’nın (2010) ulaştığı “ öğretmenlerin programın çok yoğun olduğu ve ders saatinin yetersiz olduğu”, Er ve Bayındır’ın (2015) ulaştığı “öğretmenlerin öğretim programına karşın ders saatinin yetersiz olduğu, programın kapsamının daraltılmasını bekledikleri”, Acun ve Kamber (2007) araştırmalarında “öğretmenlerin kazanımların ve etkinliklerin uygulanabilmesi için gereken süreyi yetersiz bulduğu” sonuçlarıyla bu araştırmanın sonucu örtüşmektedir.

İlgili alan yazın incelendiğinde, birçok farklı derste öğretim programlarına yönelik özellikle öğretmen görüşlerinin ve eski yeni programların karşılaştırılarak ele alındığı çalışmalar olduğu görülmüştür. Gelen ve Beyazıt (2007)' "Eski ve Yeni İlköğretim Programları İle İlgili Çeşitli Görüşlerin Karşılaştırılması" isimli çalışmalarında yeni ilköğretim programının eski programa göre daha olumlu olduğu görüşünü bildirmişlerdir. Ayrıca alan yazında, Fen bilimleri dersi öğretim programına (Ayvacı ve Özbek, 2014; Tan, 2019), Türkçe dersi öğretim programına (Güven, 2011; Epçaçan ve Erzen, 2008; Kırmızı ve Akkaya, 2009), Matematik dersi öğretim programına (Orbeyi ve Güven, 2008) yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesi ile ilgili çalışmalara rastlanmıştır.

5.2. Öneriler

Sosyal bilgiler öğretim programına yönelik beklentilerin belirlenmesi noktasında bu çalışmada öğretmen ve öğrenci görüşlerine yer verilmiştir. Konunun farklı ve eksik yönleri farklı katılımcılar tarafından çalışılmalıdır. Öğretmen ve öğrencilerin programa yönelik beklentilerin belirlenmesi yanında;

1. Araştırmada ders saatlerinin yetersiz olması; konuların yetiştirilememesi, yüzeysel anlatılması gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre, ders saatlerinin sayısının artırılması veya öğretim programının kapsamının daraltılması önerilmektedir.

2. Araştırmada 6. ve 7. sınıflarda tarih bilimi konularının çok geniş ve birbirinden kopuk, konu akışı ders işlenişini etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır. Buna göre, ortaokul 6. ve 7. sınıf tarih konuları olayların oluş sırasına (kronolojik) ve sadeleştirilerek verilmesi önerilmektedir.

3. Araştırmada 5. sınıf Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları konusunun öğrenci seviyesine göre soyut olduğunun düşünüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda 5.sınıf SBDÖP'de yer alan konuların öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı noktasında gözden geçirilmesi önerilmektedir.

4. Öğretmen adayları ve akademisyenlerin görüşlerinin alındığı daha geniş kapsamlı bir çalışma yapılırsa alan yazındaki eksikliği tamamlamak açısından yararlı olabilir.

5. Sosyal bilgiler öğretim programının kazanım ve etkinliklere yönelik ihtiyaçları bölgesel farklılıklar açısından araştırılabilir.

6. Katılımcıların sosyal bilgiler öğretim programına yönelik beklentilerinin süreklilik arz eden bir yapıda olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. O halde sosyal

bilgiler ğretim programı ve ders kitapları güncel toplumsal olaylar doğrultusunda ğretmen, ğrenci ve ilgili kişilerin görüşleri sonucunda güncellenmelidir.

KAYNAKÇA

- Ablak, S. (2019). Development Of Social Studies In Turkey From 1938 To 1980. Social, Educational, Political, Economic and Other Developments Occurred In Turkey Between The Years Of 1938-1980 içinde, (Editörler, Özkan Akman, Mustafa Murat Çay, Fatih Bozbayındır, Erhan Tunç). ABD: ISRES Publishing.
- Acikders.ankara.edu.tr. (2017). Web: <https://acikders.ankara.edu.tr/> adresinden 10 Nisan 2020 tarihinde alınmıştır.
- Acun, İ. ve Kamber, T. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler programının uygulanabilirliği açısından değerlendirilmesi. VI. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. 147-151.
- Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Eğitim Dünyası.
- Âdem, M. (1997). *Eğitim planlaması*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Akbulut, Ö. (2016). Nitel analizler (içerik ve betimsel analiz). <https://docplayer.biz.tr/421042-Nitel-analizler-icerik-ve-betimsel-analiz.html> 09.04.2020 tarihinde alındı.
- Akçay, C. (2006). *Türk eğitim sistemi*. Ankara: Anı.
- Akçay, T. (2006). *Eğitim denklemi*. İstanbul: Okumuş Adam.
- Akgün, E., Yılmaz, E. O. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Vizyon 2023 strateji belgesi ve fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi (fatih) projesi: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Akademik Bilişim Dergisi*, 2 (4), 115-122.
- Aktepe, V., Tahiroğlu, M. ve Sargın, S. (2014). İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18 (1), 259-272.
- Akyüz, Y. (2013). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2013*. Ankara: Pegem.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (Değişiklikler, Düzenlemeler, Güncellemeler)*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Arın, D. ve Deveci, H. (2008). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısına ve hatırdı tutma düzeyine etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (7), 170-185.
- Aslan, E. (2011). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkokullarda izlediği ilköğretim programı: "1924 İlk Mektepler Müfredat Programı". *Elementary Education Online*, 10 (2), 717-734.
- Arslan, M. M. ve Eraslan, L. (2003). Yeni eğitim paradigması ve Türk eğitim sisteminde dönüşüm gerekliliği. *Milli Eğitim Dergisi*, 160 (2).
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (6), 46-73.
- Ayvacı, Ş.H. ve Özbek, D. (2014). Fen bilimleri dersi 2013 öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri (Ordu İli Örneği). *Milli Eğitim*, 44 (204), 214-231.
- Bilgili, A. S. (2008). *Sosyal bilgilerin temelleri* (4. Baskı). Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları araştırma deseni*. (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakmak, Z. ve Aslan, S. (2016). Sosyal bilgiler dersi öğretimine yönelik öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerinin değerlendirilmesi. *Current Research in Education*, 2 (1), 29-41.
- Çalışkan, H., Uymaz, M. ve Tekin, D. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin yeterliklerinin değerlendirilmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14), 240-261.
- Çatak, M. (2015). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 19 (62), 69-94.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (19), 207-237.
- Çetin, F. (2007). *İlköğretim 4.sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Meram İlçesi Örneği)*, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Demir, S. B. ve Akengin, H. (2014). *Hikayelerle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Demir, S. B. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenliği diğer bilim alanları ve siyaset bilimi*. Ankara: Nobel.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem.
- Demirkan, Ö. ve Saraçoğlu, G. (2016). Anadolu Lisesi öğretmenlerinin derslerde kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin görüşleri, *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 2 (1), 2-11.
- Demirtaş, B. (2006). *Sık sık uygulanan sürpriz sınavların öğrenci başarılarına etkileri*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Demirtaş, H. (1999). Orta öğretim kurumlarında sorumluluğa dayalı sınıf yönetimi, *Öğretmen Dünyası*, (238).
- Diktaş, A. (2018). *Kur'ani değerler perspektifinde sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin incelenmesi*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 17-49.
- Dilek, D. (2001). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Pegem.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Cemil Öztürk & Dursun Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde*. Ankara: Pegem.
- Doğanay, A. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96.
- Dönmez, B. ve Cömert, M. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin değer sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5 (14), 29-59.
- Epçaçan, C. ve Erzen, M. (2008). İlköğretim türkçe dersi öğretim programının değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (4), 183-202.

- Er, A.R. ve Bayındır, N. (2015). Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine ilişkin değer kazanımı ile öğretim programı hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (4), 357-379.
- Erbakırcı, M. (2005). *Görüşme*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erden, M. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Kitapçılık.
- Erdoğan, Y. (2006). Yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (17), 95-106.
- Ersoy, A. F. ve Kaya, E. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının (2004) uygulama sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (1), 71-86.
- Fidan, N. (1985). *Okulda öğrenme ve öğretme*. İstanbul: Alkım Yayın Evi.
- Gedik, H. (2010). Güncel olayların ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanımı ve öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (11), 97-118.
- Gelen, İ. ve Beyazıt, N. (2007). Eski ve yeni ilköğretim programları ile ilgili çeşitli görüşlerin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 51 (51), 457-476.
- Gevenç, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde fıkraların kullanımı*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Gömleksiz, M. N. ve Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının toplumsal ihtiyaçları karşılama düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 41 (190), 145-166.
- Gültekin, M. (Ed.) (2005). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Gürkan, T. ve Gökçe, E. (1999). *Türkiye’de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim*. Ankara: Siyasal.
- Güven, A.Z. (2011). İlköğretim II. kademe Türkçe dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 121-133.
- Güven, S. ve Özerbaş, M.A. (2018). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem.

- Güvenç, B. (1994). *Kültür ve eğitim: derlemeler*. Ankara: Gündoğan.
- Hotaman, D. (2010). Demokratik eğitim: demokratik bir eğitim programı. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3 (1), 29-42.
- Hürsen, Ç. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf fen ve teknoloji, matematik ve sosyal bilgiler öğretim programlarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Hürsen, Ç. ve Uzunboylu, H. (2011). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- İnan, S. (2014). *Öğretmenler ve Öğretmen Adayları İçin Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*. Ankara: Anı
- İskender, P. ve Altunayşam, E. (2006). İlköğretim okullarında sosyal bilgiler öğretimi açısından olması gereken donanım ve insan kaynakları. *Milli Eğitim, Bahar*, 170.
- İskender, P. (2007). İlköğretim okullarında sosyal bilgiler öğretiminin öncelikleri ve sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmeye yönelik çıkarımlar. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8 (1), 21-29.
- Johnson, B. ve Christensen, L. (2014). *Eğitim araştırmaları*. (M. Bütün, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (2), 537-544.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 663-672.
- Kaptan, S. (1993). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikler*. Ankara: Tekışık Web Ofset.
- Karakuş, F. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının öğrencilerin akademik başarı, kalıcılık ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Kaya, E. ve Öner, G. (2017). 100. yaşındaki sosyal bilgiler dersini sosyalleşme ve toplu öğretim ekseninde yeniden düşünmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 1-25.
- Keçe, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih konuları: öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (4), 343-361.
- Keskin, Y. ve Keskin, S. C. (2013). İlkokul (ilköğretim) sosyal bilgiler programlarında milli bilinç ve barış değerinin tarihsel serüveni. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 173 (173), 51-86.
- Kılıçoğlu, G. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarının Sırları (Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Öğretmen Adayları İçin). Selçuk Beşir Demir (Ed.), *Öğretim programını geliştirecek standartları anlayın içinde* (s.19-20). Ankara: Eğiten.
- Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. Mustafa Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 3-16). Ankara: Pegem.
- Kırmızı, F.S. ve Akkaya, N. (2009). Türkçe öğretimi programında yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 42-54.
- Kızılloluk, H. (2013). *Eğitimin toplumsal temelleri*. Ankara: Anı.
- Kottler, E. ve Gallavan, N. P. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde başarının sırları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Kulak, H. ve Ayparçası, M. (2018). Sınıf öğretmenlerinin öğretimsel stratejilere yöntemlere ve tekniklere ilişkin görüşleri: Türkçe dersine yönelik bir araştırma. *İmgelem*, 27.
- Kuş, Z. ve Çetinkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (7), 69-91.
- Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D. (2004). *Eğitimde bireysel farklılıklar*. Ankara: Nobel.
- MEB, (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Ders Kitapları.

- MEB. (2005). *İlköğretim okulu ders programları ve öğretim kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Memişoğlu, H. (2012). İlköğretim 4-5 sosyal bilgiler ders programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 2146-9199.
- Moffatt, M. P. (1957). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Çev: Nesrin ORAN. İstanbul: Maarif.
- Ocak, G. ve Didin, M. (2018). Relation between Interviews for Constructivist Social Studies Learning and Teaching Process of Students' and Their Attitudes towards Social Studies Lesson. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, (6), 1-14.
- Orbeyi, S. ve Güven, B. (2008). Yeni ilköğretim matematik dersi öğretim programının değerlendirme ögesine ilişkin öğretmen görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Journal of Theory and Practice in Education*, 4 (1), 133-147.
- Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 121-132.
- Özmen, H. ve Ekiz, D. (Ed.). (2014). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2004). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C. (2007). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C. (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C., Coşkun Keskin, S. ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem.
- Öztürk, C. (2016). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları*. Ankara: Pegem.

- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (M. Bütün, ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Pegem.
- Sağlamer, E. (1997). Sosyal bilgiler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 232, 5-7.
- Safran, M. (2011). “Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış” Özel Öğretim Yöntemleriyle *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde, (Ed. Bayram Tay ve Adem Öcal), İkinci Baskı, Ankara: Pegem.
- Safran, M. (2014). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Sever, R. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimine giriş, sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: MEB.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı.
- Sönmez, V. (2009). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Anı.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme. Gürhan Can (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.
- Sünbül, A.M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Eğitim Yönelimi*, 2 (1), 597-607.
- Sürücü, A. ve Ünal, A. (2018). Öğrenci motivasyonunu artıran ve azaltan öğretmen davranışlarının incelenmesi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (14), 253-295.
- Şahin, İ. (2017). *Ortaokul sosyal bilgiler programında yer alan coğrafya konularının programın genel amaçlarını karşılama düzeyleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Şimşek, A. (2006). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarihsel hikayeye yönelik öğrenci görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 187-202.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tan, G. (2019). *Ortaokul 5.sınıf fen bilimleri dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 209-225.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8 (27), 461-487.
- Tokcan, H. ve Alkan, G. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2).
- Toprakçı, E. (2002). *Eğitim üzerine*. Ütopya Eğitim Dizisi.
- Turan, R., ve Ulusoy, K. (2011). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem.
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi. *Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 2 (2).
- Turgut, M.F. ve Baykul, Y. (2012). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Türnüklü, D . (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24 (24), 543-559.
- Yapıcı, M. ve Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4.sınıf sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Elementary Education Online*, 6 (2), 204-212.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, İ. (Ed.). (2010). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Anı.
- Yılmaz, M. (2009). Öğrenme ve bilgi ilişkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 173-191.

EKLER

Ek1:Araştırma İzni

T.C.
ORDU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 18802389-44-E.309216
Konu : Araştırma İzni

04.01.2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün
22.08.2017 tarihli ve 12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25
b) 20.12.2018 tarih ve 15461 sayılı yazınız.
c) 03/01/2019 tarihli ve 179023 sayılı olur.

İlgi (b) yazınız ekinde yer alan araştırma ilgi (a) genelge hükümleri doğrultusunda incelenmiş ve söz konusu çalışmanın eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmamak, uygulamalarda olur ekinde yer alan mühürlü formun kullanılması, elde edilen verilerin ve kişisel bilgilerin herhangi bir haber, resmi özel web sayfaları, yerel ve ulusal basında paylaşılması kaydıyla ilgi (c) olur'la uygun görülmüştür.
Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Kutlu Tekin BAŞ
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek : İlgi (c) olur ve Mühürlü
Araştırma Formu (4 Sayfa)

Bilgi : 19 İlçe Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Adres: Saray Mah. Ulu Konak Cad. No:5 52089 Altınordu/ORDU
Dahili : 1431
Elektronik Ağ: ordu.meb.gov.tr
e-posta: stratejigelistirme52@meb.gov.tr

Bilgi için: Mustafa KURUL VHKİ (Strateji Geliştirme Şub.Müd.)
Tel: 0 (452) 223 16 29
Faks: 0 (452) 225 01 44

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b70c-5084-3a6e-88e9-dc4d kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ORDU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 18802389-44-E.179023
Konu : Araştırma İzni

03.01.2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün
22.08.2017 tarihli ve 12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b) Sivas Üniversitesi Rektörlüğünün 20/12/2018 tarih ve 15461 sayılı yazısı.

Sivas Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi 201169412009 numaralı Nuray PİŞMEK'in "Ortaokul Öğrencilerinin ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Programı İçeriğine İlişkin Beklentilerinin ve İhtiyaçlarının Belirlenmesi" adlı çalışması Müdürlüğümüz Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından ilgi (a) genelge hükümleri doğrultusunda incelenmiş olup uygulanmasında sakınca görülmemiştir.

Söz konusu çalışmanın Sivas Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi 201169412009 numaralı Nuray PİŞMEK tarafından; eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmamak, uygulamalarda olur ekinde yer alan mühürlü formun kullanılması, öğrencilere ait çalışmaların veli izni doğrultusunda ve elde edilen verilerin herhangi bir haber, resmi özel web sayfaları, yerel ve ulusal basında paylaşılmaması kaydıyla, İlimiz genelinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerine 2018 - 2019 Eğitim Öğretim Yılı içerisinde okul ve kurum müdürlüğünün sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde Olur 'larınıza arz ederim.

Mustafa ÖZTÜRK
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek : Anket Formu (3 Sayfa)

O L U R
03.01.2019

Kutlu Tekin BAŞ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres: Saray Mah. Ulu Konak Cad.No:5 52089 Altınordu/ORDU
Elektronik Ağ: ordu.meb.gov.tr
e-posta: arge52@meb.gov.tr

Bilgi için: Mustafa KURUL VHKİ (Strateji Geliştirme Şub.Müd.)
Tel: 0 (452) 223 16 29 - (1431)
Faks: 0 (452) 225 01 44

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 12b8-299a-3528-9c98-3ea1 kodu ile teyit edilebilir.

ORDU İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
OKUL VE KURUMLARDA YAPILACAK ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA DESTEĞİNE YÖNELİK
İZİN VE UYGULAMA KONTROL ÇİZELGESİ
 (araştırma izni ve uygulamaları için)

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN		
Adı Soyadı :	Nuray PIŞMEK	Başvuru Tarihi
Bağlı Bulunduğu Üniversite/Kurum:	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	20.12.2018
Araştırmanın konusu:	Ortaokul Öğrencilerinin ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Programı İçeriğine İlişkin Beklentilerinin ve İhtiyaçlarının Belirlenmesi	
Araştırmanın Yapılacağı Okul/Kurum:	Ordu ilinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencileri	

Sıra No	KONTROLÜ YAPILACAK KONU BAŞLIKLARI (KRİTERLER)	E H		AÇIKLAMALAR
1	Araştırma izin başvuru evrakı kayıtlara girmiş mi? (Yapılmamışsa eksiklikler tamamlanır.)	X		
2	Araştırma izin talebi Millî Eğitim Bakanlığına bağlı her tür ve derecedeki okul ve kurumları mı kapsamaktadır?	X		
3	Genelgenin 1. maddesinde "07/03/2012 tarihli ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3606/2012/03 sayılı Genelge ve diğer mevzuat çerçevesinde 1 Ağustos 2016 tarihinden önce alınmış tüm araştırma, yarışma ve sosyal etkinlik izinleri için bu Genelge yürürlüğe girdikten sonra 1 (bir) ay içerisinde tekrar başvuru yapılması zorunludur. Başvuruda bulunmayan ya da bulunup izin için gerekli şartları taşımayanların izinleri iptal edilecektir."denilmektedir. Bu hususa dikkat edilmiş mi?	X		
4	Genelgenin 2. maddesinde "Araştırma, veri toplama araçları başvurular, T.C. Anayasası ve insan hakları alanındaki uluslararası sözleşmeler başta olmak üzere 6698 sayılı Kişisel Verilerin Konumlanması Hakkındaki Kanun ile yürürlükte olan tüm yasal düzenlemeler ve politika belgelerine uygun olarak yapılmalıdır" denilmektedir. Bu hususa dikkat edilmiş mi?	X		
5	Genelgenin 3. maddesinde "Sadece bir ilde gerçekleştirilecek araştırma uygulamaları için İl Millî Eğitim Müdürlüğüne, birden fazla ilde yapılacaklar için Bakanlığa başvurulması gerektiği" belirtilmiştir. Bu duruma dikkat edilmiş mi?	X		
6	Genelgenin 6. maddesinde "Katılımcılardan ücret talep edilen herhangi bir araştırmaya izin verilmeyecektir." denmiştir. Bu duruma dikkat edilmiş mi?	X		
7	Genelgenin 7. maddesinde "sosyal sorumluluk kapsamındaki araştırma başvurularında ticari amaç güdülmemesi, kişi kurum, kuruluş, marka reklamını veya tanıtımını ön plana çıkaran ifade bulunmamalıdır" denmektedir. Bu duruma dikkat edilmiş mi?	X		
8	Genelgenin 10. maddesinde "Araştırma ve veri toplama uygulamaları hiçbir şekilde okul ve kurumların eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacaktır ve tüm etkinliklere katılım gönüllülük esasına göre sağlanacaktır." denilmektedir. Bu durum gözönüne alınmış mı?	X		
9	Genelgenin 12. maddesinde araştırma önerisi, veri toplama araçları, yarışma ve sosyal etkinlik belge ve materyallerinin tamamı onay makamına sunulacaktır. Onay alınan araştırma, yarışma ve sosyal etkinlik faaliyetleri kapsamı dışında hiçbir uygulama ve etkinlik yapılmayacaktır. Bu durum gözönüne alınmış mı?	X		
10	Başvuru önerisinde/projesinde araştırmanın yapılacağı okul/kurum listesi konulmuş mu?	X		
11	Araştırmacı Millî Eğitim Müdürlüğüne araştırmanın iki örneğini CD'ye kayıtlı olarak vermeyi yazılı olarak taahhüt ediyor mu?	X		
12	İlgili komisyonca "Araştırma Değerlendirme Formu" hazırlanıp dolduruldu mu?	X		
13	Araştırma konusuna ilişkin veri toplama araçlarının uygulanmasında doğabilecek fiziki zararların araştırmacı tarafından karşılanması için, birim yetkilisi araştırmacıdan yazılı taahhütname alır ve doğacak hasarları araştırmacı karşılar. Aksi hâlde veri toplama araçları uygulamasına izin verilmez. Bu durum tutanakla tespit olunur. Bu husus araştırmacı tarafından kabul ediliyor mu?	X		
14	Araştırmacı, iletişim için yazışma adreslerini, e-mail ve telefon numaralarını başvuruda bildirmiş mi?	X		

AÇIKLAMA : Bu kontrol çizelgesi; MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarih ve 12607291 sayılı Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri genelgesine göre hazırlanmıştır. (2017/25 nolu genelge)

Nuray PIŞMEK 'nin 20 Aralık 2018 tarihli araştırma izin isteği başvurusu komisyonumuz tarafından Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul / Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik izinleri genelgesi (2017/25 nolu genelge) çerçevesinde incelenmiş olup söz konusu başvurunun uygun olduğu tespit edilmiştir.

KOMİSYON BAŞKANI

UYE

Sibel ÖZTÜRK ERBİL
AR-GE Öğretmen

Ek2:Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Yaş: Branş: Cinsiyet: Mesleki Deneyim:
Ders Yüğü:

GÖRÜŞME SORULARI

1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, etkinlikler ve açıklamalara ilişkin genel olarak neler düşünüyorsunuz?
2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı içeriğine ilişkin beklentileriniz nelerdir?
3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan hangi konuların günlük hayatta çocuğun işine yaramadığını düşünüyorsunuz?
4. Neden bu konuların çocuğun işine yaramadığını düşünüyorsunuz?
5. Sizce programa çocuğun işine yarayabilecek neler eklenebilir?
6. Programa hangi konular eklenirse sosyal bilgiler dersi daha fazla öğrencinin günlük yaşamında yararlı olur?
7. Sosyal bilgiler kazanımlarından hangilerinin herhangi bir faydası olmadığını düşünüyorsunuz?

Sonda a-Böyle düşünmenizın nedeni nedir?

8. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğine ilişkin beklentileriniz sonucunda programın ihtiyaçları sizce nelerdir?

Sonda b- Programa yönelik neden bu beklentilerinizin olduğunu düşünüyorsunuz?

9. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı günümüz insan beklentilerine bağlı olarak nasıl güncellenmelidir? Programa hangi konular eklenirse öğrencinin daha fazla ilgisini çeker veya hangi konular programdan çıkarılırsa sosyal bilgiler dersi çocuğun güncel ihtiyaçlarına cevap vermiş olur?
10. Hangi toplumsal dinamikler (dini, ahlaki, kültürel) program için hangi ihtiyaçları doğurmaktadır? Hangi toplumsal olaylar program için hangi ihtiyacı doğurmaktadır? Sizce bu etkenler programda hangi ihtiyaçtan dolayı nasıl işlenmelidir?
11. Programda yer alan hangi içerikler çocuğun günlük yaşamda karşılaştığı bir problemin çözümüne katkı sunmaktadır?
12. Programda yer alan hangi içerikleri hayati ve önemli buluyorsunuz? Hangi içeriği değersiz ve anlamsız buluyorsunuz? Neden?

Ek3:Yarı Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyet: Yaş: Sınıf: Sınıf Mevcudu:

GÖRÜŞME SORULARI

1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer almayan fakat yer almasını istediğiniz konular nelerdir?

Sonda a-Neden bu konuların yer almasını istiyorsunuz?

2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer almasını düşündüğünüz konular hangi ihtiyacınızdan dolayı ortaya çıkmaktadır?

Sonda b- Programa yönelik neden bu ihtiyaçların olduğunu düşünüyorsunuz?

3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı günümüzün ihtiyaçlarına göre nasıl düzenlenmelidir? Programa hangi konular eklenirse daha fazla ilginizi çeker veya hangi konular çıkarılırsa sizin beklentilerinize daha fazla cevap vermiş olur?

4. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında neden bu değişikliklere ihtiyaç duymaktasınız?

5. Hangi toplumsal olaylar program için hangi ihtiyacı doğurmaktadır? Yaşadığımız veya duyduğunuz hangi olaylar programda olmalı ya da hangi olaylar programdan çıkarılmalı? Neden buna ihtiyaç duyuyorsunuz?

6. Günlük yaşamda karşılaştığımız hangi problemlerin sosyal bilgiler öğretim programında karşılığı veya çözüm yolları bulunmamaktadır? Bu problemin çözümüne yönelik hangi konuların eklenmesine ihtiyaç duyuyorsunuz?

7. Sosyal bilgiler dersinde işlediğiniz hangi konuların günlük yaşamınıza katkısını görüyorsunuz? Bu katkılar nelerdir?
8. Sosyal bilgiler dersinde işlemediğiniz ama işlenmesini istediğiniz konular var mı? Bunlar nelerdir?
9. Sosyal bilgiler dersinde işlediğiniz hangi konular beklentilerinizi karşılıyor?
10. Sosyal bilgiler dersinde işlemediğiniz ama işlenmesini istediğiniz günlük yaşamda karşılaştığınız hangi beklentileriniz bulunmaktadır?
11. Programda yer alan hangi konuları hayati ve değerli buluyorsunuz? Hangi konuları değersiz ve anlamsız buluyorsunuz? Neden?